

Instituut voor de gelijkheid
van vrouwen en mannen

ONDERZOEK

Kandidate ≠ Kandidaat

Wanneer genderongelijkheid vrouwelijke verkiezingskandidaten belemmert

Studie naar seksisme tijdens de verkiezingsperiode van juni 2024 in België

Auteurs

Audrey Vandeleene (ULB)
Elise Storme (UGent)
Clémence Deswert (ULB)
Bram Wauters (UGent)
Robin Devroe (UGent)

Met medewerking van

Emilie van Haute (ULB)
Hilde Coffé (University of Bath)
Emma Collet (ULB)
Lore Baeten (UGent)
Nina Dufourmont (UGent)
Leen Lingier (UGent)
Caroline Close (ULB)
Fanny Sbaraglia (Policy Lab ULB)
Justine Brunet (Policy Lab ULB)

Inhoudstafel

1. Inleiding	4
2. Seksisme: definitie en operationalisering	8
2.1 Definitie	8
2.2 Operationele dimensies	11
2.3 Uitingen van seksisme	11
2.4 Doelgroepen van seksisme	14
2.5 Personen of groepen van wie het seksisme uitgaat	17
2.6 Plaatsen waar seksisme zich manifesteert	18
2.7 Conclusie	21
3. Methodologische werkwijze	22
3.1 Methodologische werkwijze voor analyse van de sociale media	22
3.1.1 Criteria voor het selecteren van de kandidaten	22
3.1.2 Analyse-eenheid en periode	24
3.1.3 Codeboek	25
3.2 Methodologische werkwijze voor de semigestructureerde interviews	26
3.2.1 Verkennende interviews	26
3.2.2 Semigestructureerde interviews na de verkiezingen	27
4. Analyse	31
4.1 Analyse op basis van gegevens van sociale media	31
4.1.1 Beschrijving van de dataset	31
4.1.2 Seksisme in kaart gebracht: omvang en soorten	31
4.1.3 Doelwitten van seksisme (en variatie daarin)	38
4.1.4 Auteurs van seksistische opmerkingen	60
4.1.5 Conclusie	63
4.2 Kwalitatieve analyse op basis van semigestructureerde interviews	64
4.2.1 Percepties en ervaringen met seksisme in verkiezingscontext	64
4.2.2 Gevolgen van seksistische ervaringen	77
4.2.3 Gedragsaanpassingen naar aanleiding van seksisme	83
4.2.4 Gericht seksisme tijdens de verkiezingscampagne	90

4.2.5	Perceptie van veranderingen in seksisme tijdens verkiezingscampagnes doorheen de jaren.....	91
4.2.6	Aanbevelingen van kandidaten	94
5.	Conclusies en aanbevelingen	98
5.1	Seksisme herkennen.....	98
5.2	Partijen, media en overheden responsabiliseren.....	99
5.3	Seksisme monitoren	101
5.4	Aanbevelingen van de rondetafel	103
5.4.1	Sensibiliseringscampagne.....	103
5.4.2	Toolbox voor sensibilisering.....	103
5.4.3	Mentorschap en <i>peer support</i> in politieke partijen	104
5.4.4	Een charter als engagementsverklaring.....	104
5.4.5	Andere suggesties.....	105
6.	Referenties	106
7.	Bijlagen.....	108
Cyclus 1: Voorbereidende fase	108	
a.	Interviewschema voor vrouwelijke politici	108
b.	Interviewschema voor journalisten.....	109
Cyclus 2: Analyse van sociale media	111	
	Codeboek sociale media.....	111
Cyclus 3: Semigestructureerde interviews.....	118	
	Interviewgids voor kandidaten.....	118

1. Inleiding

Vaak wordt gedacht dat de politieke vertegenwoordiging van vrouwen gestimuleerd moet worden door middel van pariteit en quota. Hoewel die pariteit en quota zeer zeker nuttig zijn, blijken ze niet voldoende om de ondervertegenwoordiging van vrouwen in de verkozen organen recht te trekken. Het gebrek aan steun van de politieke partijen, het voortbestaan van mannelijke netwerken, stereotypes over politiek, de last van huishoudelijk werk en een seksistische politieke en mediaomgeving zijn allemaal factoren die waarschijnlijk een negatieve invloed hebben op de politieke carrière van vrouwen. De afgelopen jaren is seksistisch en seksueel geweld steeds zichtbaarder geworden in het publieke debat en werd ook de politieke wereld met de vinger gewezen. Dat blijkt onder meer uit de #MeToo-bewegingen in de politiek die in verschillende landen, waaronder België, de kop opstaken. In de politiek blijkt discriminatie bovendien nooit veraf, niet alleen op basis van gender, maar ook op basis van afkomst, klasse of seksuele geaardheid, wat betekent dat bepaalde vrouwelijke politici nog vaker met geweld geconfronteerd worden. Precies daarom is het zinvol om seksisme in de politiek te benaderen vanuit een intersectioneel denken.

Seksisme in de politiek is een belangrijk probleem voor de deelname en vertegenwoordiging van vrouwen in het democratische leven. Die seksistische cultuur kan er mee voor zorgen dat vrouwen minder geneigd zijn om in de politiek te gaan, dat ze minder snel carrière maken, dat er te weinig rekening wordt gehouden met de belangen van vrouwen of dat sommige verkozen vrouwen hun functie neerleggen, zich niet herkiesbaar stellen en zich helemaal terugtrekken uit het openbare leven. Seksisme marginaliseert op die manier vrouwen en versterkt de dominantie van mannen in het politieke landschap.

Verkiezingsperiodes zijn een ideaal moment om seksisme in de politiek te observeren. Enerzijds is de groep van kandidaten op de kieslijsten groter dan de groep van verkozenen - wat een meer omvattende analyse van seksisme ten aanzien van vrouwelijke en mannelijke politici mogelijk maakt - maar bevat die ook meer nieuwkomers in de politiek. Tijdens de campagne vertegenwoordigen de kandidaten hun respectievelijke partijen en staan ze in de frontlinie tegenover kiezers, de media en andere politieke spelers. Deze kandidaten zijn echter niet allemaal doorgewinterde politici en hebben dus niet noodzakelijk al geleerd hoe ze met seksisme kunnen omgaan, waardoor ze er mogelijk kwetsbaarder voor zijn.

Anderzijds zijn de vrouwelijke en mannelijke politici tijdens de campagne zichtbaarder en worden de spanningen tussen politieke partijen uitvergroot. Dat competitieve klimaat kan ervoor zorgen dat de debatten grimmiger worden en er straffe taal wordt gebruikt, met ook seksistische opmerkingen. Die seksistische aanvallen kunnen van verschillende kanten komen, bijvoorbeeld van collega's uit dezelfde politieke partij, concurrenten van andere partijen, journalisten die verslag uitbrengen over de campagne of burgers die hun mening uiten in de publieke ruimte, zowel online als offline. Ze kunnen zich ook op verschillende plaatsen voordoen: tijdens bezoeken, openbare bijeenkomsten, in de pers, op televisie en - steeds vaker - op sociale media. Hoewel sociale media handig zijn voor politici om directer met hun kiezers te communiceren en burgers er gebruik van kunnen maken om deel te nemen aan het publieke debat, zou de communicatie tussen politici onderling en hun interactie met het publiek

online ook agressiever zijn. Daarbij lijken vooral vrouwelijke politici het slachtoffer te worden van seksistisch cyberpesten.

Uitgaande van die vaststellingen onderzoekt deze interuniversitaire studie, vanuit een intersectioneel perspectief, de prevalentie (op en buiten sociale media), kenmerken en gevolgen van seksisme ten aanzien van kandidaten tijdens de regionale, federale en Europese verkiezingen van 9 juni 2024 in België.

Het onderzoek naar seksisme tijdens deze verkiezingscampagneperiode wordt driedig aangepakt: theoretisch werk om seksisme te definiëren en te operationaliseren (cyclus 1), een kwantitatieve analyse van seksisme ten aanzien van kandidaten in de reacties op hun posts op sociale media in de laatste maand van de verkiezingscampagne (cyclus 2) en een kwalitatieve analyse op basis van interviews met kandidaten na de campagne (cyclus 3). Het doel van cyclus 2 (sociale media) is om twee cruciale vragen te beantwoorden. Ten eerste wordt nagegaan of vrouwelijke kandidaten meer te maken krijgen met (bepaalde vormen van) seksisme dan hun mannelijke collega's en ten tweede wordt onderzocht welke vrouwelijke kandidaten (op basis van criteria zoals nationale of etnische afkomst, leeftijd, partij enzovoort) vaker te maken krijgen met (bepaalde vormen van) seksisme. Het hoofddoel van cyclus 3 (interviews) is om de vormen en de gevolgen van seksistisch gedrag te bestuderen en ook te bekijken op welke manieren kandidaten zich aanpassen als reactie op seksisme of om daarop te anticiperen.

Daarnaast formuleren we op basis van de resultaten van het onderzoek concrete aanbevelingen om seksisme in de politiek in een verkiezingscontext beter tegen te gaan. Het onderzoek werd in opdracht van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen uitgevoerd door een team van onderzoekers van de Universiteit Gent (onderzoeksgroep GASPARE) en de Université Libre de Bruxelles (CEVIPOL), met logistieke steun van het Policy Lab (ULB).

Het rapport is als volgt opgebouwd. Om te beginnen schetsen we in het eerste deel het algemene theoretische kader van het onderzoek. Op basis van een studie van de wetenschappelijke literatuur en institutionele rapporten en een reeks verkennende interviews stellen we een definitie van seksisme voor en identificeren we de operationele dimensies ervan (uitingen van seksisme, doelgroepen van seksisme, personen of groepen van wie het seksisme uitgaat en plaatsen waar seksisme zich manifesteert).

In het tweede deel van het rapport wordt de onderzoeksmethodologie beschreven die enerzijds werd toegepast voor de kwantitatieve analyse (sociale media) en anderzijds voor de kwalitatieve analyse (interviews). Voor de analyse van de sociale media (X, Facebook en Instagram) geven we een overzicht van de criteria op basis waarvan de 40 kandidaten werden geselecteerd van wie de posts en de bijbehorende reacties systematisch tijdens de laatste vier weken van de campagne werden verzameld. We lichten ook de analysemethode toe die werd gebruikt om de verzamelde posts (2.922) en reacties (43.937) te ordenen en te analyseren. Wat de interviews betreft, beschrijft dit methodologische hoofdstuk hoe we de 8 respondenten die tijdens de verkennende fase werden geïnterviewd en de 17 kandidaten die na de verkiezingen werden geïnterviewd, hebben geselecteerd en hoe we contact met hen hebben opgenomen. We beschrijven bovendien hoe we de interviewgidsen hebben samengesteld en hoe de interviews werden geanalyseerd.

Het derde deel overloopt dan de resultaten van het onderzoek. Op basis van onze kwantitatieve analyse konden we verschillen vaststellen in de hoeveelheid seksistische reacties die mannelijke en vrouwelijke kandidaten tijdens de campagne kregen op sociale media, maar ook in de toon van de reacties die deze kandidaten ontvingen, waarbij vrouwelijke kandidaten meer seksistische en negatieve reacties ontvingen dan mannelijke kandidaten. We overlopen de verschillende vormen van seksistische aanvallen op sociale media aan de hand van concrete cijfers. Het gaat voornamelijk om opmerkingen over het uiterlijk, gendergerelateerde beledigingen en verwijzingen naar genderstereotypes. Bovendien geven onze resultaten informatie over het voorkomen van zowel negatieve als seksistische reacties volgens verschillende kenmerken van de kandidaten (kandidaat wel of niet van allochtone afkomst, leeftijd, ouderschapsstatus, zichtbaarheid op sociale media, politieke status, ideologische strekking) en naargelang het platform dat werd gebruikt. We tonen aan dat leeftijd een belangrijke rol speelt, maar ook de zichtbaarheid van de kandidaat en het gewest waar ze wonen: jongere, meer zichtbare kandidaten en Vlaamse kandidaten zijn vaker het slachtoffer van seksisme op sociale media. Daarnaast is de inhoud van de post relevant om te analyseren: posts met politieke elementen zullen vaker negatieve en seksistische reacties uitlokken dan posts met een persoonlijker inhoud. Tot slot zijn de meeste negatieve en seksistische reacties, vooral gericht tegen vrouwelijke kandidaten, te vinden op X, in vergelijking met Facebook en Instagram. Uit onze resultaten blijkt ook dat de auteurs van negatieve en seksistische reacties op sociale media meestal mannen zijn of auteurs waarvan de identiteit niet kan worden achterhaald.

Voor de kwalitatieve analyse geven we een gedetailleerd overzicht van de ervaringen van de geïnterviewden met seksisme, de gevolgen van dat seksistische gedrag en de aanpassingen die de kandidaten hebben gemaakt als reactie op de seksistische aanvallen tegen hen. Allereerst tonen we aan dat seksisme vaak tot uiting komt in een verschillende behandeling tussen vrouwelijke en mannelijke kandidaten, niet alleen op sociale media maar ook in de traditionele media en binnen de eigen partij. Seksisme neemt vaak de vorm aan van *mansplaining* en gaat gepaard met het vastzetten van vrouwelijke kandidaten in traditionele genderrollen en het gevoel dat ze niet als gelijken behandeld worden. Seksisme kan zowel vijandig als welwillend zijn. Terwijl vijandig (d.w.z. expliciet seksistisch) seksisme meer online voorkomt, is welwillend of benevolent seksisme een subtielere vorm van seksisme die zowel online als offline aanwezig is. Ook de intersectionele dimensie is cruciaal: het seksisme komt bovenop andere factoren die discriminerend zijn ten aanzien van de kandidaten. Wanneer we tot slot kijken naar de manieren waarop de kandidaten zich aanpassen als reactie op het seksisme waarmee ze te maken krijgen, blijkt uit onze resultaten dat de prevalentie van seksisme vrouwelijke kandidaten ertoe aanzet om aan zelfcensuur te doen. Dat heeft uiteraard een invloed op hun politieke carrière, hun mentaal welbevinden en hun privéleven, en onrechtstreeks ook op het politieke gewicht dat vrouwen in het algemeen in de schaal kunnen leggen en op de bereidheid van vrouwen om in de politiek te gaan.

Op basis van de belangrijkste bevindingen van het onderzoek doen we in het vierde deel een reeks praktische aanbevelingen om seksisme tijdens verkiezingscampagnes aan te pakken. Die aanbevelingen zijn het resultaat van gesprekken met kandidaten, die tijdens het gesprek soms zelf oplossingen voorstelden om seksistisch gedrag tegen te gaan, en van regelmatige uitwisselingen tussen het onderzoeksteam en het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen. Een aantal aanbevelingen zijn verder uitgediept tijdens een rondetafel evenement met personen die werken in de politiek, de media en het middenveld. Onze aanbevelingen zijn

opgebouwd rond drie pijlers. Ten eerste is het nodig om het seksisme te benoemen, niet alleen om dergelijk gedrag te voorkomen maar ook om de kandidaten die ermee te maken krijgen te begeleiden. Vervolgens is het van cruciaal belang om de partijen, de overheden die de verkiezingen organiseren en de media bewust te maken van hun verantwoordelijkheden om meer bewustzijn te creëren rond de alomtegenwoordigheid van seksisme en de gevolgen ervan voor de kandidaten. Tot slot is het absoluut noodzakelijk om permanente kwantitatieve en kwalitatieve controle-instrumenten te ontwikkelen waarmee we het fenomeen seksisme in de tijd kunnen observeren, zodat we het in al zijn complexiteit beter kunnen begrijpen.

2. Seksisme: definitie en operationalisering

2.1 Definitie

Seksisme komt voor in een machtsrelatie of een relatie waarbij iemand ondergeschikt is aan de ander en is gendergerelateerd. Het begrip gender verwijst naar de sociale constructie van het verschil tussen vrouwen en mannen, hun sociale rollen en de categorieën die ermee geassocieerd worden (het vrouwelijke en het mannelijke), maar ook naar de ongelijke organisatie van de sociale relaties tussen vrouwen en mannen. Seksisme is gendergerelateerd omdat het een sociale relatie van dominantie door mannen over vrouwen impliceert.

Naast de machtsstructuur waarin het zich voordoet, is seksisme ook gekoppeld aan **genderstereotypes**. Stereotypes zijn opvattingen en overtuigingen over de leden van een sociale groep, aan wie op een homogene manier bepaalde kenmerken, gedragingen of sociale rollen worden toegeschreven.¹ Zo is de overtuiging dat vrouwen allemaal gevoelig, empathisch of irrationeel zijn en mannen allemaal ambitieus, zelfstandig of vastberaden een genderstereotype. Genderstereotypes kunnen, net als andere stereotypes, een invloed hebben op heel veel verschillende domeinen van het sociale leven, bijvoorbeeld op de werkplek, in de privésfeer of in het onderwijs. Dat geldt ook voor de politiek. Het politieke milieu is uitermate gevoelig voor genderstereotypes omdat het traditioneel geassocieerd wordt met mannelijkheid en mannen. Historisch gezien worden vrouwen immers geassocieerd met de privésfeer en mannen met het openbare leven, en dus met de uitoefening van een politieke activiteit. De politiek wordt voornamelijk gezien als een omgeving van macht en machtsverhoudingen² waar leiders sterk, assertief en zelfs agressief moeten zijn - eigenschappen die traditioneel aan mannen worden toegeschreven en minder aan vrouwen³. In een politieke wereld waar mannelijkheid en mannen de norm zijn en de machtsverhoudingen mannen bevoordelen, kan seksisme zich manifesteren in een **attitude**, dit is een bepaalde kijk op de wereld die gebaseerd is op deze stereotypes. Die seksistische attitudes kunnen personen - mannen of vrouwen - die niet aan deze stereotypes voldoen afkeuren en bestraffen om hen terug te brengen naar hun plaats in de genderorde, of omgekeerd mensen die zich conformeren aan deze stereotypes afwijzen. Omwille van de hierboven aangehaalde machtsrelatie of ondergeschiktheidsrelatie is het niet verrassend dat vrouwen eerder worden bestraft omdat ze niet aan het stereotype voldoen en mannen eerder omdat ze zich conformeren, hoewel het omgekeerde ook waar kan zijn.

Bovendien bestrijkt seksisme het hele spectrum van patriarchaal geweld, dus ook geweld tegen vrouwen in de politiek. Hoewel geweld tegen vrouwelijke politici multidimensionaal is en

---

¹ Hilton, James L., en William Von Hippel. "Stereotypes." *Annual review of psychology* 47.1 (1996): 237-271.

² Coffé, Hilde, Robin Devroe, Audrey Vandeleene, en Bram Wauters. "Preferences for and perceptions about politicians' goals and how they impact women's and men's political ambition." *European Journal of Politics and Gender* 5.2 (2022): 191-210.

³ *Ibid.*

fysiek, psychologisch, economisch of symbolisch⁴ kan zijn, maakt het deel uit van een continuüm dat ook seksistisch gedrag omvat, zoals een van onze respondenten tijdens de verkennende interviews aan het begin van het onderzoek uitlegde en daarmee bevestigde wat we al in ons literatuuronderzoek⁵ hadden vastgesteld.

“Le sexisme doit être inscrit dans un continuum des violences au sein d'une société qui est une société patriarcale et qui implique des hiérarchies explicites ou implicites.”⁶

In de wetenschappelijke literatuur wordt regelmatig een onderscheid gemaakt tussen twee dimensies van seksisme: *vijandig* seksisme en *welwillend* seksisme.⁷ **Vijandig seksisme**⁸ uit zich in vijandigheid tegenover vrouwen en gendergelijkheid en de bevestiging van de superioriteit van mannen. Vrouwen worden gezien als onbetrouwbaar, niet in staat om macht uit te oefenen en hun eisen tegen discriminatie worden gezien als manipulaties om hun dominantie over mannen te vestigen. Deze vorm van seksisme kan ook *expliciet* genoemd worden, omdat die een houding van openlijke vijandigheid tegenover vrouwen impliceert, waardoor het seksisme gemakkelijker herkenbaar is.

Omgekeerd is **welwillend seksisme** een meer *impliciete* of subtiele vorm van seksisme. Hierbij worden vrouwen, vanuit een paternalistisch perspectief, gezien als kwetsbare, fragiele individuen die beschermd moeten worden. Die bescherming is van nature de taak van mannen. Deze vorm van seksisme omvat ook het idee dat mannen afhankelijk zijn van vrouwen. Mannen hebben immers de zachtheid, toewijding en gevoeligheid nodig die aan vrouwen worden toegeschreven om een bevredigend leven te kunnen hebben. Welwillend seksisme portretteert vrouwen op een manier die op het eerste gezicht positief lijkt - door de nadruk te leggen op hun zogenaamde morele superioriteit - waardoor het minder gemakkelijk te herkennen is dan vijandig seksisme. Zoals een van onze respondenten opmerkte, is seksisme tegenwoordig eerder subtiel dan expliciet.

---

⁴ Krook, Mona Lena, en Juliana Restrepo Sanín. "The cost of doing politics? Analyzing violence and harassment against female politicians." *Perspectives on Politics* 18.3 (2020): 740-755.

⁵ Collier, Cheryl N., en Tracey Raney. "Understanding sexism and sexual harassment in politics: A comparison of Westminster parliaments in Australia, the United Kingdom, and Canada." *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society* 25.3 (2018): 432-455.

⁶ De citaten van de geïnterviewden worden in hun originele taal weergegeven om de authenticiteit ervan te behouden. De vertaling is telkens beschikbaar in voetnoot.
“Seksisme moet worden gezien als onderdeel van een continuüm van geweld binnen een maatschappij die patriarchaal is en die impliciete of expliciete hiërarchieën inhoudt”.

⁷ Zie onder andere: Gothreau, Claire, Kevin Arceneaux, en Amanda Friesen. "Hostile, Benevolent, Implicit: How Different Shades of Sexism Impact Gendered Policy Attitudes." *Frontiers in Political Science* 4 (2022): 817309. Schaffner, Brian F. "Optimizing the measurement of sexism in political surveys." *Political Analysis* 30, 3 (2022): 364-380. Mansell, Jordan, Allison Harell, Melanee Thomas, en Tania Gosselin. "Competitive loss, gendered backlash and sexism in politics." *Political Behavior* 44.1 (2022): 455-476.

⁸ Het onderscheid tussen vijandig en welwillend seksisme werd geïntroduceerd door Peter Glick en Susan Fiske. Zie: Glick, Peter, en Susan T. Fiske. "The Ambivalent Sexism Inventory: Differentiating Hostile and Benevolent Sexism." *Journal of Personality and Social Psychology* 70.3 (1996): 491-512.

“Ik denk als er seksisme is, dat dat zich vandaag zeer subtiel manifesteert nog. Toch zeker in de politieke journalistiek en in de politiek. Uh, en dan gaat dat niet over. Vrouwen krijgen geen plek of vrouwen mogen niet dit of dat doen, maar dat gaat eerder over: krijgen de woorden van een vrouw dezelfde waarde als de woorden van een man? Wordt daar dezelfde autoriteit aan gegeven?”

Kortom, seksisme verwijst naar een reeks attitudes en gedragingen die een afspiegeling zijn van machtsdynamieken en genderstereotypes, en kan 'vijandig' of 'welwillend' zijn, naargelang het meer of minder expliciet of meer of minder direct herkenbaar/identificeerbaar is. Hoewel onze methodologische benadering voornamelijk inzoomt op seksistisch gedrag, geven de enquête die we afnamen bij de kandidaten en de interviews ons toch enkele inzichten in seksistische attitudes.

We merken op dat de verschillende definities van seksisme het er over het algemeen over eens zijn dat seksisme **negatieve gevolgen** heeft voor degenen die er het doelwit van zijn. Het zorgt voor een vijandige en potentieel vernederende sfeer in de openbare ruimte of werkomgeving en/of veroorzaakt allerlei vormen van lijden (psychologisch, fysiek, sociaal-economisch enzovoort) voor de persoon tegen wie het gericht is.⁹ Een politica benadrukte dat de negatieve effecten van seksistisch gedrag en seksistische aanvallen een integraal onderdeel van deze definitie zouden moeten zijn.

“Quand on parle de sexisme, les gens pensent qu'on veut juste l'égalité, mais en fait les gens ne comprennent pas les conséquences. Quand on dit qu'on lutte contre le sexisme, les gens pensent qu'on parle juste de l'égalité salariale ou de la question de la représentation des femmes, etc. Non, il y a un vrai travail de bien-être mental derrière que j'aurais tendance à rajouter.”¹⁰

Om de gevolgen van seksisme te kunnen onderzoeken hebben we echter gerichte analyse-instrumenten nodig, die verschillen van de instrumenten die gebruikt worden om seksistische attitudes of gedrag op te sporen. We stellen daarom voor om de gevolgen van seksisme niet mee te nemen in onze definitie. De gevolgen worden meer in detail belicht in cyclus 3 van het onderzoek, waarbij gebruik wordt gemaakt van gepaste instrumenten zoals interviews met de kandidaten na de verkiezingen.

---

⁹ Zie onder andere: Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen. Aanbeveling van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen nr. 2022-R/010 over de wet ter bestrijding van seksisme in de openbare ruimte, 2022. https://iqvm-iefh.belgium.be/nl/adviezen/de_wet_ter_bestrijding_van_seksisme_in_de_openbare_ruimte

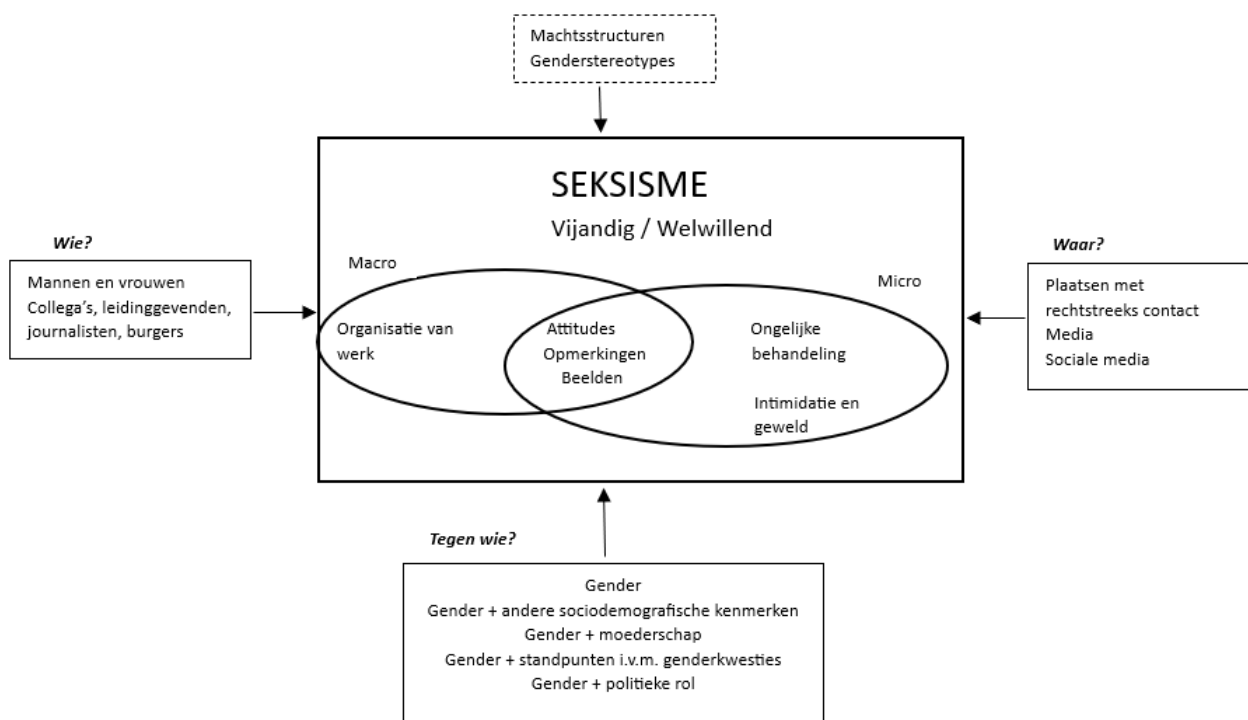
Van Hove, Hildegard (Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen). Seksisme in België - Resultaten van de enquête #YouToo? Seksuele intimidatie op het werk. Thematisch rapport, 2021. <https://iqvm-iefh.belgium.be/nl/themas/seksisme/onderzoeken>

¹⁰ “Als het over seksisme gaat, denken mensen dat we enkel gelijkheid willen, maar ze begrijpen de consequenties niet. Als je zegt dat je tegen seksisme strijdt, denken mensen dat het over gelijk loon of de vertegenwoordiging van vrouwen gaat, etc. Nee, het gaat ook echt over werken rond mentaal welzijn dat erachter zit en dat ik zou willen toevoegen.”

2.2 Operationele dimensies

In dit hoofdstuk worden de verschillende operationele dimensies van het hierboven gedefinieerde begrip seksisme beschreven als leidraad voor de empirische analyse van cyclus 2 en cyclus 3 van het onderzoek. We beschrijven de bronnen van seksisme, de uitingen ervan, de doelgroepen, de personen of groepen achter seksistische aanvallen en de plaatsen waar dergelijke aanvallen gebeuren. Al die verschillende elementen zijn samengevat in Figuur 1 hieronder.

Figuur 1: Samenvattend schema van de operationele dimensies van het begrip seksisme

2.3 Uitingen van seksisme

Seksisme kan zich op heel veel verschillende manieren uiten. Om seksisme beter te begrijpen en de hiernavolgende analyse eenvoudiger te maken, stellen we voor om de uitingen van seksisme in te delen in vijf grote categorieën op microniveau, macroniveau, of op de kruising van beide, zoals te zien is in de figuur hierboven.

De eerste categorie situeert zich op het macroniveau, dit is het structurele niveau, en heeft te maken met een **seksistische organisatie van het werk**. Bepaalde regels of werkmethodes in verband met de organisatie van het werk kunnen immers seksistisch zijn in die zin dat ze voornamelijk een impact hebben op vrouwen.¹¹ Zo zal het organiseren van avondvergaderingen het voor alle verkozenen en kandidaten moeilijker maken om hun werk en privéleven te combineren, zeker voor wie een gezin heeft. Het gevaar bestaat bovendien

¹¹ Childs, Sarah, en Sonia Palmieri. "Gender-sensitive parliaments: feminising formal political institutions." *Handbook of Feminist Governance*. Edward Elgar Publishing, 2023. pp. 174-188.

dat dit vooral moeilijk zal zijn voor vrouwen met kinderen, die nog steeds het grootste deel van het huishouden op zich nemen en die in de meeste eenoudergezinnen de ouder zijn.

“Je crois que si on prend le temps d'analyser le règlement du Parlement, on se rendrait compte encore beaucoup de choses qui sont en défaveur des femmes en fait. Et donc il y a un toilettage, je pense, à faire à ce niveau-là, et des femmes parents aussi.”¹²

Een andere uiting van seksisme die zich meestal voordoet op de werkplek is de **ongelijke behandeling van vrouwen**. Deze vorm van seksisme devalueert en denigreert zelfs vrouwen bij de uitoefening van hun (politieke) functies. Voorbeelden hiervan zijn het onderbreken van vrouwen tijdens vergaderingen, hen taken geven die niet overeenkomen met waarvoor ze zijn aangenomen, *mansplaining*, waarbij een man een vrouw op een neerbuigende manier uitleg geeft over een onderwerp dat ze beheerst, tegen een vrouwelijke collega zeggen dat ze moet 'kalmeren', of zelfs vrouwen 'buitenspel' zetten door hen tijdens discussies of gesprekken gewoonweg te negeren.¹³ Dat laatste element is cruciaal voor de ontwikkeling van de politieke carrière van vrouwen, omdat het hen uitsluit van de sociale interacties die essentieel zijn voor het begrijpen van bepaalde dossiers of voor de algemene integratie op de werkplek. In tegenstelling tot de eerste categorie, die structureel is, situeert dit soort uitingen van seksisme zich op microniveau: deze aanvallen hebben geen directe invloed op de sociale groep van vrouwen in zijn geheel, maar zijn individueel gericht tegen bepaalde vrouwen in bepaalde situaties.

“Vroeger, toen dat ik op kabinetten werkte. Ja, ik was kabinetschef en ze zeiden: ‘Ah, de secretaresse van [de minister], hè?’ Van een man gaan ze nooit zeggen dat hij de secretaris is.”

De derde categorie van uitingen van seksisme zijn **seksistische opmerkingen**. Ze kunnen worden onderverdeeld in twee subcategorieën, die elk verwijzen naar de twee vormen van seksisme die in onze definitie zijn meegenomen: vijandig seksisme en welwillend seksisme. Sommige seksistische opmerkingen zijn immers explicieter en worden gemakkelijker als seksistisch herkend. Ze vallen daarom in de categorie van vijandig seksisme. Het gaat bijvoorbeeld om seksistische grappen, seksistische beledigingen of beweringen dat een vrouw een functie of promotie heeft gekregen vanwege haar charmes of seksuele gunsten. Omgekeerd lijken sommige seksistische opmerkingen implicieter te zijn, in die zin dat ze mogelijk niet meteen als seksistisch herkend worden. Dergelijke opmerkingen vallen daarom eerder in de categorie van welwillend seksisme. Dit kunnen opmerkingen zijn over gezinsverantwoordelijkheden of hun afwezigheid¹⁴, of opdringerige vragen. Iemand verwijten dat diegene om familieredenen niet aanwezig kan zijn op een werkbespreking kan ook gezien worden als een impliciete seksistische opmerking, net als het wegwuiven van beschuldigingen

---

¹² “Ik denk dat als we de tijd zouden nemen om het reglement van het parlement te analyseren, dat we erachter zouden komen dat veel zaken in het nadeel van vrouwen werken. Er is dus ook werk op dat niveau, ook voor vrouwen met kinderen.”

¹³ Europees Instituut voor gendergelijkheid (EIGE). Sexism at work: how can we stop it? Handbook for the EU institutions and agencies, 2020. <https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/sexism-work-how-can-we-stop-it-handbook-eu-institutions-and-agencies>

¹⁴ Conroy, Meredith, Sarah Oliver, Ian Breckenridge-Jackson, en Caroline Heldman. "From Ferraro to Palin: Sexism in coverage of vice presidential candidates in old and new media." *Politics, groups, and identities* 3.4 (2015): 573-591.

van seksisme wanneer iemand daarop wordt aangesproken.¹⁵ Seksistische opmerkingen kunnen zich zowel op macro- als op microniveau situeren, omdat ze gericht kunnen zijn tegen de sociale groep van vrouwen als geheel, bijvoorbeeld een grap waarmee beweerd wordt dat alle vrouwen dom zijn, maar ook tegen een individu, waarbij de seksistische grap dan een bepaalde vrouw belachelijk zou maken omdat ze dom zou zijn.

“Bij mij wordt dan heel vaak de vraag gesteld hè? ‘Ah ja, maar ja, je hebt geen kinderen dus allee daarom kun je zo een carrière maken’.”

Seksisme kan ook de vorm aannemen van **seksistische beelden**. Het kan gaan om vernederende of seksueel getinte tekeningen of foto's.¹⁶ Net als seksistische opmerkingen kunnen seksistische beelden als vijandig seksisme worden gezien wanneer ze meteen als seksistisch herkenbaar zijn, of als welwillend seksisme wanneer ze een meer impliciete verwijzing naar seksisme bevatten (verwijzing naar fysieke verschijning, kleding, gezinsverantwoordelijkheden, enzovoort). Bovendien kunnen die beelden, net als seksistische opmerkingen, gericht zijn tegen de hele sociale groep (macroniveau), bijvoorbeeld een cartoon in de pers waarin vrouwelijke politici worden neergehaald, of tegen individuen (microniveau), bijvoorbeeld een seksueel getinte foto van een politica die op sociale media verspreid wordt.

“Er wordt een foto genomen dat [voornaam], mijn voorzitter, voor mij staat en ik sta achter hem, waardoor eigenlijk mijn borsten te zien zijn. Hij stond hier en er was een paar centimeter tussen ons, maar achter mij stond er ook een man die aan het aanschouwen was. En ja, dus wordt die foto gebruikt. Wordt dat door een nitwit gepost op sociale media, en zo van ‘ja, nu weten we waarom ze [een leidende partijfunctie] is geworden’.”

De laatste categorie van uitingen van seksisme betreft **seksueel geweld en seksuele intimidatie**. Die categorie omvat gedragingen zoals ongepast, indringend staren, ongewenst ongepaste beelden sturen, voyeurisme, ongepaste uitnodigingen of toenaderingen, ongepaste bijnamen gebruiken, negatieve geruchten verspreiden over iemands seksueel gedrag, maar ook iemand bedreigen met verkrachting en aanranding.¹⁷ Dergelijke uitingen van seksisme zijn gericht tegen bepaalde individuen en situeren zich dus op microniveau.

Deze indeling in vijf categorieën geeft aan hoe verscheiden uitingen van seksisme wel zijn. Hoewel hun aard verschilt, maken ze allemaal deel uit van hetzelfde continuüm van seksistisch geweld. We merken in dat verband op dat het niet aan de onderzoekers is om te bepalen of de ene uiting van seksisme 'erger' is dan de andere. De relatieve ernst van verschillende seksistische gedragingen en attitudes is subjectief. Bovendien kunnen bepaalde factoren een

¹⁵ Collier, C. N., en T. Raney, *op. cit.*

¹⁶ Van Hove, Hildegard (Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen). Seksisme in België - Resultaten van de enquête #YouToo? - Theoretisch kader en vragenlijst, 2021. <https://iqvm-iefh.belgium.be/nl/themas/seksisme/onderzoeken>

¹⁷ Zie onder andere: Krook, Mona Lena, en Juliana Restrepo Sanín. "The cost of doing politics? Analyzing violence and harassment against female politicians." *Perspectives on Politics* 18.3 (2020): 740-755.

Interparlementaire Unie en Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa. Sexism, harassment and violence against women in parliaments in Europe. Issue brief, 2018. <https://www.ipu.org/resources/publications/issue-briefs/2018-10/sexism-harassment-and-violence-against-women-in-parliaments-in-europe>

invloed hebben op de perceptie van de mate waarin seksistisch gedrag of seksistische attitudes schade toebrengen. Eén zo'n factor is hun frequentie: een persoon die het doelwit is van seksistische opmerkingen kan meer schade ondervinden van deze opmerkingen als ze herhaald worden.

2.4 Doelgroepen van seksisme

Het ziet ernaar uit dat bepaalde **individuele kenmerken** en **bepaalde thema's** vaker aanleiding geven tot seksistische attitudes en/of seksistisch gedrag. Het eerste kenmerk, namelijk iemands gender, is uiteraard belangrijk: hoewel ook mannen ermee te maken krijgen, zijn het toch vooral vrouwen die het slachtoffer zijn van seksisme. Bovendien kan de combinatie van gender met andere kenmerken zoals afkomst of etniciteit, leeftijd, klasse, seksuele geaardheid, religieuze overtuiging of een handicap het risico op blootstelling aan seksisme¹⁸ groter maken. Vandaar onze beslissing om ervaringen met seksisme vanuit een intersectioneel perspectief te analyseren. Jonge, vrouwelijke politici van kleur zouden inderdaad vaker te maken krijgen met seksisme, niet alleen op de openbare plaatsen waar ze werken, bijvoorbeeld in het parlement¹⁹, maar ook online op sociale media²⁰.

“J'ai eu ça quand j'étais plus jeune et que j'ai été visibilisée. J'ai eu quelques remarques sur les raisons qui m'avaient amenée à être visibilisée, il s'est échafaudé quelques rumeurs. Évidemment, dans ces cas-là, c'est parce qu'elle plaît physiquement ou parce qu'elle serait proche sentimentalement de telle ou telle personne qu'elle est visibilisée.”²¹

“C'est déjà dur d'être une femme en politique, alors tu dois être une jeune femme en politique et d'être une jeune femme noire en politique. Et en fait, c'est comme si j'avais le sentiment de devoir porter trois fardeaux et c'était très lourd émotionnellement pour moi. Parce qu'en fait, quand je ne me faisais pas attaquer en tant que femme, je me suis fait attaquée en tant que jeune, je me faisais attaquer en tant que personne noire et c'était lourd en fait.”²²

---

¹⁸ EIGE, *op. cit.*

¹⁹ Zie onder andere: Interparlementaire Unie en Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa, *op. cit.* Collier, C. N., en T. Raney, *op. cit.*

²⁰ Erikson, Josefina, Sandra Håkansson, en Cecilia Josefsson. "Three dimensions of gendered online abuse: Analyzing Swedish MPs' experiences of social media." *Perspectives on Politics* 21.3 (2023): 896-912.

²¹ “Ik heb dat gehad toen ik jonger was en ik meer zichtbaarheid kreeg. Ik kreeg opmerkingen over de redenen waarom ik die grotere zichtbaarheid zou hebben gekregen, er werden geruchten verspreid. Want uiteraard, in dit soort gevallen, is het omdat ze er goed uit ziet of omdat ze dichtbij die of die persoon staat dat ze meer zichtbaar wordt.”

²² “Het is al moeilijk om een vrouw in de politiek te zijn, en dan moet je maar eens een jonge vrouw in de politiek zijn en een jonge zwarte vrouw in de politiek. Het is alsof ik het gevoel had om een driedubbele last te moeten dragen en dat was emotioneel heel zwaar voor mij. Want als ik niet werd aangevallen omdat ik een vrouw was, werd ik aangevallen omdat ik jong was, of omdat ik een zwarte persoon was en dat was eigenlijk echt zwaar.”

“Il me semble que les femmes politiques, les femmes politiques racisées sont davantage soumises à des agressions sur les réseaux sociaux, que leur parole est remise en question beaucoup plus vite. Elles sont brocardées, elles sont caricaturées. Et donc c'est une des raisons pour lesquelles elles sont nombreuses à avoir quitté un certain réseau social.”²³

“Dat is een exponentiële trigger, dan merk je echt wel het van allochtone afkomst zijn en van vrouw zijn. Dat maakt het dubbel meer als dubbel zo erg. Dat is echt exponentieel. Dus één plus één is daar drie qua beerput. En zoals ik zei, er is geen enkele mannelijke politicus, ook niet met allochtone roots die men op Twitter of op social media zal gaan zeggen, ‘gij moet eens goed gepakt worden’.”

Een politica liet ons weten dat seksisme nog heel erg aanwezig is, zelfs wanneer de vrouw in kwestie al wat ouder is. Het zijn dus niet alleen jonge vrouwen die gevisieerd worden.

“(…) parce qu'on vous dit ‘Tu es encore bien’.”²⁴

Uit de literatuur blijkt dat ook niet-heteroseksuele, transgender en non-binaire personen vaker het slachtoffer zijn van online seksisme.²⁵

Een ander element dat vaak geassocieerd wordt met vrouwen, namelijk het **moederschap**, lijkt ook aanleiding te geven tot seksistische attitudes en gedragingen, zowel tegenover vrouwen met kinderen als tegenover vrouwen zonder kinderen. Soms worden vrouwen die moeder zijn geworden op hun werkplek als minder competent gezien dan voor ze moeder werden, of als minder competent dan hun collega's die geen kinderen hebben.²⁶ Soms krijgen vrouwen op hun werk af te rekenen met seksistische opmerkingen of wordt hen een schuldgevoel aangepraat. Zo liet een politica ons weten dat ze de vraag kreeg of het wel goed gaat met haar kind nu ze weer aan het werk is. Het kan ook zijn dat vrouwelijke politici met kinderen systematisch dossiers toegewezen krijgen die verband houden met kinderen of met het gezin.

---

²³ “Het lijkt erop dat vrouwelijke politici, vrouwelijke politici van kleur, vaker te maken krijgen met agressie op sociale media en dat hun uitspraken veel sneller in vraag worden gesteld. Ze worden bespot, ze worden gekarikaturiseerd. En dat is een van de redenen waarom ze met zovelen een bepaald sociaal netwerk hebben verlaten.”

²⁴ “(…) want men zegt u ‘Je ziet er nog goed uit’.”

²⁵ Zie onder andere: Van Hove, Hildegard (Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen). Wraakporno, online seksuele intimidatie en andere vormen van cyberpesten. Rapport, 2022. https://iqvm-iefh.belgium.be/nl/publicaties/wraakporno_online_seksuele_intimidatie_en_andere_vormen_van_cyberpesten

Erikson, J., S.Håkansson, en C.Josefsson, *op. cit.*

²⁶ EIGE, *op. cit.*

“J’ai aussi eu des remarques sur les réseaux sociaux depuis que je suis maman en me disant : ‘T’as décidé d’être mère mais tu ne pourras même pas t’occuper de tes, de ton enfant, t’auras même pas le temps pour le faire’.”²⁷

“Parce que tu es maman, donc ok, on va te mettre dans tout ce qui est famille. Donc ces aspects-là ont suivi parce que je suis femme. Pourquoi est-ce que ce n’est pas un homme qui est aussi père qu’on met dans les matières ‘famille’ par exemple ?”²⁸

Voorts blijkt uit de literatuur ook dat vrouwen die **een standpunt innemen** over feministische of gendergerelateerde thema's meer te maken krijgen met seksistische aanvallen. Dat geldt in het algemeen voor vrouwen en mannen op de werkplek²⁹ maar ook en vooral voor vrouwelijke politici die seksisme, gendergelijkheid of geweld tegen vrouwen willen belichten³⁰.

Uit de interviews leren we ook dat zichtbaarheid seksisme uitlokt. Extra aandacht of berichten over een politica kunnen seksistische reacties uitlokken, wat minder het geval is als ze niet in de schijnwerpers staat. Op de benoeming van een vrouw in een bepaalde functie volgen vaak seksistische reacties, bijvoorbeeld tijdens de periode na de verkiezingen wanneer de verschillende posten in de parlementen en regeringen worden toegewezen. Het kan gaan om online seksistische aanvallen die komen van burgers die voor het eerst over de politica horen, maar ook offline seksistische opmerkingen of seksistisch gedrag van rechtstreekse concurrenten van de vrouw die net een verantwoordelijke functie heeft gekregen.

“Le lendemain des élections, ces questions-là vont être exacerbées parce que on va avoir des hommes frustrés, parce qu’ils n’auront pas eu la place qu’ils auraient voulu avoir, parce qu’il faut mettre une femme.”³¹

Uit de interviews kwam echter naar voren dat verschillende factoren de mate waarin politieke mandatarissen aan vormen van seksisme worden blootgesteld, kunnen temperen. In dat verband verwijzen de respondenten allereerst naar de **politieke rol** van de politica. Vrouwelijke politici in belangrijke machtsposities - bijvoorbeeld in een ministerpost - geven aan dat die macht hen beschermt tegen seksistische aanvallen. Over het algemeen komen seksistische aanvallen vaker voor in de eerste jaren van de politieke carrière van een vrouw, wanneer ze haar eerste stappen zet als vrouw in een machtspositie.

---

²⁷ “Ik heb ook al opmerkingen gekregen op sociale media sinds ik mama ben, die zeggen: ‘Je hebt besloten om moeder te worden maar je gaat je niet eens kunnen bezighouden met je kinderen, je gaat daar niet eens tijd voor hebben.’”

²⁸ “Omdat je mama bent gaan ze je bij alles zetten dat met familiezaken te maken heeft. Die aspecten zijn gekomen omdat ik vrouw ben. Waarom zetten ze geen man die ook vader is bij alles rond het thema familie bijvoorbeeld?”

²⁹ EIGE, *op. cit.*

³⁰ Zie onder andere: Tromble, Rebekah, en Karin Koole. "She belongs in the kitchen, not in Congress? Political engagement and sexism on Twitter." *Journal of Applied Journalism & Media Studies* 9.2 (2020): 191-214. Interparlementaire Unie en Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa, *op. cit.* Van Hove, H. (IGVM), *op.cit.* (2022).

³¹ “De dag na de verkiezingen gaan die zaken verergeren omdat er gefrustreerde mannen gaan zijn die niet de plek hebben gekregen die ze hadden gewild, omdat er een vrouw moet worden geplaatst”.

“Ik heb het zelf ervaren. Opmerkingen over mijn gewicht en mijn borsten om het zo te zeggen. Zeker in de beginjaren.”

“Moi, je me sens protégée. J’ai l’impression d’avoir de la chance dans mon parcours, de n’avoir quasi pas été confrontée à du sexisme, du harcèlement sexuel ou d’autres formes de discriminations qui seraient liées à mon genre. En fait, j’ai très vite eu de l’espace et du pouvoir qui m’ont protégée par rapport à ça. Je pense que c’était dû à ma position principalement. Moi, je crois que le pouvoir protège.”³²

Ten tweede vertelden sommige geïnterviewde vrouwelijke politici ons dat volgens hen hun karakter en/of manier van doen hen beschermt tegen seksistische aanvallen. Een van hen opperde bijvoorbeeld dat assertief zijn iemand kan ontmoedigen om seksistische opmerkingen over je te maken. Een andere respondent zei dat ze tijdens haar politieke carrière nog niet het slachtoffer is geweest van seksistische aanvallen en verklaarde dit onder andere door haar karaktereigenschappen.

“Niet assertief genoeg durven zijn. En op zich is dat, is dat ook normaal. En iedereen heeft een ander karakter. Niet iedereen is even assertief. Maar, en ik denk ook diegene die effectief een ondergeschikte rol zitten, ik denk dat dat het meest significant zal zijn.”

“Nu, ik ben wel ook altijd iemand geweest die goed haar mannetje kon staan of die van zich afbeet. Ik ben ook altijd iemand geweest die ook geen probleem heeft om met mannen of vrouwen samen te werken dus. Maar ik heb dat nooit ervaren. Eigenlijk helemaal.”

We moeten deze passages uit de verkennende interviews met enige afstand bekijken, omdat ze vooral betrekking hebben op de subjectieve ervaring van de geïnterviewden. Daarnaast zou de indruk dat bepaalde persoonlijkheidskenmerken beschermen tegen seksistische aanvallen beïnvloed kunnen worden door bepaalde factoren, zoals de politieke ervaring of politieke ideologie van de betrokkenen. Concluderend kunnen we stellen dat al die ervaringen de moeite waard zijn om te verkennen, maar dat ze niet noodzakelijkerwijs in de context van dit onderzoek zullen worden behandeld.

2.5 Personen of groepen van wie het seksisme uitgaat

Het seksistische gedrag of de seksistische attitudes, of die nu vijandig of welwillend zijn, kunnen uitgaan van verschillende personen of groepen. Om te beginnen merken we op dat

---

³² “Ik voel mij beschermd. Ik heb de indruk dat ik geluk heb gehad in mijn parcours, bijna niet te maken hebben gehad met seksisme, seksuele intimidatie of discriminatie die te maken had met mijn gender. Ik had eigenlijk heel snel ruimte en macht die me hebben beschermd daartegen. Ik denk dat het met name met mijn positie te maken had. Ik geloof dat macht beschermt.”

hoewel seksistische aanvallen vaker komen van mannen, ze ook van vrouwen kunnen komen.³³ We mogen er dus niet zomaar van uitgaan dat seksisme altijd een mannenzaak is.

“Je trouve qu'on n'en parle pas aussi du fait que, parfois, les propos que certaines femmes peuvent tenir à l'encontre d'autres femmes ne sont pas sans conséquences. Que les femmes aussi doivent faire attention à certains propos qu'elles tiennent vis-à-vis d'autres femmes.”³⁴

“Moi personnellement, il m'arrive d'être sexiste, je le reconnais. J'essaye d'avoir de l'autodérision, de rire et il m'arrive de faire des réflexions idiotes, un peu stupides, un peu grasses, un peu gauloises et qui sont sexistes mais qui sont sexistes vis-à-vis des hommes aussi, qui peuvent être très gentilles, qui peuvent être du second degré, qui peuvent traduire aussi un sentiment d'amitié et d'affection.”³⁵

Naast iemands geslacht, kunnen we ons afvragen vanuit welke rol iemand eerder geneigd is om seksistisch te zijn. Volgens de literatuur is het op de werkplek in het algemeen waarschijnlijk dat zowel collega's als leidinggevenden seksistisch gedrag en seksistische attitudes aannemen.³⁶ Op dezelfde manier kunnen in de politieke sfeer de personen of groepen van wie het seksisme uitgaat zowel collega's uit dezelfde partij zijn, bijvoorbeeld politieke concurrenten of personen die hoger staan in de interne hiërarchie van de partij, als leden van andere partijen, journalisten of burgers, die in dat geval de voorkeur lijken te geven aan het gebruik van sociale media.³⁷

“Ça peut venir de partout. Et les réflexions les plus désagréables, ça vient souvent de chez vous parce que tout le monde se dispute le même bout de gras.”³⁸

2.6 Plaatsen waar seksisme zich manifesteert

De laatste operationele dimensie van seksisme betreft de plaatsen waar seksisme tot uiting komt. Die plaatsen kunnen in drie grote categorieën worden ingedeeld: plaatsen waar er direct contact is, in de media en op sociale media.

---

³³ Zie onder andere: Van Hove, H. (IGVM). Seksisme in België - Resultaten van de enquête #YouToo? - Theoretisch kader en vragenlijst, 2021. EIGE, *op. cit.* Van Hove, H. (IGVM), *op.cit.* (2022).

³⁴ “Ik vind dat we ook niet genoeg praten over het feit dat opmerkingen die bepaalde vrouwen maken over andere vrouwen niet zonder consequenties zijn. Dat ook vrouwen op moeten letten met wat ze zeggen over andere vrouwen.”

³⁵ “Persoonlijk gebeurt het mij ook wel dat ik seksistisch kan zijn, ik geef het toe. Ik probeer om zelfspot te hebben, te lachen en het gebeurt wel dat ik een beetje idiote reflecties maak, een beetje stom, een beetje grof en die seksistisch zijn maar die ook seksistisch zijn naar mannen toe, die kunnen ook heel vriendelijk zijn, ironisch bedoeld zijn, die ook een gevoel van vriendschap of affectie kunnen overbrengen.”

³⁶ Van Hove, H. (IGVM). Seksisme in België - Resultaten van de enquête #YouToo? Seksuele intimidatie op het werk. Thematisch verslag, 2021.

³⁷ Zie onder andere: Montay, Johanne. “Quelles sont les principales manifestations du sexisme en politique belge? Le cas des assemblées électives”. Masterproef, Université Catholique de Louvain (2018). Interparlementaire Unie en Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa, *op. cit.* Collier, C. N., en T. Raney, *op. cit.*

³⁸ “Het kan van overal komen. En de meest onaangename reflecties, dat komt vaak vanuit je eigen kringen omdat iedereen vecht om hetzelfde stuk vlees.”

De eerste houdt direct contact in tussen de persoon of personen van wie het seksisme uitgaat en de persoon of personen tegen wie het gericht is. Dit zijn bijvoorbeeld fysieke (en dus geen virtuele) werkplekken - in het geval van politieke vertegenwoordigers en kandidaten zijn dit parlementaire vergaderingen, partijgebouwen, politieke vergaderingen, locaties voor openbare debatten tussen kandidaten enzovoort - en fysieke openbare ruimten zoals de straat of markten, waar kandidaten doorgaans campagne voeren. Uit onze interviews blijkt dat seksistische aanvallen vaker voorkomen tijdens informele dan tijdens formele momenten van persoonlijke interactie.

“In de wandelgangen. Veel meer dan dat zal veel minder op de officiële momenten gebeuren. Dat dat gaat zo met gefluisterde momenten of in de informele momenten dat mensen denken dit is een context waar ik mij al wat meer kan permitteren.”

“Daarvoor zijn ze wel voorzichtiger geworden, hè, als de camera's staan te draaien. Maar het is vaker in de informele context nadat we uit 't parlement stappen en iets gaan drinken op café.”

De tweede categorie van plaatsen waar seksisme zich manifesteert is in de media, zoals de geschreven pers, televisie, radio, of op online informatiesites, waar verkozenen en kandidaten mogelijk op een seksistische manier worden voorgesteld. In dat geval is het contact tussen de persoon die het seksistische gedrag of de seksistische attitude aanneemt en de persoon tegen wie het seksisme gericht is niet direct, maar verloopt het via het desbetreffende medium. Dat betekent dat de persoon tegen wie het seksisme gericht is niet direct kan reageren. Als een politica het doelwit is van een seksistische opmerking in een krantenartikel of in een televisiereportage, kan ze pas reageren na de gebeurtenis, dus nadat het artikel is verschenen of de reportage werd uitgezonden. Het is evenwel mogelijk dat er ook sprake is van direct contact via media, bijvoorbeeld tijdens een televisiedebat tussen kandidaten waarbij een van hen direct kan reageren op een seksistische opmerking van andere kandidaten of journalisten. In dat geval zullen we in dit onderzoek het televisietoestel als een werkplek met direct contact zien (namelijk de plaats waar de kandidaat professioneel communiceert) en wordt dit dus ingedeeld in de eerste categorie van plaatsen.

Tot slot kan seksisme zich ook manifesteren op sociale media. Hierbij is er sprake van direct contact zonder bemiddeling of tussenpersoon tussen diegene van wie het seksisme uitgaat en de persoon tegen wie het gericht is, maar dit contact vindt op afstand plaats. Bovendien is de persoon van wie het seksisme uitgaat vaak anoniem. Omwille van die anonimiteit kan iemand sneller geneigd zijn om ongebreideld zijn of haar mening te geven op sociale media, met onder meer de verspreiding van seksistische berichten.³⁹

“Les critiques qui sont virulents sur les réseaux sociaux. Parler d'une attraction sociale. Ah ça, les réseaux sociaux, quelle plaie ! Mais quelle plaie !”⁴⁰

³⁹ Tromble, R., en K. Koole. *op. cit.*

⁴⁰ “De kritieken die venijnig zijn op sociale media. Over een sociale attractie gesproken. Ah de sociale media, wat een plaag! Maar wat een plaag!”

“Au niveau du parlement lui-même, je n'ai plus de souci. Après, via les réseaux sociaux, oui, toujours. En fait, ça fait presque partie de mon quotidien. C'est triste à dire, mais je m'y suis habituée.”⁴¹

“Et donc, évidemment, on est face à une espèce de libéralisme total sur X notamment, qui permet à tout un chacun de dire n'importe quoi ou pas.”⁴²

---

⁴¹ “Op het niveau van het parlement zelf heb ik geen problemen meer. Maar via de sociale media, ja dat altijd. In feite is dat zo ongeveer dagelijks. Het is triest om te zeggen, maar ik ben eraan gewend.”

⁴² “En dus hebben we duidelijk te maken met een soort van totaal liberalisme op met name X, waar wie dan ook wat dan ook kan zeggen.”

2.7 Conclusie

Uit ons literatuuronderzoek en onze gesprekken met vrouwen die in de politiek actief zijn en met belangrijke waarnemers, blijkt dat seksisme zich in verschillende vormen en op verschillende plaatsen kan manifesteren. In de tabel hieronder geven we een overzicht van deze vormen en plaatsen en geven we aan in welk van de operationele delen van het onderzoek en met behulp van welke gegevensverzamelingsmethodes deze elementen onderzocht zullen worden.

Tabel 1: Overzicht van de gegevensverzamelingsstrategie voor elk type uiting van seksisme

	Cyclus 2: Analyse van sociale media	Cyclus 3: Interviews
Seksistische attitudes		X
Seksistische werkorganisatie		X
Ongelijke behandeling	X	X
Expliciete seksistische opmerkingen	X	X
Impliciete seksistische opmerkingen	X	X
Expliciete seksistische beelden	X	X
Impliciete seksistische beelden	X	X
Seksueel geweld en seksuele intimidatie	X	X

3. Methodologische werkwijze

3.1 Methodologische werkwijze voor analyse van de sociale media

In cyclus 2 van dit onderzoek analyseren we de reacties die kandidaten online ontvingen in het kader van de verkiezingen van juni 2024 in België. Het doel van die analyse is om inzicht te krijgen in de dynamiek van de interacties op platformen zoals X, Facebook en Instagram. We proberen allereerst het seksisme waarmee kandidaten op sociale media te maken krijgen te identificeren en vervolgens te begrijpen.

3.1.1 Criteria voor het selecteren van de kandidaten

Om dit complexe thema grondig te bestuderen, willen we het antwoord vinden op twee hoofdvragen: **krijgen vrouwelijke kandidaten vaker te maken met (bepaalde vormen van) seksisme dan hun mannelijke collega's en welke kandidaten krijgen hier vooral mee te maken?** Om die vragen te kunnen beantwoorden, is het noodzakelijk om te werken met een steekproef van zowel mannelijke als vrouwelijke kandidaten. Voor dit onderzoek werd bewust gekozen voor een **onevenwichtige verdeling van 25 vrouwen en 15 mannen**, niet alleen om een beter inzicht te krijgen in de verschillende vormen van seksisme waarmee vrouwelijke kandidaten geconfronteerd worden, maar ook om de belangrijke rol te erkennen die mannelijke kandidaten in dit onderzoek spelen. Doordat de steekproef op deze manier is samengesteld, kunnen we onderzoeken welke vrouwen specifiek het vaakst geconfronteerd worden met seksisme, terwijl we ook rekening houden met de ervaringen van mannen om een vergelijkende analyse mogelijk te maken.

De samenstelling van de steekproef is goed doordacht en houdt rekening met heel veel verschillende criteria om een zo verscheiden mogelijk beeld te krijgen. We hanteerden **strikte quota** op basis van het geslacht, de etniciteit, leeftijd en taal (Nederlands/Frans) van de kandidaten omdat die kenmerken een belangrijke rol spelen bij intersectioneel onderzoek. Daarnaast bepaalden we **zachte quota** voor factoren zoals ouderschap en focus op bepaalde thema's (*hard policy* versus *soft policy*), verkiesbaarheid, partij/ideologie, politieke ervaring en huidige politieke functie, niveau van politiek engagement (regionaal, federaal, Europees) en zichtbaarheid op sociale media. Die criteria werden gekozen op basis van de wetenschappelijke literatuur en de resultaten van de verkennende interviews. Het was echter niet mogelijk om voor elke mogelijke combinatie van criteria één enkele kandidaat te selecteren en tegelijk het aantal geanalyseerde gevallen onder de 12.000 te houden. Daarom streefden we naar een steekproefgrootte van niet meer dan 40 deelnemers om een representatieve variatie te verkrijgen.

Wat **etnische afkomst** betreft, zorgden we ervoor dat 20% van onze selectie (8 deelnemers) een migratieachtergrond had, met 5 vrouwen en 3 mannen uit verschillende regio's zoals Sub-Sahara-Afrika, de Maghreb-regio en het Midden-Oosten. Deze keuze betekent een bewuste oververtegenwoordiging in vergelijking met hun vertegenwoordiging op de huidige kieslijsten,

maar is een accurate weergave van de demografische samenstelling van de Belgische bevolking.

Wat **taal** betreft, hebben we een 50/50 verdeling tussen Nederlandstalige en Franstalige kandidaten toegepast, conform de tweetaligheid van ons land.

De **leeftijdverdeling** van de steekproef werd voor dit onderzoek zorgvuldig uitgekend, met vijf verschillende categorieën: jonger dan 30 jaar, 30 tot 39 jaar, 40 tot 49 jaar, 50 tot 59 jaar, en 60 jaar of ouder. We kozen bewust voor een lichte oververtegenwoordiging van de jongere leeftijdsgroepen, met respectievelijk 3 kandidaten jonger dan 30 jaar en 14 kandidaten tussen de 30 en 39 jaar. Dat ging ten koste van de oudere leeftijdsgroepen, met telkens 4 kandidaten in de leeftijdsgroep 50-59 en de leeftijdsgroep 60 jaar of ouder. Die keuze wijkt enigszins af van de typische verdeling in de verschillende parlementen en op de lijsten, maar wordt gemotiveerd door de hogere activiteit van jongere leeftijdsgroepen op sociale media in vergelijking met oudere groepen. De keuze van 15 kandidaten in de leeftijdscategorie 40 tot 49 jaar komt overeen met hun verdeling in de parlementen. De gemiddelde leeftijd van onze deelnemers is 43 jaar, wat overeenkomt met de gemiddelde leeftijd van de Belgische bevolking. Dat maakt dat onze steekproef representatief is voor de algemene leeftijdsverdeling in België en tegelijk rekening houdt met verschillen in het gebruik van sociale media.

Voor de zachte quota bepaalden we een reeks criteria die passen bij een breed scala aan politieke figuren. Wat **verkiesbaarheid** betreft, maken we een onderscheid tussen kandidaten die zeker verkozen zullen worden (30 kandidaten op zogenaamde 'verkiesbare' plaatsen) en kandidaten die niet zeker zijn of ze verkozen zullen worden of zelfs op een 'onverkiesbare' plaats staan (10 kandidaten). We verwachten meer aandacht (en dus mogelijk seksistische aanvallen) voor kandidaten die op een verkiesbare plaats staan. Die splitsing is gebaseerd op de resultaten van de vorige verkiezingen van 2019 en de peilingen van 2024, die werden uitgevoerd net voordat de kandidaten voor dit onderzoek werden geselecteerd. Op die manier spiegelen we de huidige politieke dynamiek en de verwachte verkiezingskansen van de kandidaten.

Wat **ouderschap** betreft, geven we mee dat 26 van de kandidaten kinderen hebben en 14 kandidaten geen kinderen hebben. Zoals we in dit methodologische gedeelte al aangaven, kan dit aspect van iemands privéleven een invloed hebben op zijn of haar politieke voorkeuren en op de publieke perceptie, wat relevant is voor ons onderzoek naar seksisme.

De **politieke niveaus** waarop de kandidaten actief zijn, zijn in onze steekproef divers: 22 kandidaten staan op de regionale lijsten, 16 op de federale lijsten en 2 deelnemers zijn kandidaat voor de Europese verkiezingen. Op die manier kunnen we een breed spectrum aan politieke invloedssferen en politieke prioriteiten bestrijken, van lokaal tot internationaal.

Daarnaast bevat onze selectie minstens één kandidaat uit elke politieke **partij** die in het parlement vertegenwoordigd is voor de legislatuurperiode 2019-2024, om een evenwichtige vertegenwoordiging van politieke partijen te garanderen. We selecteerden kandidaten met een verschillende **ervaring**, van nieuwkomers zonder politieke ervaring tot parlementsleden en politieke elites zoals partijvoorzitters, ministers en regeringsleiders.

Daarnaast hielden we rekening met de **zichtbaarheid** van de deelnemers op sociale media. Onze selectie bevat daarom kandidaten die erg zichtbaar zijn en kandidaten die minder zichtbaar zijn, wat nodig is om de interactiepatronen en de ontvangst van hun berichten op deze platformen te onderzoeken. Voor elk kanaal en elke kandidaat werd het aantal volgers opgetekend aan het begin en aan het einde van de analyseperiode.

Tot slot letten we ook op de **politieke thema's** waarover de kandidaten zich uitspraken, gaande van '*hard policy*' thema's zoals defensie tot '*soft policy*' thema's zoals onderwijs, maar ook meer neutrale thema's. Die variatie aan politieke voorkeurthema's maakt het mogelijk om de interacties en mogelijke ervaringen van seksisme in verschillende politieke domeinen te analyseren.

Ondanks de inclusieve benadering die we in ons onderzoek hanteren, beslisten we om non-binaire kandidaten niet als een aparte categorie in onze selectiecriteria op te nemen. Die beslissing is het gevolg van methodologische overwegingen, meer bepaald het relatief kleine aantal non-binaire kandidaten en de moeilijkheid om betrouwbare en vergelijkbare gegevens voor deze groep te verkrijgen. Het feit dat non-binaire kandidaten niet als een aparte categorie zijn opgenomen, betekent echter niet dat we de mogelijk unieke ervaringen van non-binaire personen in de politiek opzijschuiven. Integendeel, we erkennen het belang van deze dimensie en zien die als een cruciaal domein voor toekomstig onderzoek dat specifiek gericht is op de ervaringen van non-binaire kandidaten en op de impact die seksisme en discriminatie op hen kunnen hebben.

Een essentiële voorwaarde om in de steekproef te worden opgenomen is dat **de kandidaten actief moeten zijn op de drie socialemediaplatformen** die we hier bestuderen: Facebook, Instagram en X. Dit zorgt ervoor dat het onderzoek gebaseerd is op actuele, relevante gegevens en de realiteit van het hedendaagse online politieke discours weerspiegelt.

3.1.2 Analyse-eenheid en periode

De analyse-eenheid wordt aangepast aan de kenmerken van elk socialemediaplatform. Op **Instagram en Facebook** kijken we uitsluitend naar de berichten die de 40 geselecteerde kandidaten op hun openbare accounts posten en laten we de stories buiten beschouwing. We focussen dus op de meer permanente en wijdverspreide content. Voor **X** ligt de focus op de tweets en quote tweets van de kandidaten, waarbij we de retweets buiten beschouwing laten. We bestuderen dus alleen originele content die de kandidaten zelf hebben gemaakt.

Een belangrijk aspect van onze methode is dat we **de reacties op de reacties niet meenemen in onze analyse**. Op die manier vermijden we dat we moeten uitzoeken aan wie de reactie gericht is - de kandidaat of de persoon die in eerste instantie gereageerd heeft.

In onze analyse beschouwen we **tekst en multimedia als een geïntegreerd geheel**, zonder een onderscheid te maken tussen de twee. Een bericht wordt als seksistisch beschouwd als er sprake is van seksisme in de tekst of in de multimedia (of in beide), waarbij de interactie tussen deze twee componenten en hun gezamenlijke bijdrage aan de boodschap van het bericht wordt erkend.

Met het oog op de haalbaarheid van ons onderzoek, kozen we voor een pragmatische aanpak en **beperkten we onze analyse tot de eerste 50 originele reacties op elk bericht**. Die beslissing werd genomen vanwege de uitdagingen die gepaard gaan met het handmatig verzamelen en analyseren van het soms zeer grote aantal reacties dat sommige kandidaten krijgt. Ondanks de beperkingen van deze methode vinden we het belangrijk om profielen die veel reacties genereren in onze analyse mee te nemen, omdat ze een rijkere of intensere reactiedynamiek kunnen opleveren dan profielen van kandidaten die minder reacties uitlokken. We gaan ervan uit dat een analyse van de eerste 50 reacties een representatief beeld van alle reacties oplevert. Als er geen tekenen van seksisme zijn in deze selectie, is het redelijk om aan te nemen dat dit fenomeen ook niet systematisch aanwezig is in de rest van de reacties.

De periode die we hebben onderzocht, bestrijkt de vier weken voorafgaand aan de verkiezingen, **van 13 mei tot 9 juni**, dit is de officiële en meest intensieve periode van de campagne.

3.1.3 Codeboek

Voordat we begonnen met het coderen van de reacties op de posts van de kandidaten op sociale media, namen we ons codeboek (*codebook*) grondig onder de loep. Dat codeboek, dat als leidraad dient voor het categoriseren en analyseren van de reacties, werd **getest door vier onafhankelijke onderzoekers** die los van elkaar dezelfde set van 50 reacties codeerden. Door op die manier te werk te gaan konden we nagaan of de variabelen in het codeboek consistent worden geïnterpreteerd door een diverse groep mensen. Dit is cruciaal om de betrouwbaarheid en validiteit van het uiteindelijke codeerproces te garanderen.

Om de codering efficiënt en nauwkeurig uit te voeren, werd een deel van het werk uitgevoerd door onderzoekers van de UGent en de ULB en een deel door studenten. De studenten volgden een specifieke opleiding om hen helemaal vertrouwd te maken met het codeboek. Tijdens die opleiding kregen ze precieze instructies om de reacties te categoriseren en te analyseren in overeenstemming met de onderzoeksmethodologie. Er werd bovendien een document opgesteld met voorbeelden van reacties voor elke categorie. Dat document helpt de onderzoekers om situaties te identificeren waarin een variabele als 'aanwezig' of 'afwezig' kan worden gecategoriseerd en ondersteunt het codeerproces, dat op die manier consistent en nauwkeuriger wordt.

Het codeboek (zie bijlage) is verdeeld in drie grote hoofdstukken, die elk een ander aspect behandelen van de reacties en van de context waarin ze zijn verschenen.

1. **Variabelen die geen verband hebben met de inhoud van de reactie:** Dit hoofdstuk omvat algemene kenmerken zoals de tekst van de reactie, eventuele media in de reactie, het geslacht van de persoon die de reactie post, de tekst van het oorspronkelijke bericht, de media in het oorspronkelijke bericht, het onderwerp van het oorspronkelijke bericht en het platform waarop de reactie is verschenen. Al die variabelen bepalen de algemene context van de reactie.

2. **Variabelen in verband met de kandidaat:** Dit hoofdstuk zoomt in op de factoren die er mee voor kunnen zorgen dat de kandidaat al dan niet het doelwit wordt van seksisme. Dit omvat de kenmerken van de kandidaat zelf (bv. leeftijd, politieke ervaring, partij/ideologie) en de aard van zijn of haar online aanwezigheid. Door die variabelen te analyseren, krijgen we meer informatie over de dynamiek die mogelijk bijdraagt aan het ontstaan van seksistische reacties.
3. **Variabelen in verband met de inhoud van de reactie:** Het laatste deel van het codeboek onderzoekt de aanwezigheid en de aard van seksistische uitingen in de reacties. De categorisering van vormen van seksisme is gebaseerd op de wetenschappelijke literatuur, verkennende interviews en de resultaten van de eerste fase van het onderzoek, die worden beschreven in het theoretische hoofdstuk. Dankzij deze grondige aanpak kunnen we een gedetailleerd en genuanceerd beeld schetsen van de seksistische interacties die plaatsvinden.

Bij het opstellen van ons codeboek, dat onmisbaar is om de reacties op de posts van de kandidaten op sociale media te structureren en te analyseren, hebben we extra aandacht besteed aan het opstellen van een **genderneutraal** document. Dat betekent dat de taal en de categorisaties in het codeboek zodanig zijn ontworpen dat ze geen vooroordelen of stereotypes op basis van geslacht overbrengen. Op die manier zorgen we ervoor dat de analyse inclusief en representatief is voor de verscheidenheid aan interacties op de sociale media die we bestuderen. Door ons codeboek genderneutraal te maken, krijgen we objectieve en genuanceerde inzichten in de aard van de seksistische uitingen en de invloed die gender kan hebben op de ervaringen van de kandidaten op sociale media. Deze zorgvuldigheid draagt bij aan de integriteit van het onderzoek en zorgt ervoor dat onze bevindingen een getrouwe weergave zijn van de complexe realiteit van online politieke communicatie.

3.2 Methodologische werkwijze voor de semigestructureerde interviews

3.2.1 Verkennende interviews

Voor de drukste periode van de campagne en de verkiezingen werden verkennende interviews afgenomen bij vrouwen die in de politiek actief zijn en bij vrouwelijke journalisten die zich bewust zijn van genderthema's. Het doel van die interviews was om input te verzamelen om een definitie van seksisme op te stellen, die het uitgangspunt is voor ons onderzoek. De interviews werden opgenomen en uitgeschreven om een grondige analyse mogelijk te maken. Beide versies van het interviewschema zijn aan dit document toegevoegd.

De geïnterviewde vrouwelijke politici werden zo geselecteerd dat de verschillen in profiel zo groot mogelijk waren. Ze hebben zich allemaal al verkiesbaar gesteld en bekleden een verkozen functie in België. Ze verschillen echter qua niveau van politieke ervaring, niet alleen wat de duur van hun carrière of hun politiek niveau betreft (lokaal, regionaal, federaal) maar ook op het vlak van hun uitvoerende, wetgevende of partijverantwoordelijkheden. Ze zijn actief in partijen met een verschillende ideologie (behalve de extremen). We hebben ook gezorgd voor een variatie in leeftijden en achtergronden, omdat die kenmerken volgens de literatuur

over seksisme in de politiek essentieel zijn. We spraken tot slot met telkens vier vrouwen aan weerszijden van de taalgrens.

Ook vrouwelijke journalisten werden benaderd omdat ze expertise hebben op het gebied van gender en politiek, en seksisme in het bijzonder (in of buiten de politiek).

De methodologische keuze werd gemaakt om tijdens de verkennende fase van het onderzoek alleen vrouwen te interviewen omdat we wilden weten wat hun visie is op seksisme in de politiek. Voor de tweede reeks interviews, na de verkiezingen, interviewden we ook mannen om het volledige spectrum van kandidaatprofielen te bestrijken.

De respondenten werden bevraagd over verschillende aspecten van seksisme. Na een gesprek over de verschillende behandeling van mannen en vrouwen in de politiek, werd hen gevraagd om het begrip seksisme te definiëren. Het interview ging vervolgens over hun ervaringen met seksisme in de politiek, de personen van wie het seksisme uitging en tegen wie het gericht was. Het interview eindigde met een vraag over hoe seksisme in de politiek doorheen de tijd is veranderd. De interviewgids is aan dit rapport in bijlage toegevoegd.

3.2.2 Semigestructureerde interviews na de verkiezingen

3.2.2.1 Selectie van de respondenten

Aangezien het onderzoeken van de vormen en gevolgen van seksistisch gedrag het voornaamste doel was van de interviews, werd van tevoren voor alle respondenten vastgesteld dat ze het slachtoffer waren geweest van seksistische aanvallen, ongeacht hun vorm, of dat ze bekend stonden om het belang dat ze hechten aan genderthema's en seksisme. We identificeerden deze kandidaten ofwel op basis van onze analyse van de steekproef van kandidaten die voor het onderzoek op sociale media werden gevolgd, ofwel op basis van publieke kennis dat ze tijdens de campagne het voorwerp waren geweest van seksistische aanvallen, bijvoorbeeld omdat de media erover hadden bericht, omdat we het elders op sociale media hadden opgemerkt, of omdat ze al publiekelijk een standpunt hadden ingenomen over seksisme in de politiek.

We hebben in totaal 17 kandidaten geïnterviewd met zo verscheiden mogelijke profielen, zodat we zoveel mogelijk verschillende situaties en omstandigheden in ons onderzoek konden meenemen. Er werd ook gestreefd naar verscheidenheid binnen bepaalde groepen, zoals de taalgroep. Als een potentiële respondent onze uitnodiging afwees, kozen we zoveel mogelijk voor een ander profiel dat de gevarieerde verdeling van profielen in de steekproef niet in het gedrang zou brengen. Tabel 2 toont de verdeling van de geïnterviewde kandidaten volgens de kenmerken die in aanmerking werden genomen.

Tabel 2: Verdeling van de respondenten van de semigestructureerde interviews volgens hun kenmerken

Categorie	Verdeling in de steekproef van respondenten
Geslacht	12% mannen 88% vrouwen
Taal	53% Franstalig 47% Nederlandstalig
Leeftijd	29% geboren in 1990 of later 53% geboren tussen 1970 en 1990 18% geboren voor 1970
Afkomst	76% van Belgische afkomst 6% van Europese afkomst 18% van buiten-Europese afkomst
Ouderschap	59% ouders 41% niet-ouders
Ideologische strekking⁴³	53% links 19% centrum 18% rechts
Bevoegdheidsniveau	65% kandidaten bij de regionale verkiezingen 29% kandidaten bij de federale verkiezingen 6% kandidaten bij de Europese verkiezingen
Kans om verkozen te worden	65% met grote kans over verkozen te worden 35% met kleine kans over verkozen te worden
Politieke status	23% frontstage politici 47% backstage politici 11% lokale verkozenen 17% zonder eerder mandaat

3.2.2.2 Praktisch

We begonnen contact op te nemen met de kandidaten in de week van 17 juni, dus enkele dagen na de verkiezingen. We stuurden eerst een e-mail. Daarna, of als we geen e-mailadres konden vinden, namen we telefonisch of via sociale media contact met hen op. In onze uitnodiging lieten we weten dat het interview over seksisme tijdens de verkiezingscampagne zou gaan, om er zeker van te zijn dat de persoon bereid was om met ons over dit moeilijke onderwerp te praten en hem of haar niet voor het blok te zetten door het onderwerp pas tijdens het interview zelf aan te snijden. We deelden evenwel alleen de titel van het onderzoek ('Onderzoek naar seksisme tijdens de verkiezingsperiode 2024 in België in opdracht van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen') zonder daar verdere details over te geven. Bij deze eerste contactname lieten we de deur open voor respondenten die vonden dat ze niet het doelwit waren geweest van seksistische aanvallen en die daarom niet op onze uitnodiging wilden ingaan. Heel veel potentiële respondenten gingen niet op onze uitnodiging in omdat ze in de zomerperiode tussen twee campagnes in niet genoeg tijd hadden, omdat ze

⁴³ PTB-PVDA, Vooruit, PS, Ecolo en Groen worden als linkse partijen beschouwd. Les Engagés, CD&V en DéFi worden als centumpartijen beschouwd. MR, Open VLD, N-VA en VB worden als rechtse partijen beschouwd.

liever afstand namen van de politiek na de verkiezingen, of omdat ze vonden dat ze niets relevants te zeggen hadden over het onderwerp seksisme in de politiek. Dat laatste aspect wordt verder ontwikkeld in onze analyse. Er werden meer dan 40 kandidaten gecontacteerd voor in totaal 17 interviews.

De interviews vonden plaats tussen 28 juni en 13 september. Bijna alle leden van het onderzoeksteam namen interviews af zodat er een goede mix van verschillende visies op het onderzoeksthema was. Bovendien kreeg elke onderzoeker zo direct voeling met het thema in het werkveld. Dat maakte een collectieve denkoefening over het onderzoek gemakkelijker. Bijna alle interviews werden persoonlijk afgenomen, op een door de respondent gekozen plaats met voldoende privacy. Om logistieke of gezondheidsredenen was het niet mogelijk om sommige kandidaten persoonlijk te ontmoeten. Die kandidaten gaven we de mogelijkheid om het interview online te laten doorgaan. Gezien de gevoeligheid van het onderwerp leek het ons beter om de kandidaten persoonlijk te ontmoeten om een echte gedachtewisseling te stimuleren en het formele interview te omkaderen met een informeel moment voor en na het interview.

Alle interviews werden opgenomen en uitgeschreven zodat het team van onderzoekers ze gemakkelijker kon analyseren. De respondenten stemden in met de opname. De interviews duurden dertig minuten tot anderhalf uur.

3.2.2.3 Interviewgids

Het belangrijkste doel van de semigestructureerde interviews was om inzicht te krijgen in de gevolgen die seksisme kan hebben voor vrouwelijke politici tijdens de verkiezingscampagne en daarna. Om het kader te schetsen begonnen de interviews met een paar vragen om te begrijpen hoe de geïnterviewde seksisme ziet en welke ervaringen hij of zij had met seksisme tijdens de verkiezingscampagne in het voorjaar van 2024. Om een volledig beeld te krijgen, peilden we niet alleen naar hun persoonlijke ervaringen maar ook naar hun ervaringen als getuige van seksisme. Op die manier kon iedereen die geïnterviewd werd ons anekdotes vertellen, waardoor ze zich soms ander seksistisch gedrag herinnerden dat hen persoonlijk overkomen was (zoals uitgewerkt in het analytische deel hierna). In dit eerste deel van het interview werd systematisch gevraagd naar het soort seksistisch gedrag, de context en de betrokken actoren, vertrekkende van de omvattende definitie die in het theoretische deel van dit onderzoek werd ontwikkeld.

Zodra het kader duidelijk was, gingen we over tot de kern van het interview. Bedoeling was om de gevolgen te beschrijven die het ervaren seksistische gedrag kan hebben gehad op de geïnterviewde persoonlijk, maar ook op de personen tegen wie de aanvallen gericht waren en waarvan hij of zij getuige was. Beide aspecten kwamen in ons onderzoek aan bod. Enerzijds registreerden we de gevolgen voor hun professionele leven, meer bepaald hun politieke leven (hoewel sommige kandidaten nog een andere beroepsactiviteit buiten de politiek hebben). We vroegen hen naar de mogelijke invloed van seksisme op de manier waarop andere politici en journalisten naar hen kijken en op hun rol en verantwoordelijkheden binnen hun partij (wat voor invloed, welke plaats). Anderzijds vroegen we hen ook welke gevolgen seksisme heeft (gehad) op hun privéleven. We peilden niet alleen naar de gevolgen voor hun eigen mentale gezondheid en welzijn, maar ook naar de impact op de naasten van het slachtoffer van seksisme, en op hun privé- en gezinsleven.

Op basis van de gevolgen die de respondenten aanhaalden, vroegen we hen vervolgens naar de aanpassingen die ze hadden gedaan als reactie op het seksistische gedrag. Ook hier werd een onderscheid gemaakt tussen de eventuele aanpassingen op professioneel/politiek vlak (hun strijdpunten, hun professionele relaties, activiteit op sociale media, gedrag in de traditionele media, ambities, carrière, enzovoort) en aanpassingen op persoonlijk vlak (kledingstijl, privéleven, spreekstijl, enzovoort). Er werden verschillende verdiepingsvragen gesteld om na te gaan of de aard, intensiteit of frequentie van de seksistische aanvallen aanleiding zou geven tot andere aanpassingen.

In het laatste deel van het interview wilden we tot slot de respondenten afstand laten nemen van seksisme in de politiek door zich los te maken van hun persoonlijke ervaring of de voorbeelden waarvan ze getuige waren geweest. We waren vooral geïnteresseerd in wat onze respondenten dachten over het profiel van de plegers van seksistische handelingen, de context waarin dit gebeurt en de factoren die seksistische reacties in de hand kunnen werken. We probeerden daarbij vast te stellen of de verkiezingscampagne een moment was dat seksisme uitlokt en zo ja, in welke vorm. Aan respondenten die vroeger al aan een verkiezingscampagne hadden deelgenomen, vroegen we om een vergelijking te maken om eventuele veranderingen op te sporen.

Aan het einde van het interview vroegen we de respondenten om zich in te beelden dat ze een toverstokje hadden en ons te vertellen wat er volgens hen zou moeten gebeuren om seksisme in de politiek effectief tegen te gaan. We vroegen ook aan het merendeel van de respondenten of ze dachten dat seksistisch gedrag burgers zou kunnen ontmoedigen om een carrière in de politiek te overwegen. Het doel van die laatste vragen was om het interview af te sluiten met meer algemene vragen zodat de respondenten wat afstand konden nemen van hun eigen moeilijke ervaringen. Die laatste vragen leverden bovendien nuttige input voor het opstellen van de aanbevelingen, vanuit het perspectief van de kandidaten.

3.2.2.4 Analyse van de interviews

Met het oog op een systematische analyse werden de uitgeschreven interviews geanalyseerd met behulp van een codeerrooster, afgestemd op de hoofdvragen van de interviewgids. De onderzoeker die het interview had afgenomen, was verantwoordelijk voor het toepassen van het codeerrooster om na te gaan of de inhoud van het gesprek goed werd begrepen. Er werd een onderscheid gemaakt tussen elementen die de respondent spontaan aanhaalde en elementen die hij of zij vermeldde na een opmerking van de onderzoeker.

Het onderzoeksteam voerde vervolgens een transversale analyse uit van de interviews op basis van het ingevulde codeerrooster. Het hele team kwam bijeen om de belangrijkste elementen van de analyse te bespreken en de structuur van het rapport te overlopen.

4. Analyse

4.1 Analyse op basis van gegevens van sociale media

In dit hoofdstuk overlopen we de resultaten van de analyse van de sociale media. We geven eerst een beschrijving van de dataset die de basis vormt van dit onderzoek. Vervolgens inventariseren we de negatieve en seksistische reacties tegenover vrouwen en mannen. In het derde deel proberen we te achterhalen welke kandidaten vaker het doelwit zijn van seksisme dan hun collega's. Tot slot kijken we naar de personen of groepen van wie de negatieve en seksistische reacties uitgaan.

4.1.1 Beschrijving van de dataset

We beginnen dit hoofdstuk met een beschrijving van de dataset die we voor onze analyses gebruikten.

De dataset bevat in totaal 2.922 berichten van de 40 geselecteerde kandidaten (zie het methodologische hoofdstuk): 589 zonder reactie en 2.333 met minstens één reactie. Er zijn veel meer berichten van vrouwelijke kandidaten (2.028) dan van mannelijke kandidaten (894). Die trend wordt op alle platformen bevestigd. Op Facebook registreerden we 845 berichten van vrouwelijke kandidaten en 405 berichten van mannelijke kandidaten; op Instagram 745 berichten van vrouwelijke kandidaten en 297 berichten van mannelijke kandidaten; en op X 438 berichten van vrouwelijke kandidaten en 195 berichten van mannelijke kandidaten. Dat verschil in aantal berichten kan logischerwijs worden verklaard door het feit dat onze steekproef voornamelijk uit vrouwelijke kandidaten bestaat (25 vrouwen tegenover 15 mannen), maar dat is niet de enige verklaring. Gemiddeld postten vrouwelijke kandidaten 81,1 keer een bericht tijdens de 4 analyseweken (de weken voorafgaand aan de verkiezingsdag), terwijl mannelijke kandidaten gemiddeld 59,6 keer een bericht postten.

Wat de reacties betreft, noteren we in totaal 1.605 berichten met één of meer reacties bij de vrouwelijke kandidaten en 728 berichten met één of meer reacties bij de mannelijke kandidaten. In totaal werden 43.937 reacties geregistreerd, met een gemiddelde van 18,6 reacties per bericht bij de vrouwelijke kandidaten en 19,4 bij de mannelijke kandidaten. Zoals we in het methodologische hoofdstuk al aangaven, werden om pragmatische redenen alleen de eerste 50 reacties op elk bericht verzameld en geanalyseerd.

4.1.2 Seksisme in kaart gebracht: omvang en soorten

In het tweede deel van onze analyse focussen we op de aanwezigheid van (verschillende soorten en uitingen van) seksistische reacties ten aanzien van zowel mannelijke als vrouwelijke kandidaten. Eerst analyseren we de toon van de reactie (positief, neutraal of negatief) en vervolgens beoordelen we het seksistische karakter van de reactie.

4.1.2.1 Toon van de reactie

Wanneer we kijken naar de toon van de reacties, laten de resultaten in Tabel 1 zien dat de vrouwelijke kandidaten meer negatieve reacties krijgen dan hun mannelijke collega's. Het percentage negatieve reacties dat de vrouwen ontvingen, was 42,7%, tegenover 38,5% bij de mannen. Ook de mannelijke kandidaten krijgen te maken met heel wat negativiteit, wat zou

kunnen wijzen op een algemeen negatief klimaat ten opzichte van de politiek, politici en verkiezingskandidaten. Het is bovendien belangrijk om in gedachten te houden dat deze cijfers mogelijk het werkelijke aantal negatieve reacties onderschatten, aangezien de sociale mediakanalen van (sommige) kandidaten actief kunnen worden gemodereerd door hun medewerkers of naasten, zoals sommige kandidaten aangaven tijdens de interviews die in het kader van dit onderzoek werden afgenomen. Het verschil in negatieve reacties tussen mannelijke en vrouwelijke kandidaten is volgens een chi-kwadraattoets statistisch significant. Het percentage positieve reacties is daarentegen bijna gelijk voor mannen en vrouwen: 50,3% tegenover 50,0%.

Tabel 1: Toon van de reactie: algemeen (alleen reacties gericht op de betrokken kandidaat worden in aanmerking genomen)

	% negatieve reacties	% neutrale reacties	% positieve reacties
Mannelijke kandidaten (N = 11.629)	38,5%	11,2%	50,3%
Vrouwelijke kandidaten (N = 26.259)	42,7%	7,3%	50,0%

Zelfs wanneer de reacties niet specifiek gericht zijn aan de betrokken kandidaat, maar aan politici in het algemeen (bijvoorbeeld: "Tegen een corrupt systeem zeg ik nee, alles ligt toch weeral vast. De politiek is rot!"), zijn de vrouwelijke kandidaten vaker het doelwit van deze negatieve reacties. 83,8% van de reacties gericht op kandidaten in het algemeen was negatief als de reactie volgde op een post van een vrouwelijke kandidaat, terwijl dit percentage slechts 46,4% was als de reactie volgde op een post van een mannelijke kandidaat (zie Tabel 2).

Tabel 2: Toon van de reactie naargelang het doelwit (alle reacties)

		% over de kandidaat in kwestie (N = 37.888)	% over politici in het algemeen (N = 1.916)	% andere (N = 3.598)
Mannelijke kandidaten	Positieve reacties	50,3%	9,7%	13,3%
	Neutrale reacties	11,2%	43,8%	43,1%
	Negatieve reacties	38,5%	46,4%	43,5%
Vrouwelijke kandidaten	Positieve reacties	50,0%	3,2%	14,6%
	Neutrale reacties	7,3%	13,0%	27,3%
	Negatieve reacties	42,7%	83,8%	58,1%

We registreerden ook reacties die gericht waren op andere groepen, maar de cijfers voor die andere groepen zijn te klein voor een betrouwbare analyse (met het % van het totale aantal reacties tussen haakjes): vrouwen in het algemeen (0,07%), mannen in het algemeen (0,03%), andere vrouwelijke kandidaten (0,5%) en andere mannelijke kandidaten (2,0%).

Er zijn ook aanzienlijke verschillen tussen de verschillende sociale mediaplatformen (zie Tabel 3). X heeft duidelijk het hoogste aantal negatieve reacties en het laagste aantal positieve reacties, Instagram heeft het hoogste aantal positieve reacties en het laagste aantal negatieve reacties, terwijl Facebook er ergens tussenin zit. Die verschillen zijn volgens een chi-kwadraattoets statistisch significant en blijven bestaan wanneer we een controle uitvoeren voor andere variabelen in een multivariaat model (niet opgenomen in dit onderzoek). De verschillen tussen de platformen onderling kunnen te maken hebben met het feit dat moderatie van de inhoud van de posts en reacties niet (of maar beperkt) gehandhaafd wordt op X en dat de netwerken van kandidaten op Facebook en Instagram meer uit persoonlijke relaties bestaan dan op X het geval is.

Er zijn ook significante verschillen tussen de platformen wanneer we een onderscheid maken tussen mannelijke en vrouwelijke kandidaten: op X zijn negatieve reacties het talrijkst en vrouwelijke kandidaten krijgen beduidend meer negatieve reacties dan mannelijke kandidaten (86,7% van alle reacties onder berichten van vrouwelijke kandidaten is negatief, tegenover 74,1% onder de berichten van mannelijke kandidaten). Op Instagram ontvingen de mannelijke en vrouwelijke kandidaten ongeveer evenveel negatieve reacties (17,1% tegenover 18,1%) en ongeveer evenveel positieve reacties (74,2% tegenover 75,7%). Op Facebook is de genderkloof omgekeerd: vrouwelijke kandidaten krijgen er minder negatieve reacties (35,4% tegenover 28,8%) en meer positieve reacties dan mannelijke kandidaten (55,0% tegenover 63,1%). Ook hier kan de sterkere persoonlijke band tussen vrienden/volgers op Instagram en Facebook en de kandidaten het lagere niveau van negativiteit op deze platformen verklaren.

Tabel 3: Toon van de reactie per platform (alleen reacties gericht op de betrokken kandidaat)

		% negatieve reacties	% neutrale reacties	% positieve reacties
Facebook (N = 18.033)	Mannelijke kandidaten	35,4%	9,6%	55,0%
	Vrouwelijke kandidaten	28,8%	8,0%	63,1%
	Alle kandidaten	30,9%	8,5%	60,5%
Instagram (N = 9.847)	Mannelijke kandidaten	17,1%	8,7%	74,2%
	Vrouwelijke kandidaten	18,1%	6,2%	75,7%
	Alle kandidaten	17,8%	7,0%	75,2%
X (N = 10.008)	Mannelijke kandidaten	74,1%	18,4%	7,5%
	Vrouwelijke kandidaten	86,7%	7,2%	6,2%

		% negatieve reacties	% neutrale reacties	% positieve reacties
	Alle kandidaten	83,5%	10,0%	6,5%

4.1.2.2 Seksisme

Uit de globale analyse van de seksistische reacties in Tabel 4 blijkt dat seksistische reacties slechts beperkt voorkomen, maar ook dat vrouwelijke kandidaten een hoger percentage seksistische reacties kregen dan hun mannelijke tegenhangers. In totaal was 4,1% van de reacties op berichten van de vrouwelijke kandidaten seksistisch, tegenover 2,4% bij de mannelijke kandidaten. Dat verschil is volgens een chi-kwadraattoets statistisch significant. We merken evenwel op dat er veel minder seksistische reacties zijn dan negatieve reacties (zie de tabellen hierboven), wat betekent dat de negatieve reacties zeker niet altijd seksistisch zijn. Het beperkte aantal seksistische reacties zou deels verklaard kunnen worden door het feit dat de socialemediaprofielen van sommige kandidaten gemodereerd worden door een team van (persoonlijke) medewerkers, zoals we hierboven al vermeldden, en dat seksistische reacties verwijderd werden voor onze gegevensverzameling, wat betekent dat deze cijfers in feite een onderschatting van de werkelijkheid zouden kunnen zijn.

Tabel 4: Seksisme: algemeen (alleen reacties gericht op de betrokken kandidaat)

Reacties op een bericht van...	% van de reacties die seksistisch zijn
Mannelijke kandidaten (N = 11.629)	2,4%
Vrouwelijke kandidaten (N = 26.259)	4,1%

Een analyse van de toon van de reacties in Tabel 5 laat opnieuw zien dat negatieve reacties niet noodzakelijk seksistisch zijn. Slechts 6,6% van de negatieve reacties op de berichten van de vrouwelijke kandidaten bevatte seksistische elementen, tegenover 5,5% bij de mannelijke kandidaten. Interessant is dat de seksistische reacties tegenover vrouwen zowel negatief (68,1%) als positief (28,9%) kunnen zijn. Een voorbeeld van een negatieve, seksistische reactie is "Showgriet zonder menselijke hersenen". Een seksistische reactie met een positieve connotatie is "Miss Universe als ze zou meedoen". De mannelijke kandidaten krijgen minder seksistische reacties, deze zijn overwegend negatief van toon (88,4%).

Tabel 5: Toon van de reacties en seksisme

		% van de reacties die seksistisch zijn	% van de seksistische reacties die in deze categorie vallen (pos, neutraal, neg)
Mannelijke kandidaten	Positieve reacties	0,3%	7,2%
	Neutrale reacties	0,9%	4,3%
	Negatieve reacties	5,5%	88,4%
Vrouwelijke kandidaten	Positieve reacties	2,4%	28,9%
	Neutrale reacties	1,7%	2,9%
	Negatieve reacties	6,6%	68,1%

Wanneer we kijken naar elk platform afzonderlijk, zien we dat de vrouwelijke kandidaten de meeste negatieve reacties krijgen op X (zie Tabel 3) en ook de meeste seksistische reacties: 6,3% van alle reacties op de berichten van de vrouwelijke kandidaten op X bevat seksistische elementen (zie Tabel 6). Dat percentage is veel lager dan het percentage negatieve reacties. Op Instagram is het percentage seksistische reacties het laagst: amper 2,4% van de reacties wordt als seksistisch beschouwd. We merken op dat op alle drie de platformen de vrouwelijke kandidaten meer seksistische reacties kregen dan de mannelijke kandidaten (voor de negatieve reacties varieerde dit patroon van platform tot platform, zie Tabel 3).

Tabel 6: Seksisme per platform (alleen reacties gericht op de betrokken kandidaat)

		% van de reacties die seksistisch zijn
Facebook (N = 18.033)	Mannelijke kandidaten	2,1%
	Vrouwelijke kandidaten	3,3%
	Alle kandidaten	2,9%
Instagram (N = 9.847)	Mannelijke kandidaten	1,1%
	Vrouwelijke kandidaten	3,1%
	Alle kandidaten	2,4%
X (N = 10.008)	Mannelijke kandidaten	4,8%
	Vrouwelijke kandidaten	6,3%
	Alle kandidaten	6,0%

De meest voorkomende vorm van seksisme (zie Tabel 7) is een verwijzing naar de uiterlijke kenmerken van de kandidaat (zowel bij de mannen als de vrouwen): 31,28% van alle seksistische reacties verwijst naar het uiterlijk van de vrouwelijke kandidaat, terwijl dat cijfer bij de mannelijke kandidaten veel lager is, namelijk 6,53%. Een voorbeeld van zo'n reactie is: "Let toch maar op de weegschaal en honing is goed voor de keel". De meest voorkomende vormen van seksisme tegenover de vrouwelijke kandidaten zijn gendergerelateerde beledigingen (28,93% van alle seksistische reacties), bijvoorbeeld "achterbakse teef", en in mindere mate genderstereotypering (10,79% van alle seksistische reacties), bijvoorbeeld "Tijd dat dit meisje terug met haar barbies gaat spelen" en genderpresumptieve neerbuigendheid (10,13% van alle seksistische reacties), met opmerkingen zoals "Wat ben jij toch een achterlijk w**f, zeg. Je snapt het echt niet, hé?".

Tabel 7: Soorten seksisme: categorieën

		% van alle seksistische reacties	% van alle seksistische reacties tegen dit gender
Genderstereotypen	Mannelijke kandidaten	3,89%	19,20%
	Vrouwelijke kandidaten	10,79%	13,79%
Uiterlijke kenmerken	Mannelijke kandidaten	6,53%	32,25%
	Vrouwelijke kandidaten	31,28%	39,96%
Seksistische humor	Mannelijke kandidaten	0,81%	3,99%
	Vrouwelijke kandidaten	4,55%	5,82%
Gendergerelateerde beledigingen	Mannelijke kandidaten	7,71%	38,04%
	Vrouwelijke kandidaten	28,93%	36,96%
Genderpresumptieve neerbuigendheid	Mannelijke kandidaten	1,03%	5,07%
	Vrouwelijke kandidaten	10,13%	12,95%
Afwijzing van feministische standpunten	Mannelijke kandidaten	0,44%	2,17%

		% van alle seksistische reacties	% van alle seksistische reacties tegen dit gender
	Vrouwelijke kandidaten	2,20%	2,81%
Seksuele objectificatie	Mannelijke kandidaten	2,42%	11,96%
	Vrouwelijke kandidaten	4,41%	5,63%
Seksuele intimidatie/bedreigingen	Mannelijke kandidaten	0,22%	1,09%
	Vrouwelijke kandidaten	2,35%	3,00%
Misogynistische/misandrische reacties	Mannelijke kandidaten	0,95%	4,71%
	Vrouwelijke kandidaten	0,66%	0,84%

Tot slot onderzochten we in dit hoofdstuk ook of de seksistische reacties *vijandig* of *welwillend* waren. We codeerden uitingen als *vijandig* als ze expliciete vijandigheid bevatten, de onbetrouwbaarheid en/of inferioriteit van vrouwen benadrukken, of als er sprake is van ontkenning van genderdiscriminatie, vaak in combinatie met openlijke kritiek op initiatieven voor gendergelijkheid. We codeerden een uiting als *welwillend* als die impliciete of subtiele vormen van seksisme bevatte, waarbij vrouwen worden gezien als personen die bescherming en zorg nodig hebben, en mannen als moreel superieur vanuit een paternalistisch standpunt.

Uit onze analyse blijkt dat *vijandig* seksisme de meest voorkomende vorm van seksisme is gericht tegen vrouwelijke kandidaten: 57,5% van alle seksistische reacties gericht tegen vrouwen is vijandig. 23,4% van de seksistische reacties tegenover vrouwen wordt daarentegen als *welwillend* gelabeld. Mannelijke kandidaten zijn minder vaak het doelwit van seksisme, maar als ze toch seksistische reacties krijgen, zijn die meestal *vijandig* (18,1%).

Tabel 8: Soort seksisme: welwillend versus vijandig

	% welwillend seksisme (als % van alle seksistische reacties)	% vijandig seksisme (als % van alle seksistische reacties)
Mannelijke kandidaten	2,3%	18,1%
Vrouwelijke kandidaten	23,4%	57,5%

4.1.3 Doelwitten van seksisme (en variatie daarin)

In dit hoofdstuk onderzoeken we meer in detail welke vrouwen (en mannen) het doelwit zijn van negatieve en seksistische reacties op sociale media, en op welk moment. We bekijken achtereenvolgens of sociodemografische kenmerken (migratieachtergrond, leeftijd en ouderschap), zichtbaarheid (aantal volgers op sociale media, verkiesbare plaats op de lijst en bekleden van een belangrijke politieke functie), de context van de kandidatuur (politieke partij, taal en bevoegdheidsniveau) en de inhoud van het bericht waaronder de reactie werd geplaatst (focus op politieke thema's of persoonlijke aspecten, focus op *hard policy*, *soft policy* of neutrale thema's) een invloed hebben op het ontvangen van meer of minder negatieve en/of seksistische reacties.

4.1.3.1 Migratieachtergrond

We kijken eerst naar de migratieachtergrond van de kandidaten die we volgden op de drie sociale media.

Tabel 9: Toon van de reacties volgens de migratieachtergrond van de kandidaat

		% van dit soort reacties op berichten van een kandidaat met een migratieachtergrond	% van dit soort reacties op berichten van een kandidaat zonder migratieachtergrond
Mannelijke kandidaten	Positief	50,8%	50,2%
	Neutraal	15,9%	10,7%
	Negatief	33,3%	39,0%
Vrouwelijke kandidaten	Positief	31,2%	60,7%
	Neutraal	5,2%	8,5%
	Negatief	63,6%	30,8%

Uit Tabel 9 blijkt duidelijk dat vrouwen met een migratieachtergrond meer negatieve reacties krijgen dan vrouwen zonder migratieachtergrond: 63,6% van alle reacties is negatief voor vrouwen met een migratieachtergrond, tegenover 30,8% voor vrouwen zonder migratieachtergrond. Bovendien krijgen ze veel minder positieve reacties: 31,2% tegenover 60,7%.

We moeten echter voorzichtig zijn voordat we hier belangrijke conclusies uit trekken. Het aantal kandidaten met een migratieachtergrond in onze steekproef is eerder beperkt, wat betekent dat de reacties op berichten van één of twee individuen een grote invloed kunnen hebben op het algemene beeld. Het effect van die achtergrond is ook niet langer statistisch significant wanneer we in multivariate modellen (die niet in dit onderzoek zijn opgenomen) controleren voor andere variabelen. Uit de interviews met vrouwelijke kandidaten met een migratieachtergrond (zie volgende deel van het onderzoek) bleek echter dat ze wel degelijk

het gevoel hebben dat ze vaker te maken krijgen met vijandigheid vanuit een dubbele discriminatie (op basis van hun geslacht en hun achtergrond).

Voor mannen zien we het omgekeerde beeld: mannen met een migratieachtergrond krijgen iets minder negatieve reacties dan mannen zonder migratieachtergrond (respectievelijk 33,3% negatieve reacties tegenover 39,0%).

Tabel 10: Seksisme volgens de migratieachtergrond van de kandidaat

	% seksistische reacties op berichten van kandidaten met een migratieachtergrond	% seksistische reacties op berichten van kandidaten zonder migratieachtergrond
	N = 10.613	N = 27.275
Mannelijke kandidaat	1,4%	2,5%
Vrouwelijke kandidaat	4,4%	4,0%

Als we specifiek naar de seksistische reacties kijken, zien we weinig verschil tussen vrouwen met een migratieachtergrond en vrouwen zonder migratieachtergrond: 4,4% van alle reacties zijn seksistisch tegenover vrouwen met een migratieachtergrond en 4,0% tegenover vrouwen zonder migratieachtergrond. Beide percentages zijn volgens een chi-kwadraattoets niet significant verschillend.

Voor mannen is het verschil iets groter, in het nadeel van kandidaten zonder migratieachtergrond: 2,5% van de reacties op hun berichten is seksistisch, tegenover 1,4% van de reacties op berichten van mannelijke kandidaten met een migratieachtergrond.

4.1.3.2 Leeftijd

We peilen ook naar verschillen op basis van leeftijd. Voor dit onderzoek verdeelden we de kandidaten in drie categorieën: jonger dan 35 jaar (N=11), tussen 35 en 55 jaar (N=24), en ouder dan 55 jaar (N=5). We onderzoeken hieronder of bepaalde leeftijdscategorieën meer negatieve en meer seksistische reacties krijgen dan andere.

Tabel 11: Toon van de reacties volgens de leeftijd van de kandidaat

		% van dit soort reacties op een kandidaat jonger dan 35 jaar	% van dit soort reacties op een kandidaat tussen 35 en 55 jaar	% van dit soort reacties op een kandidaat ouder dan 55 jaar
		N = 6.718	N = 24.932	N = 6.238
Mannelijke kandidaten	Positief	89,1%	49,7%	21,9%
	Neutraal	3,9%	13,5%	6,9%

		% van dit soort reacties op een kandidaat jonger dan 35 jaar	% van dit soort reacties op een kandidaat tussen 35 en 55 jaar	% van dit soort reacties op een kandidaat ouder dan 55 jaar
	Negatief	7,0%	36,9%	71,2%
Vrouwelijke kandidaten	Positief	51,5%	44,8%	67,9%
	Neutraal	7,2%	7,6%	6,4%
	Negatief	41,3%	47,6%	25,8%

Bij vrouwelijke kandidaten krijgt de middelste categorie (tussen 35 en 55 jaar) relatief gezien de meeste negatieve reacties: 47,6% van de reacties die zij krijgen heeft een negatieve toon. Jonge vrouwen (jonger dan 35 jaar) volgen op de voet met 41,3% negatieve reacties. Dat percentage is op zijn beurt beduidend (en significant) hoger dan het percentage negatieve reacties voor oudere vrouwen (ouder dan 55 jaar), die met 25,8% negatieve reacties duidelijk minder een doelwit zijn. Wanneer we controleren voor andere variabelen in multivariate modellen (niet opgenomen in dit onderzoek) zien we dat jongere vrouwen (jonger dan 35 jaar) nog steeds systematisch meer negatieve reacties krijgen dan oudere vrouwen (ouder dan 55 jaar).

Opvallend is ook dat jongere vrouwen relatief veel meer negatieve reacties krijgen dan jongere mannen (41,3% tegenover 7,0%) en dat, omgekeerd, oudere vrouwen relatief veel minder negatieve reacties krijgen dan oudere mannen (25,8% tegenover 71,2%).

Tabel 12: Seksisme volgens de leeftijd van de kandidaat

	% seksistische reacties op berichten van een kandidaat jonger dan 35 jaar	% seksistische reacties op berichten van een kandidaat tussen 35 en 55 jaar	% seksistische reacties op berichten van een kandidaat ouder dan 55 jaar
	N = 6.718	N = 24.932	N = 6.238
Mannelijke kandidaten	0,7%	2,1%	4,9%
Vrouwelijke kandidaten	4,9%	4,5%	1,9%

Voor de seksistische reacties zien we een vergelijkbaar patroon. Kandidaten in de jongste leeftijdscategorie (jonger dan 35 jaar) en de middelste leeftijdscategorie (tussen 35 en 55 jaar) kregen relatief de meeste seksistische reacties (respectievelijk 4,9% en 4,5%). Die cijfers verschillen significant van die voor de oudste leeftijdscategorie (zelfs wanneer rekening wordt gehouden met andere variabelen).

We merken ook op dat mannen die ouder zijn dan 55 jaar relatief veel seksistische reacties krijgen: 4,9% van alle reacties die ze krijgen is seksistisch. Die resultaten moeten echter met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd, aangezien de leeftijdscategorie ouder dan 55 jaar slechts twee mannen telt.

Als we kijken naar zowel negatieve als seksistische reacties, blijkt dat jonge vrouwelijke kandidaten vaker dergelijke reacties krijgen dan oudere vrouwen. Uit de interviews (zie het volgende hoofdstuk van dit onderzoek) blijkt ook dat de personen van wie de (seksistische) aanvallen uitgaan het vaker gemunt hebben op vrouwen die jonger zijn dan zichzelf en dat jongeren bovendien meer vrouwen van hun eigen leeftijd aanvallen, wat kan verklaren waarom jongere vrouwen vaker doelwit zijn.

4.1.3.3 Ouderschap

De laatste sociodemografische factor die een invloed kan hebben op de negatieve en seksistische reacties die de kandidaten krijgen, is ouderschap. Om dit te onderzoeken, brachten we eerst in kaart welke kandidaten kinderen hebben en welke niet.

Tabel 13: Toon van de reacties volgens het ouderschap van de kandidaat

		% van dit soort reacties op berichten van kandidaten met kinderen	% van dit soort reacties op berichten van kandidaten zonder kinderen
Mannelijke kandidaten	Positief	44,7%	60,6%
	Neutraal	13,5%	7,1%
	Negatief	41,8%	32,3%
Vrouwelijke kandidaten	Positief	48,6%	54,4%
	Neutraal	7,0%	8,5%
	Negatief	44,4%	37,1%

Zowel vrouwen met kinderen als mannen met kinderen krijgen meer negatieve reacties dan hun kinderloze tegenhangers (en minder positieve reacties). Zo was 44,4% van alle reacties op berichten van kandidaten met kinderen negatief, tegenover 37,1% van alle reacties op berichten van kandidaten zonder kinderen. Vrouwen met kinderen krijgen zelfs iets meer negatieve reacties dan mannen met kinderen: 44,4% tegenover 41,8%, hoewel ze ook iets meer positieve reacties krijgen dan mannen met kinderen: 48,6% tegenover 44,7%.

De effecten van ouderschap verdwijnen echter als we controleren voor andere variabelen in multivariate modellen (niet in dit onderzoek opgenomen).

Tabel 14: Seksisme volgens het ouderschap van de kandidaat

	% seksistische reacties op berichten van kandidaten met kinderen	% seksistische reacties op berichten van kandidaten zonder kinderen
	N = 27.653	N = 10.235
Mannelijke kandidaten	2,5%	2,1%
Vrouwelijke kandidaten	3,7%	5,6%

Wat seksistische reacties betreft, zien we het omgekeerde beeld: vrouwelijke kandidaten met kinderen krijgen minder seksistische reacties dan vrouwelijke kandidaten zonder kinderen: 3,7% tegenover 5,6%. Bij de mannelijke kandidaten was er geen groot verschil in seksistische reacties tussen mannen met kinderen en mannen zonder kinderen (2,5% tegenover 2,1%). We kunnen echter aannemen dat veel mensen die reageren niet op de hoogte zijn van de gezinssituatie van de politici en dit dus niet laten meespelen in hun beslissing om al dan niet een seksistische toon aan te slaan. Daarnaast bleek ook uit de interviews (zie het volgende hoofdstuk) dat sommige kandidaten er bewust voor kiezen om niet openlijk over hun kinderen te communiceren om hun gezin en zichzelf te beschermen, zelfs binnen de partij.

Het is daarom moeilijk om duidelijke conclusies te trekken over de invloed van ouderschap: de trends voor de negatieve reacties zijn tegengesteld aan die voor de seksistische reacties en de effecten verdwijnen wanneer we controleren voor andere factoren. Bovendien is het mogelijk dat veel personen die reageren niet op de hoogte zijn van de gezinssituatie van een kandidaat, vooral als daar niet zichtbaar of openlijk over wordt gecommuniceerd.

4.1.3.4 Zichtbaarheid op sociale media

In dit deel bekijken we welk versterkend effect de zichtbaarheid van de kandidaten kan hebben. De veronderstelling is dat kandidaten die meer in de schijnwerpers staan ook eerder het doelwit zullen zijn van negatieve en seksistische reacties. We analyseren dit fenomeen aan de hand van verscheidene variabelen die de zichtbaarheid van de kandidaten in verschillende domeinen meten.

We onderzoeken eerst hoe zichtbaar ze zijn op sociale media. Daarvoor telden we het aantal volgers dat elke kandidaat had op elk platform aan het begin van de analyseperiode (13 mei 2024). Vervolgens verdeelden we de kandidaten in vier gelijke groepen (gebaseerd op het kwartiel van het aantal volgers, waarbij het 4^e kwartiel de kandidaten met de meeste volgers vertegenwoordigde).

We voerden deze analyse uit voor elk socialemediaplatform (waarbij we telkens de kwartielen gebruikten voor het aantal volgers op dat platform).

Tabel 15: Toon van reacties volgens het aantal volgers van de kandidaat op X (uitsluitend reacties op X)

		% van dit soort reacties op een kandidaat in het 1 ^e kwartiel van volgers	% van dit soort reacties op een kandidaat in het 2 ^e kwartiel van volgers	% van dit soort reacties op een kandidaat in het 3 ^e kwartiel van volgers	% van dit soort reacties op een kandidaat in het 4 ^e kwartiel van volgers
		N = 1.697	N = 2.359	N = 5.082	N = 870
Mannelijke kandidaten	Positief	3,7%	8,0%	11,7%	5,3%
	Neutraal	20,2%	4,7%	43,9%	4,5%
	Negatief	76,1%	87,3%	44,3%	90,2%
Vrouwelijke kandidaten	Positief	5,2%	10,0%	4,8%	12,9%
	Neutraal	14,5%	6,6%	4,6%	36,6%
	Negatief	80,3%	83,4%	90,6%	50,5%

Het percentage negatieve reacties op X is over het algemeen erg hoog. Zoals we eerder al aangaven, kan dit mogelijk worden verklaard door de beperkte moderatie van de inhoud op X. Het percentage negatieve reacties neemt voor vrouwen toe naarmate ze meer volgers hebben (van 80,3% negatieve reacties voor vrouwen in het eerste kwartiel tot 90,6% negatieve reacties voor vrouwen in het derde kwartiel). Een uitzondering is het hoogste kwartiel, waar slechts 50,5% van de reacties negatief was, maar dat kwartiel telde maar één vrouw. Haar specifieke situatie kan dus de resultaten vertekend hebben.

Tabel 16: Toon van reacties volgens het aantal volgers van de kandidaat op Facebook (uitsluitend reacties op Facebook)

		% van dit soort reacties op een kandidaat in het 1 ^e kwartiel van volgers	% van dit soort reacties op een kandidaat in het 2 ^e kwartiel van volgers	% van dit soort reacties op een kandidaat in het 3 ^e kwartiel van volgers	% van dit soort reacties op een kandidaat in het 4 ^e kwartiel van volgers
		N = 4.226	N = 5.519	N = 4.754	N = 3.458
Mannelijke kandidaat	Positief	64,5%	79,1%	45,1%	63,8%
	Neutraal	9,1%	16,4%	9,6%	9,6%
	Negatief	26,4%	4,5%	45,3%	26,7%

		% van dit soort reacties op een kandidaat in het 1 ^e kwartiel van volgers	% van dit soort reacties op een kandidaat in het 2 ^e kwartiel van volgers	% van dit soort reacties op een kandidaat in het 3 ^e kwartiel van volgers	% van dit soort reacties op een kandidaat in het 4 ^e kwartiel van volgers
Vrouwelijke kandidaat	Positief	65,8%	65,9%	79,0%	42,5%
	Neutraal	11,4%	7,1%	9,2%	4,8%
	Negatief	22,8%	27,0%	11,8%	52,7%

Het percentage negatieve reacties op Facebook is over het algemeen veel lager dan op X. Voor vrouwen met veel volgers is dit percentage het hoogst: 52,7% van de reacties aan het adres van vrouwen met de meeste volgers (vierde kwartiel) is negatief, tegenover amper 22,8% voor vrouwen met weinig volgers (eerste kwartiel).

Tabel 17: Toon van reacties volgens het aantal volgers van de kandidaat op Instagram (uitsluitend reacties op Instagram)

		% van dit soort reacties op een kandidaat in het 1 ^e kwartiel van volgers	% van dit soort reacties op een kandidaat in het 2 ^e kwartiel van volgers	% van dit soort reacties op een kandidaat in het 3 ^e kwartiel van volgers	% van dit soort reacties op een kandidaat in het 4 ^e kwartiel van volgers
		N = 1 630	N = 2 836	N = 1 459	N = 3 922
Mannelijke kandidaten	Positief	89,5%	72,3%	53,0%	80,9%
	Neutraal	7,1%	9,0%	17,3%	4,5%
	Negatief	3,4%	18,7%	29,7%	14,6%
Vrouwelijke kandidaten	Positief	87,2%	65,4%	78,9%	81,7%
	Neutraal	5,1%	5,7%	2,6%	8,0%
	Negatief	7,7%	28,8%	18,5%	10,3%

Op Instagram noteerden we weinig negatieve reacties onder de berichten van zowel mannen als vrouwen. Dat geldt niet alleen voor kandidaten met veel volgers maar ook voor kandidaten met weinig volgers.

Als we een algemene trend proberen vast te stellen voor de drie platformen samen, lijkt het erop dat kandidaten met meer volgers (op X, Facebook of Instagram) relatief meer negatieve reacties krijgen. Dat effect blijft wanneer we controleren voor andere variabelen (en wanneer we een metrische in plaats van een categorische variabele gebruiken om dit te meten). Uit de cijfers blijkt echter ook dat de kandidaten met de meeste volgers niet noodzakelijk de meeste negatieve reacties krijgen. Er lijkt een zekere afvlakking te zijn: het aantal negatieve reacties neemt toe met het aantal volgers, maar op een gegeven moment stopt die toename.

We onderzoeken hierna of we dezelfde trends optekenen voor seksistische reacties.

Tabel 18: Seksisme naargelang het aantal volgers van de kandidaat op X (uitsluitend voor berichten op X)

	% seksistische reacties op een kandidaat in het 1 ^e kwartiel van volgers	% seksistische reacties op een kandidaat in het 2 ^e kwartiel van volgers	% seksistische reacties op een kandidaat in het 3 ^e kwartiel van volgers	% seksistische reacties op een kandidaat in het 4 ^e kwartiel van volgers
	N = 1.697	N = 2.359	N = 5.082	N = 870
Mannelijke kandidaten	4,0%	1,9%	11,3%	1,4%
Vrouwelijke kandidaten	17,7%	3,4%	4,2%	2,2%

Dit lijkt niet het geval te zijn op X. Daar zien we het tegenovergestelde gebeuren: het percentage seksistische reacties op berichten van vrouwelijke kandidaten neemt af naarmate het aantal volgers toeneemt. In het eerste kwartiel (met de minste volgers) is 17,7% van de reacties seksistisch, terwijl dit percentage voor de kandidaten met de meeste volgers (in het vierde kwartiel) zakt tot 2,2%.

Tabel 19: Seksisme naargelang het aantal volgers van de kandidaat op Facebook

	% seksistische reacties op een kandidaat in het 1 ^e kwartiel van volgers	% seksistische reacties op een kandidaat in het 2 ^e kwartiel van volgers	% seksistische reacties op een kandidaat in het 3 ^e kwartiel van volgers	% seksistische reacties op een kandidaat in het 4 ^e kwartiel van volgers
	N = 4.226	N = 5.519	N = 4.754	N = 3.458
Mannelijke kandidaten	1,8%	0,0%	2,9%	0,5%
Vrouwelijke kandidaten	4,8%	3,7%	1,8%	2,6%

Die omgekeerde trend zien we ook op Facebook. Seksistische reacties op berichten van vrouwen komen iets vaker voor bij kandidaten met weinig volgers op Facebook (eerste en tweede kwartiel) dan bij kandidaten met veel volgers (derde en vierde kwartiel): respectievelijk 4,8% en 3,7% van de reacties voor vrouwen met relatief weinig volgers tegenover 1,7% en 2,6% van alle reacties voor kandidaten met meer volgers op Facebook.

Tabel 20: Seksisme naargelang het aantal volgers van de kandidaat op Instagram

	% seksistische reacties op een kandidaat in het 1 ^e kwartiel van volgers	% seksistische reacties op een kandidaat in het 2 ^e kwartiel van volgers	% seksistische reacties op een kandidaat in het 3 ^e kwartiel van volgers	% seksistische reacties op een kandidaat in het 4 ^e kwartiel van volgers
	N = 1.630	N = 2.836	N = 1.459	N = 3.922
Mannelijke kandidaten	1,2%	1,8%	1,9%	0,5%
Vrouwelijke kandidaten	3,0%	4,0%	6,5%	1,2%

Op Instagram noteren we daarentegen min of meer dezelfde trend als voor de negatieve reacties: kandidaten met meer volgers krijgen telkens meer seksistische reacties, met uitzondering van het kwartiel met de meeste volgers, waar dit percentage amper 1,2% is.

Wanneer we vergelijken met de negatieve reacties zien we dus voor de seksistische reacties over het algemeen de omgekeerde trend: vrouwen met minder volgers (op X, Facebook of Instagram) ontvangen relatief meer seksistische reacties. Dat effect blijft wanneer we controleren voor andere variabelen (en wanneer we een metrische in plaats van een categorische variabele gebruiken) in multivariate modellen die niet als zodanig in ons onderzoek zijn opgenomen.

4.1.3.5 Zichtbaarheid op de kandidatenlijsten: verkiesbaarheid

Een tweede manier om de zichtbaarheid van de kandidaten te meten is door te onderzoeken of ze een verkiesbare plaats hebben op de kandidatenlijst. Onze definitie van een verkiesbare of niet-verkiesbare plaats is te vinden in het methodologische hoofdstuk.

Tabel 21: Toon van de reacties volgens de verkiesbaarheid van de kandidaat

		% van dit soort reacties op kandidaten op een verkiesbare plaats (N = 35.274)	% van dit soort reacties op kandidaten op een niet-verkiesbare plaats (N= 2.614)
Mannelijke kandidaten	Positief	50,8%	44,6%
	Neutraal	11,8%	5,7%
	Negatief	37,4%	49,7%
Vrouwelijke kandidaten	Positief	49,4%	59,8%
	Neutraal	7,2%	8,8%
	Negatief	43,4%	31,4%

Vrouwelijke kandidaten op een verkiesbare plaats krijgen relatief meer negatieve reacties dan vrouwelijke kandidaten op een niet-verkiesbare plaats: 43,4% van de reacties die ze kregen was negatief, tegenover 31,4% voor vrouwelijke kandidaten op een potentieel niet-verkiesbare plaats. Ze krijgen ook minder positieve reacties dan vrouwelijke kandidaten op een potentieel niet-verkiesbare plaats. Die effecten blijven wanneer we controleren voor andere variabelen.

Voor de mannelijke kandidaten geldt het omgekeerde: kandidaten op een niet-verkiesbare plaats krijgen meer negatieve reacties dan kandidaten op een verkiesbare plaats (en ook minder positieve reacties). Dat kan evenwel te wijten zijn aan de vele negatieve reacties op berichten van één niet-verkiesbare man in het bijzonder, die een lokaal mandaat uitoefent en een van de drie mannen is op een potentieel niet-verkiesbare plaats.

Tabel 22: Seksisme volgens de verkiesbaarheid van de kandidaat

	% seksistische reacties op kandidaten op een verkiesbare plaats	% seksistische reacties op kandidaten op een niet-verkiesbare plaats
	N = 35.274	N = 2.614
Mannelijke kandidaten	2,4%	2,3%
Vrouwelijke kandidaten	3,8%	9,7%

Vrouwelijke kandidaten op een niet-verkiesbare plaats krijgen minder reacties dan vrouwelijke kandidaten op een verkiesbare plaats, maar relatief meer seksistische reacties: 9,7% van de reacties die ze kregen was seksistisch, tegenover 'slechts' 3,8% voor vrouwelijke kandidaten op een verkiesbare plaats.

4.1.3.6 Zichtbaarheid volgens politieke functie

Een derde manier om te bepalen welke politici zichtbaarder zijn dan anderen is door te kijken naar de functie die ze voor de verkiezingen uitoefenden. We maken hier een onderscheid tussen een 'frontstage' politieke functie (regeringsleider, minister, staatssecretaris, partijvoorzitter en/of voorzitter van de Kamer/Senaat), een 'backstage' politieke functie (alleen parlementslid) en een lokale politieke functie (alleen een lokaal mandaat) of geen politieke functie.

Tabel 23: Toon van de reactie volgens de politieke functie van de kandidaat

		% van dit soort reacties op een kandidaat met een 'frontstage' politieke functie (N = 29.253)	% van dit soort reacties op een kandidaat met een 'backstage' politieke functie (N = 5.804)	% van dit soort reacties op een kandidaat met alleen een lokale politieke functie (N = 1.782)	% van dit soort reacties op een kandidaat zonder politieke functie (N = 1.049)
Mannelijke kandidaat	Positief	46,3%	69,6%	10,5%	81,4%
	Neutraal	12,7%	8,0%	6,1%	5,3%
	Negatief	41,0%	22,5%	83,5%	13,3%
Vrouwelijke kandidaat	Positief	47,0%	62,1%	58,6%	61,1%
	Neutraal	6,7%	9,3%	7,6%	14,4%
	Negatief	46,3%	28,6%	33,8%	24,4%

Uit de resultaten blijkt dat 'frontstage' kandidaten over het algemeen veel meer reacties krijgen dan andere kandidaten. Bij de vrouwen krijgen de 'frontstage' kandidaten (46,3%) relatief veel meer negatieve reacties dan de andere vrouwelijke kandidaten (24,4% tegenover 33,8%). Vrouwelijke 'backstage' kandidaten krijgen minder negatieve reacties dan de andere vrouwen en dit effect blijft significant, zelfs als er wordt gecontroleerd voor andere variabelen in multivariate modellen die hier niet worden weergegeven.

Mannelijke kandidaten krijgen, over alle functies heen, minder negatieve reacties dan vrouwelijke kandidaten, met uitzondering van mannelijke kandidaten die alleen een lokaal mandaat uitoefenen (maar dat effect wordt voornamelijk beïnvloed door één kandidaat in een lokale politieke functie die veel negatieve reacties kreeg).

Tabel 24: Seksisme volgens de politieke functie van de kandidaat

	% seksistische reacties op een kandidaat met een 'frontstage' politieke functie	% seksistische reacties op een kandidaat met een 'backstage' politieke functie	% seksistische reacties op een kandidaat met alleen een lokale politieke functie	% seksistische reacties op een kandidaat zonder politieke functie
	N = 29.253	N = 5.804	N = 1.782	N = 1.049
Mannelijke kandidaten	2,6%	1,3%	4,0%	0,4%
Vrouwelijke kandidaten	3,8%	3,6%	9,6%	7,7%

Wat seksistische reacties betreft, stellen we vast dat vrouwelijke kandidaten met alleen een lokaal mandaat en vrouwelijke kandidaten zonder mandaat relatief de meeste seksistische reacties krijgen, waarbij respectievelijk 9,6% en 7,7% van de reacties seksistische elementen bevatten. Vrouwelijke 'backstage' kandidaten krijgen minder seksistische reacties dan de andere vrouwen en dit effect blijft zelfs nadat er wordt gecontroleerd voor andere variabelen in multivariate modellen (die niet in dit onderzoek zijn weergegeven).

4.1.3.7 Partij

De context waarin de kandidaten actief zijn, is een derde groep van factoren die een invloed kunnen hebben op de omvang van de negatieve en seksistische reacties die de kandidaten uitlokken. De eerste contextuele factor is de partij waartoe ze behoren. We onderzoeken hierna of er verschillen zijn in het aantal negatieve en seksistische reacties afhankelijk van de politieke partij. Omdat we in ons onderzoek soms maar weinig kandidaten per partij hebben, analyseren we ook de specifieke verschillen tussen kandidaten van partijen die zich eerder links van het politieke spectrum bevinden (PTB-PVDA, Ecolo, Groen, PS en Vooruit) en kandidaten van partijen die zich in het centrum of rechts van het politieke spectrum bevinden (CD&V, Défi, Les Engagés, MR, N-VA, Open Vld en Vlaams Belang).

Tabel 25: Toon van reacties volgens de partij

		CD&V	DéFi	Ecolo	Groen	LE	MR	N-VA	Open Vld	PS	PTB	PVDA	Vlaams Belang	Vooruit
	N	657	94	270	526	257	2,783	249	2,537	2,311	177	965	409	394
Mannelijke kandidaten	Positief	64,5%	92,6%	34,1%	10,5%	50,2%	39,6%	32,9%	49,7%	44,9%	25,4%	90,4%	85,3%	78,7%
	Neutraal	10,5%	7,4%	18,5%	6,1%	24,1%	23,1%	3,6%	7,4%	5,3%	31,6%	3,3%	4,4%	4,8%
	Negatief	25,0%	0,0%	47,4%	83,5%	25,7%	37,3%	63,5%	42,9%	49,8%	42,9%	6,3%	10,3%	16,5%
Vrouwelijke kandidaten	Positief	53,5%	58,0%	43,6%	59,2%	89,7%	41,5%	30,6%	74,4%	82,0%	22,8%		69,7%	49,6%
	Neutraal	12,1%	12,0%	16,8%	5,9%	5,9%	13,4%	4,4%	11,7%	8,1%	77,2%		3,2%	7,0%
	Negatief	34,3%	30,0%	39,6%	34,9%	4,4%	45,1%	65,0%	13,9%	9,9%	0,0%		27,1%	43,4%

De meeste negatieve reacties op berichten van vrouwelijke kandidaten noteren we bij kandidaten van N-VA (met 65,0%), gevolgd door MR (45,1%) en Vooruit (43,4%). Omwille van het beperkte aantal gevallen moeten we evenwel voorzichtig blijven en is het moeilijk om algemene conclusies te trekken. Die percentages kunnen immers worden beïnvloed door individuele personen en/of specifieke gebeurtenissen die met deze personen worden geassocieerd. Voor de mannelijke kandidaten vinden we de meeste negatieve reacties bij kandidaten van Groen (83,5%) en N-VA (63,5%), maar ook hier is het belangrijk om voorzichtig te zijn met onze conclusies.

Tabel 26: Toon van reacties volgens ideologisch blok waartoe de partij behoort

		Niet-linkse partijen	Linkse partijen
		N = 20.489	N = 17.399
Mannelijke kandidaten	Positief	49,2%	51,9%
	Neutraal	14,2%	6,7%
	Negatief	36,6%	41,4%
Vrouwelijke kandidaten	Positief	42,4%	58,1%
	Neutraal	6,8%	7,8%
	Negatief	50,8%	34,1%

Vanwege het beperkte aantal kandidaten voor elke partij in ons onderzoek maakten we, zoals hierboven beschreven, een onderscheid tussen kandidaten van linkse partijen (N=18) en kandidaten van niet-linkse partijen (N=22). De laatste categorie omvat kandidaten van rechtse en centrumpartijen.

Uit de resultaten blijkt dat vrouwelijke kandidaten van linkse partijen relatief minder negatieve reacties krijgen dan vrouwelijke kandidaten van rechtse of centrumpartijen: 34,1% van de reacties is negatief voor vrouwelijke kandidaten van linkse partijen, terwijl 50,8% van de reacties op vrouwelijke kandidaten van niet-linkse partijen een negatieve toon heeft.

Logischerwijs krijgen vrouwelijke kandidaten van linkse partijen met 58,1% relatief meer positieve reacties dan vrouwelijke kandidaten van rechtse of centrumpartijen (voor wie dit percentage slechts 42,4% is). Dat effect verdwijnt echter wanneer we het effect van andere variabelen controleren. Ook hier is het niet mogelijk om duidelijke conclusies te trekken. Mannelijke kandidaten van linkse partijen krijgen meer negatieve reacties (41,4%) maar ook meer positieve reacties (51,9%) dan mannelijke kandidaten die niet tot een linkse partij behoorden.

Tabel 27: Seksisme volgens partij

	CD&V	DéFi	Ecolo	Groen	LE	MR	N-VA	Open Vld	PS	PTB	PVDA	Vlaams Belang	Vooruit
N	1 662	144	1 055	5 507	325	5 241	7 589	3 118	4 401	269	965	2 410	5 202
Mannelijke kandidaten	1,1%	2,1%	0,0%	4,0%	1,2%	3,9%	4,0%	0,8%	3,7%	5,1%	0,2%	1,5%	0,0%
Vrouwelijke kandidaten	4,5%	2,0%	5,5%	3,6%	1,5%	3,1%	4,6%	10,5%	4,4%	0,0%		1,2%	4,6%

We voeren hierna een soortgelijke analyse uit in verband met seksisme. Eerst bekijken we de seksistische reacties per partij. Voor Open Vld noteren we iets meer seksistische reacties tegenover vrouwen dan voor de andere partijen (10,5% tegenover rond de 5% of minder bij de andere partijen). Ook hier geldt dat we die cijfers met de nodige voorzichtigheid moeten interpreteren.

Tabel 28: Seksisme volgens ideologisch blok van de partijen

	Niet-linkse partijen	Linkse partijen
	N = 20.489	N = 17.399
Mannelijke kandidaten	2,3%	2,5%
Vrouwelijke kandidaten	4,1%	4,2%

Wanneer we de cijfers voor seksistische opmerkingen analyseren voor elk ideologisch blok (linkse partijen versus niet-linkse partijen), vinden we een heel klein verschil tussen het percentage seksistische reacties dat vrouwen van linkse partijen krijgen en het percentage bij de rechtse en centrumpartijen: 4,2% versus 4,1%. Dat verschil is uiteraard niet significant. Hetzelfde geldt (zij het op een iets lager niveau) voor de mannelijke kandidaten: 2,5% seksistische reacties voor kandidaten van linkse partijen tegenover 2,3% voor kandidaten van de andere partijen.

Over het algemeen lijken de partij en de ideologische strekking waartoe een kandidaat behoort geen grote rol te spelen in het verklaren van de variatie in negatieve en seksistische reacties. Het lijkt erop dat alle kandidaten een doelwit kunnen zijn, ongeacht de partij waartoe ze behoren.

4.1.3.8 Taal

Een tweede contextuele factor die we hier onderzoeken is de taalgroep van de kandidaat, meer bepaald de Nederlandse of Franse taalgroep.

Tabel 29: Toon van de reacties volgens de taal van de kandidaat

		% van dit soort reacties op Nederlandstalige kandidaten (N= 26.453)	% van dit soort reacties op Franstalige kandidaten (N= 11.435)
Mannelijke kandidaten	Positief	58,5%	42,3%
	Neutraal	6,4%	16,0%
	Negatief	35,2%	41,7%
Vrouwelijke kandidaten	Positief	48,0%	57,5%
	Neutraal	5,8%	12,8%
	Negatief	46,2%	29,7%

Nederlandstalige vrouwelijke kandidaten krijgen veel meer negatieve reacties dan hun Franstalige collega's, namelijk 46,2% tegenover 29,7%. Ze krijgen ook minder positieve reacties: 48,0% tegenover 57,5%. Die grote verschillen tussen Nederlandstalige en Franstalige kandidaten blijven zelfs wanneer we controleren voor andere variabelen in multivariate modellen die niet in dit onderzoek worden weergegeven. Bij de mannelijke kandidaten zien we die verschillen niet. Nederlandstalige mannelijke kandidaten krijgen zelfs iets minder negatieve reacties dan Franstalige mannelijke kandidaten, namelijk 35,2% tegenover 41,7%.

We weten niet wat deze resultaten kan verklaren. Misschien heeft dit te maken met de aanwezigheid van een grote extreemrechtse partij in Vlaanderen, die in sommige van de interviews die in het kader van dit onderzoek werden afgenomen, werd bestempeld als een uitlokker van negatieve en seksistische reacties. Of het heeft te maken met het politieke klimaat in Vlaanderen, dat mogelijk meer gepolariseerd is dan in Franstalig België.

Tot slot is het ook opmerkelijk dat de Nederlandstalige kandidaten (N=30.195) over het algemeen veel meer reacties krijgen dan hun Franstalige tegenhangers (N=13.742). Het posten van en reageren op politieke berichten op sociale media lijkt veel gebruikelijker te zijn in Nederlandstalig dan in Franstalig België. Dit zou een derde mogelijke verklaring kunnen zijn voor het hogere percentage negatieve reacties op berichten van vrouwelijke kandidaten in Vlaanderen.

Tabel 30: Seksisme volgens de taal van de kandidaat

	% seksistische reacties op Nederlandstalige kandidaten	% seksistische reacties op Franstalige kandidaten
	N = 26.453	N = 11.435
Mannelijke kandidaten	1,2%	3,5%
Vrouwelijke kandidaten	4,2%	3,9%

Het percentage seksistische reacties op berichten van vrouwelijke Franstalige kandidaten is ongeveer gelijk aan dat van vrouwelijke Nederlandstalige kandidaten: 3,9% tegenover 4,2%. Die percentages zijn volgens een chi-kwadraattoets niet significant verschillend. Bij de mannen noteren we iets meer seksistische reacties voor de Franstalige kandidaten (3,5%) dan voor de Nederlandstalige kandidaten (1,2%), hoewel dit vooral te wijten is aan de aanwezigheid van één man aan Franstalige kant die uitzonderlijk veel seksistische reacties krijgt in vergelijking met de andere mannen.

We kunnen op basis van de cijfers besluiten dat kandidaten in Vlaanderen duidelijk meer negatieve reacties krijgen dan kandidaten in Franstalig België, maar dat dit niet het geval is voor seksistische reacties.

4.1.3.9 Bevoegdheidsniveau

Een derde contextuele factor is het bevoegdheidsniveau waarvoor iemand zich kandidaat stelt: regionaal, federaal of Europees.

Tabel 31: Toon van de reacties volgens het bevoegdheidsniveau

		% van dit soort reacties op Europese kandidaten	% van dit soort reacties op federale kandidaten	% van dit soort reacties op regionale kandidaten
Mannelijke kandidaten	Positief	26,6%	46,9%	64,1%
	Neutraal	7,2%	15,7%	4,9%
	Negatief	66,2%	37,4%	30,9%
Vrouwelijke kandidaten	Positief	67,0%	60,1%	38,0%
	Neutraal	15,4%	7,4%	6,8%
	Negatief	17,6%	32,5%	55,2%

Vrouwen die zich verkiesbaar stellen op regionaal niveau (Vlaams Parlement, Brussels Parlement of Waals Parlement) krijgen meer negatieve reacties dan vrouwen die zich verkiesbaar stellen op federaal niveau (Kamer van Volksvertegenwoordigers), die op hun beurt meer negatieve reacties krijgen dan vrouwen die zich verkiesbaar stellen op Europees niveau: 55,2% (regionaal) in vergelijking met 32,5% (federaal) en 17,6% (Europees). Deze effecten blijven zelfs wanneer rekening wordt gehouden met andere variabelen in multivariate modellen die hier niet worden weergegeven.

Voor mannen zien we het tegenovergestelde gebeuren: mannen die zich op Europees niveau kandidaat stellen, krijgen meer negatieve reacties (66,2%) dan mannen die op de federale (37,4%) en regionale (30,9%) kandidatenlijsten staan.

De zoektocht naar een verklaring voor die trends blijft complex. Ook hier kunnen we niet uitsluiten dat sommige vaststellingen te maken hebben met de invloed van één of enkele kandidaten die veel (negatieve) reacties krijgen.

Tabel 32: Seksisme volgens politiek niveau

	% seksistische reacties op Europese kandidaten	% seksistische reacties op federale kandidaten	% seksistische reacties op regionale kandidaten
	N = 1.950	N = 19.905	N = 16.033
Mannelijke kandidaten	5,2%	2,3%	1,5%
Vrouwelijke kandidaten	1,1%	3,6%	4,9%

Vrouwelijke kandidaten op regionaal niveau krijgen relatief gezien de meeste seksistische reacties: 4,9% van de reacties die ze krijgen is seksistisch. Dat cijfer is veel hoger dan voor vrouwen die zich verkiesbaar stellen voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers (3,6%) of het Europees Parlement (1,1%), maar deze effecten verdwijnen wanneer we controleren voor het gelijktijdige effect van andere factoren. Bij mannen zien we een hoger percentage seksistische reacties bij kandidaten voor het Europees Parlement. Dat hogere percentage valt ook hier toe te schrijven aan het relatief hoge aantal seksistische reacties op berichten van één bepaalde persoon die op de Europese kieslijsten stond.

Het is moeilijk om een duidelijke trend vast te stellen door te kijken naar het bevoegdheidsniveau waarvoor individuen zich kandidaat stellen. Vrouwelijke kandidaten op regionaal niveau lijken iets vaker het doelwit te zijn van negatieve en seksistische reacties, maar we kunnen niet uitsluiten dat deze effecten door andere factoren worden beïnvloed.

4.1.3.10 Onderwerp van het oorspronkelijke bericht (politiek en persoonlijk)

Tot slot onderzoeken we of het onderwerp van het oorspronkelijke bericht een invloed heeft op het aantal negatieve en seksistische reacties. Daarvoor peilen we eerst naar de verschillen tussen berichten die over politiek gaan en berichten die persoonlijker zijn.

Tabel 33: Toon van de reacties volgens het onderwerp van het oorspronkelijke bericht (politiek of persoonlijk)

		% van dit soort reacties voor kandidaten die een politiek bericht posten (N = 33.488)	% van dit soort reacties voor kandidaten die een persoonlijk bericht posten (N = 6.761)
Mannelijke kandidaten	Positief	47,3%	71,9%
	Neutraal	11,9%	4,6%
	Negatief	40,8%	23,5%

		% van dit soort reacties voor kandidaten die een politiek bericht posten (N = 33.488)	% van dit soort reacties voor kandidaten die een persoonlijk bericht posten (N = 6.761)
Vrouwelijke kandidaten	Positief	46,2%	74,6%
	Neutraal	7,6%	5,3%
	Negatief	46,2%	20,2%

We noteren hier enkele zeer opmerkelijke en statistisch significante verschillen. Kandidaten krijgen duidelijk meer negatieve reacties wanneer ze een bericht over politiek posten dan wanneer ze iets over zichzelf posten. Dat geldt zowel voor vrouwen (46,2% van de reacties op berichten over politiek is negatief, tegenover 20,2% voor persoonlijke berichten) als voor mannen (respectievelijk 40,8% tegenover 23,5%).

Als we de vergelijking maken tussen vrouwelijke en mannelijke kandidaten stellen we vast dat vrouwen meer negatieve reacties krijgen dan mannen wanneer het over politiek gaat (46,2% tegenover 40,8%), maar wanneer ze een persoonlijk bericht posten, krijgen vrouwen iets minder negatieve reacties dan mannen (20,2% tegenover 23,5%). Het lijkt er dus op dat sommige burgers vooral een probleem hebben met het feit dat vrouwen een sociale en politieke rol vervullen en daar negatief of seksistisch op reageren. Als vrouwen een bericht delen over hun kinderen, huisdieren enzovoort, levert dat minder negatieve reacties op.

Een andere verklaring voor de grotere negativiteit rond politieke berichten zou kunnen zijn dat die berichten voornamelijk op X worden gepost (waarvan we op basis van de analyse hierboven weten dat dit platform meer negativiteit en seksisme aantrekt), terwijl persoonlijke berichten meestal op Instagram en Facebook verschijnen. Tabel 31 laat zien dat op X meer berichten over politiek gaan dan op de andere platformen: 94,7% van de berichten gaat over politieke kwesties, vergeleken met iets meer dan 85% op de andere twee platformen. Dat is echter niet de enige verklaring, want het effect van berichten over politiek blijft zelfs wanneer we in een multivariaat statistisch model (niet in dit onderzoek weergegeven) controleren voor het effect van het platform waarop het bericht werd gepost.

Tabel 34: Onderwerp van het oorspronkelijke bericht (politiek of persoonlijk) volgens het platform

	Politieke berichten	Persoonlijke berichten
Facebook	87,0%	21,3%
Instagram	84,6%	20,2%
X	94,7%	9,4%

Tabel 35: Seksisme volgens het onderwerp van het oorspronkelijke bericht (politiek of persoonlijk)

	% seksistische reacties op kandidaten die een politiek bericht posten (N = 33.488)	% seksistische reacties op kandidaten die een persoonlijk bericht posten (N = 6.761)
Mannelijke kandidaat	2,5%	1,1%
Vrouwelijke kandidaat	4,2%	3,4%

We zien dezelfde trend voor seksistische reacties. Er komen meer seksistische reacties op berichten die over politiek gaan dan op persoonlijke berichten, zowel bij vrouwen (4,2% tegenover 3,4%) als bij mannen (2,5% tegenover 1,1%). Vrouwen lijken ook vaker het doelwit te zijn van seksistische reacties dan mannen, en dit geldt zowel voor politieke berichten als voor meer persoonlijke berichten (respectievelijk 4,2% tegenover 2,5% voor politieke berichten en 3,4% tegenover 1,1% voor persoonlijke berichten).

Op basis van die cijfers kunnen we besluiten dat vrouwelijke kandidaten meer negatieve reacties en meer seksistische reacties krijgen wanneer ze het over politiek hebben. Bij persoonlijke berichten lijkt dat veel minder het geval te zijn. Het ziet er dus naar uit dat het feit dat vrouwen een politieke rol vervullen bij sommige burgers vijandigheid uitlokt, mogelijk omdat dit indruist tegen bestaande genderstereotypes, waardoor die op een negatieve en seksistische manier reageren.

4.1.3.11 Beleidsthema van het oorspronkelijke bericht

Berichten over beleid kunnen over zachte, harde of neutrale thema's gaan. We onderzoeken hierna of een van die soorten thema's meer negatieve en seksistische reacties uitlokt.

Tabel 36: Toon van de reacties volgens het thema

		% van dit soort reacties op kandidaten met bericht over <i>hard policy</i> -domein (N = 11.748)	% van dit soort reacties op kandidaten met bericht over neutraal domein (N = 6.473)	% van dit soort reacties op kandidaten met bericht over <i>soft policy</i> -domein (N = 7.766)
Mannelijke kandidaten	Positief	35,8%	43,3%	44,7%
	Neutraal	12,4%	12,5%	13,0%
	Negatief	51,8%	44,7%	42,2%

		% van dit soort reacties op kandidaten met bericht over <i>hard policy</i> -domein (N = 11.748)	% van dit soort reacties op kandidaten met bericht over neutraal domein (N = 6.473)	% van dit soort reacties op kandidaten met bericht over <i>soft policy</i> -domein (N = 7.766)
Vrouwelijke kandidaten	Positief	35,8%	26,4%	46,9%
	Neutraal	8,9%	8,1%	8,4%
	Negatief	55,4%	65,5%	44,7%

Vrouwelijke kandidaten krijgen verhoudingsgewijs meer negatieve reacties op hun berichten over neutrale politieke thema's, gevolgd door berichten over *hard policy* en minder op berichten over *soft policy*. Dat zou te maken kunnen hebben met het feit dat sommige neutrale thema's (waaronder klimaat en migratie) op dit moment erg omstreden zijn en ook tijdens de campagne in de aanloop naar de verkiezingen van juni 2024 voor veel polemiek zorgden. We vinden echter geen bevestiging van die effecten wanneer we controleren voor het effect van andere factoren in multivariate modellen (die niet in dit onderzoek zijn weergegeven).

Bij de mannen zijn de verschillen kleiner, maar bij hen zijn het berichten over *hard policy* die verhoudingsgewijs de meeste negatieve reacties krijgen.

Tabel 37: Seksisme volgens thema

	% seksistische reacties op kandidaten die een bericht over <i>hard policy</i> hebben gepost (N = 11.748)	% seksistische reacties op kandidaten die een bericht over neutrale thema's hebben gepost (N = 6.473)	% seksistische reacties op kandidaten die een bericht over <i>soft policy</i> hebben gepost (N = 7.766)
Mannelijke kandidaten	3,0%	2,4%	2,8%
Vrouwelijke kandidaten	4,1%	3,0%	4,6%

Seksisme ten aanzien van vrouwen komt het vaakst voor als reactie op berichten over *hard* en *soft policy* thema's, en iets minder vaak voor neutrale thema's. Ook hier moeten we voorzichtig blijven. Deze resultaten worden immers niet bevestigd als we controleren voor het effect van andere factoren. Zoals in veel van de voorgaande analyses stellen we vast dat voor alle soorten thema's het percentage seksistische reacties ten aanzien van vrouwen altijd hoger is dan ten aanzien van mannen.

Kortom, het is moeilijk om een duidelijke trend vast te stellen wat betreft het effect dat de verschillende soorten thema's in de berichten hebben op het aantal negatieve en seksistische reacties.

4.1.4 Auteurs van seksistische opmerkingen

Tot slot onderzoeken we van wie de negatieve en seksistische reacties precies komen. Uit onze analyse van de auteurs van negatieve reacties in Tabel 38 blijkt dat het vooral onbekende auteurs zijn die de meeste negatieve reacties versturen, gevolgd door mannelijke auteurs. Collectieve en vrouwelijke auteurs sturen veruit de minste negatieve reacties. Opvallend is dat veel negatieve en seksistische reacties worden verstuurd vanuit niet-anonieme accounts en dus niet alleen van onbekende accounts komen.

Tabel 38: Toon van de reactie volgens het type auteur

	% negatieve reacties	% neutrale reacties	% positieve reacties
Mannelijke auteur (N = 21.016)	47,8%	9,7%	42,5%
Vrouwelijke auteur (N = 12.373)	19,7%	6,8%	73,5%
Collectieve auteur (N = 463)	32,4%	6,7%	60,9%
Onbekende auteur (N = 4.036)	75,8%	7,8%	16,4%

We stellen ook vast dat vrouwelijke kandidaten meer negatieve reacties krijgen dan mannelijke kandidaten, ongeacht het type auteur (zie Tabel 39). De reacties van onbekende en collectieve auteurs zijn meer aanvallend tegenover vrouwelijke kandidaten dan tegenover mannelijke kandidaten, net als die van vrouwelijke auteurs.

Tabel 39: Negatieve reacties: welke auteurs viserden welke kandidaten?

	% dat vrouwelijke kandidaten viseert	% dat mannelijke kandidaten viseert
Mannelijke auteur (N = 12.319)	70,1%	29,9%
Vrouwelijke auteur (N = 3.234)	66,9%	33,1%
Collectieve auteur (N = 192)	73,4%	26,6%

	% dat vrouwelijke kandidaten viseert	% dat mannelijke kandidaten viseert
Onbekende auteur (N = 3.557)	76,4%	23,6%

Seksistische reacties komen vooral van onbekende auteurs en mannen (zie Tabel 40): respectievelijk 5,5% en 4,4% van de reacties die ze naar kandidaten stuurden, waren seksistisch. Mannen en onbekende auteurs viseren voornamelijk vrouwelijke kandidaten: respectievelijk 6,1% en 5,0% van de reacties die ze naar vrouwelijke kandidaten sturen zijn seksistisch. Opmerkelijk weinig reacties van vrouwelijke auteurs zijn seksistisch: slechts 1,6% van hun reacties hebben een seksistische toon. Ze reageren relatief gezien minder op berichten van mannelijke kandidaten. Mannen en anonieme accounts zijn dus niet de enigen die negatieve en seksistische reacties sturen. Ook vrouwen doen dat, zij het opvallend minder.

Tabel 40: Seksisme volgens het type auteur

	% algemene seksistische reacties	% seksistische reacties tegenover vrouwen	% seksistische reacties tegenover mannen
Mannelijke auteur	4,4%	5,0%	3,1%
Vrouwelijke auteur	1,6%	1,9%	0,8%
Collectieve auteur	2,2%	1,7%	3,8%
Onbekende auteur	5,5%	6,1%	3,9%

Wanneer we kijken naar de auteurs van negatieve en seksistische reacties die specifiek gericht zijn aan vrouwelijke kandidaten (zie Tabel 41), valt op dat dit voornamelijk mannen zijn. Zo komt 63,2% van de negatieve reacties tegenover vrouwelijke kandidaten van mannen. Ook seksistische reacties op berichten van vrouwelijke kandidaten zijn afkomstig van mannelijke auteurs (68,2%), gevolgd door onbekende profielen (16,5%) en vrouwelijke auteurs (14,7%).

Tabel 41: Negatieve en seksistische reacties tegenover vrouwelijke kandidaten volgens het type auteur

	% negatieve reacties tegenover vrouwen	% seksistische reacties tegenover vrouwen
Mannelijke auteur	63,2%	68,2%
Vrouwelijke auteur	14,9%	14,7%
Collectieve auteur	1,0%	0,6%

	% negatieve reacties tegenover vrouwen	% seksistische reacties tegenover vrouwen
Onbekende auteur	21,0%	16,5%

Wanneer we kijken naar het soort seksistische reacties dat de verschillende auteurs posten (zie Tabel 42), stellen we vast dat de seksistische reacties van onbekende auteurs (93,9%) en mannelijke auteurs (77,8%) voornamelijk vijandig zijn, terwijl de seksistische reacties van vrouwen (50,7%) in vergelijking met de andere soorten auteurs vaker als welwillend kunnen worden gezien. Die verschillen zijn volgens een chi-kwadraattoets statistisch significant. We merken op dat sommige reacties als welwillend én als vijandig gelabeld konden worden, dus de som van de totalen in Tabel 42 is niet altijd 100%. We moeten daarnaast ook in gedachten houden dat deze resultaten vanwege de beperkte steekproefgrootte met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd moeten worden.

Tabel 42: Soorten seksisme volgens het type auteur

	% welwillend seksisme (van alle seksistische reacties van deze groep)	% vijandig seksisme (van alle seksistische reacties van deze groep)
Mannelijke auteur (N = 1.013)	23,7%	77,8%
Vrouwelijke auteur (N = 215)	49,3%	50,7%
Collectieve auteur (N = 11)	36,4%	63,6%
Onbekende auteur (N = 231)	6,9%	93,9%

4.1.5 Conclusie

We sluiten dit hoofdstuk af met een overzicht van de belangrijkste conclusies. Uit onze analyses van bijna 44.000 reacties op berichten van de kandidaten op sociale media blijkt heel duidelijk dat vrouwelijke kandidaten meer negatieve reacties en meer seksistische reacties krijgen dan mannelijke kandidaten. Dat is vooral duidelijk op X. We merken dat er veel meer negatieve reacties zijn dan seksistische reacties, of met andere woorden: niet alle negatieve reacties bevatten per se seksistische elementen. Het feit dat vrouwelijke kandidaten vaker negatieve reacties krijgen dan hun mannelijke collega's duidt op een onderliggende trend van seksisme. Als reacties seksistisch zijn, gaan ze meestal over uiterlijke kenmerken, bevatten ze gendergerelateerde beledigingen of verwijzen ze naar genderstereotypes.

Sommige vrouwelijke kandidaten krijgen meer negatieve reacties dan andere. Zo krijgen jonge vrouwen duidelijk meer negatieve reacties dan oudere kandidates. Hetzelfde geldt voor kandidates die zichtbaarder zijn (kandidates met veel volgers op sociale media of die op een verkiesbare plaats staan). Wanneer we kijken naar de politieke functies die vrouwelijke kandidaten eerder uitoefenden, stellen we vast dat vrouwen in een hoge functie, zoals een minister of partijvoorzitter, veel negatieve reacties krijgen. Vrouwelijke kandidaten zonder politieke functie of met alleen een lokaal mandaat krijgen evenwel ook relatief veel negatieve reacties (hoewel ze doorgaans minder reacties krijgen dan vrouwen in een hoge functie). We merken bovendien op dat kandidaten van Vlaamse partijen en kandidaten die opkomen bij de verkiezingen voor de gewestparlementen meer negatieve reacties krijgen. Tot slot is het heel duidelijk dat berichten over politieke thema's veel meer negatieve reacties uitlokken dan persoonlijke berichten. Het lijkt erop dat auteurs veel negatiever reageren wanneer vrouwen een fundamenteel standpunt innemen en een maatschappelijke rol opnemen.

Het aantal seksistische reacties is kleiner, wat het moeilijker maakt om duidelijke trends op te sporen. Net als voor de negatieve reacties merken we op dat kandidaten van Vlaamse partijen en kandidaten met een hoge politieke functie, maar ook kandidaten zonder functie op nationaal niveau, meer seksistische reacties krijgen. Ook hier zien we dat er meer seksistische reacties komen op X dan op de andere twee socialemediaplatformen. Tot slot merken we op dat seksistische reacties vaker voorkomen na een bericht over politieke thema's dan over persoonlijke content.

Wanneer we tot slot kijken naar de auteurs van die negatieve en seksistische reacties zien we dat dit veel vaker mannen en onbekenden zijn dan vrouwen en collectieve auteurs.

4.2 Kwalitatieve analyse op basis van semigestructureerde interviews

4.2.1 Percepties en ervaringen met seksisme in verkiezingscontext

4.2.1.1 Ervaringen met seksisme tijdens de campagne

4.2.1.1.1. PERSOONLIJKE ERVARING MET SEKSISME TIJDENS DE CAMPAGNE

Wanneer we het thema seksisme tijdens de verkiezingscampagne aansnijden bij de vrouwelijke kandidaten die we voor de interviews geselecteerd hadden, gaven ze voornamelijk **voorbeelden van hun eigen ervaringen** met seksisme. Die ervaringen zijn erg uiteenlopend.

Sommigen vermelden spontaan beledigingen en ongepaste berichten die ze op sociale media of via e-mail kregen. Verscheidene vrouwelijke kandidaten geven meteen aan dat ze gekleineerd werden in hun omgang met andere politici. Zo werden ze soms botweg onderbroken tijdens interne partijbijeenkomsten of verkiezingsdebatten. Sommige ervaringen hebben rechtstreeks te maken met genderstereotypes: vrouwen worden weggezet als 'hysterisch' of 'emotioneel' (dit is een manier om vrouwen te pathologiseren en vervolgens uit te sluiten), of worden bedankt omdat ze 'lief zijn' (wat verwijst naar het paternalistische stereotype van vrouwen die van nature in dienst zouden staan van anderen). Sommige voorbeelden verwijzen ook naar de systematische associatie van vrouwen met bepaalde campagnethema's, in het bijzonder vrouwenrechten, terwijl hun expertise veel verder reikt en ook andere domeinen omvat. Tot slot worden er soms denigrerende bijnamen gegeven binnen de partij, buiten medeweten van de vrouwelijke kandidaten, die ze dan toch te horen krijgen.

Volgens sommige vrouwelijke kandidaten maken die seksistische aanvallen deel uit van een **algemeen gewelddadig en agressief klimaat** dat zich tijdens de verkiezingscampagne laat voelen. Enerzijds weten ze soms niet goed of de aanvallen tegen hen het gevolg zijn van een algemene publieke afkeer van politici of te maken hebben met het feit dat ze vrouw zijn. Anderzijds worden ze ook geconfronteerd met geweld omdat ze tot een bepaalde partij behoren, omdat ze vrouw zijn of omwille van hun feministische standpunten.

“Ce n'est pas une attaque sexiste. Mais c'est une attaque anti-féministe. Anti-femme.”⁴⁴

Sommige van de seksistische aanvallen die de vrouwelijke kandidaten spontaan beschrijven, geven ook een indruk van wat ze precies verstaan onder 'seksisme'. Seksistische ervaringen worden soms geassocieerd met een **verschillende behandeling van vrouwen en mannen**, zoals blijkt uit de onderstaande interviewfragmenten.

---

⁴⁴ “Het is geen seksistische aanval. Maar het is een antifeministische aanval. Anti-vrouw.”

“En tant que femme, on reçoit des commentaires sur notre physique quand on publie des vidéos [sur les réseaux sociaux], que ne vont pas avoir en commentaires des hommes. Ou en tout cas, les femmes ne vont pas aller commenter le physique des hommes politiques quand ils s'exposent sur les réseaux sociaux.”⁴⁵

“Ik denk dat ik gemiddeld wel meer aangesproken werd op het feit dat ik niet bij mijn kinderen was dan mannen.”

“Les jeunes présents au débat l'avaient remarqué et sont venus m'en parler, en disant que c'était exagéré tout le long du débat, comment le temps de parole et le fait de laisser les gens aller jusqu'au bout de leurs idées étaient beaucoup plus respecté pour les hommes âgés que pour moi.”⁴⁶

We vroegen ook mannen naar hun ervaringen met seksisme. Geen van hen gaf aan ooit het doelwit te zijn geweest van een seksistische aanval. Wel bevestigen ze dat ze al getuige zijn geweest van seksistisch gedrag ten aanzien van vrouwelijke kandidaten binnen hun partij of, meer in het algemeen, van het seksistische klimaat dat tijdens verkiezingscampagnes voelbaar is.

4.2.1.1.2 GEEN PERSOONLIJKE ERVARING MET SEKSISME

Sommige kandidaten laten weten dat ze **geen seksisme hebben ervaren** tijdens de verkiezingscampagne. Dat lijkt niet onbelangrijk en wijst erop dat we de ervaringen waarover in dit onderzoek wordt gesproken niet mogen veralgemenen naar alle kandidaten. Tijdens onze voorbereidingen waren er namelijk heel veel respondenten die weigerden om aan het interview deel te nemen. Soms waren ze gewoon verhinderd en had hun weigering niets te maken met het onderwerp van ons onderzoek, maar geregeld wilden ze niet deelnemen omdat ze echt het gevoel hadden dat ze niets zinnigs te zeggen hadden over seksisme tijdens de verkiezingscampagne. Het waren vooral vrouwelijke kandidaten die nieuw zijn in de politiek en voor wie dit hun eerste campagne was die weigerden, omdat ze vonden dat ze hier geen ervaring mee hadden.

Soms lieten vrouwelijke kandidaten bij het begin van het interview weten dat ze tijdens de campagne niet meteen iets hadden meegemaakt dat ze als seksistisch zouden omschrijven. Toch waren er momenten tijdens het gesprek waarop de vrouwelijke kandidaten zich een gebeurtenis herinnerden die ze als seksistisch beschreven, of merkten ze op dat bepaalde

---

⁴⁵ “Als vrouw zijnde krijg je commentaren over je uiterlijk als je video's publiceert [op sociale media], commentaren die mannen niet gaan krijgen. Of in elk geval, vrouwen gaan niet het uiterlijk van mannelijke politici becommentariëren als ze zichzelf laten zien op social media.”

⁴⁶ “De jongeren die aanwezig waren op het debat hadden het opgemerkt en zijn met mij komen praten, ze zeiden dat het overdreven was tijdens het hele debat hoe de spreektijd en het feit om mensen te laten uitpraten veel meer gerespecteerd werd voor oudere mannen dan voor mij.”

momenten tijdens de campagne die ze als negatief en niet per se seksistisch hadden beschreven, toch een zeker seksisme inhielden.

4.2.1.1.3 ERVARING GETUIGE VAN SEKSISME

Bovendien zijn sommige respondenten, of ze nu wel of niet persoonlijk seksisme hadden ervaren tijdens de campagne, **getuige geweest van seksisme** tegenover andere kandidaten.

Meerdere kandidaten vertellen over seksistische aanvallen tegen voornamelijk jonge vrouwelijke kandidaten binnen hun partij (tussen 20 en 25 jaar). Ze maken gewag van opmerkingen, ongepaste blikken, gegrinnik en samenzweerderige blikken tussen mannen wanneer sommige vrouwelijke politici het woord willen nemen op campagne-evenementen, of tijdens campagneactiviteiten zoals flyeren op markten. Sommige kandidaten lieten weten dat ze online opmerkingen over het uiterlijk van vrouwelijke kandidaten hebben gelezen of ervan op de hoogte werden gebracht, waarbij bijvoorbeeld werd geopperd dat hun succes te maken zou hebben met hun 'schoonheid'. De slachtoffers van dergelijke seksistische aanvallen delen soms hun ervaringen met andere kandidaten.

“C’est des regards salaces sur mes jeunes collègues ou bien des commentaires en disant ‘oui, pour celle-là, on voterait bien’.”⁴⁷

“Ik ben ook gewend aan bagger op sociale media, maar het is zelden seksistisch. Het gaat nooit over mijn uiterlijk. Maar bij sommige vrouwelijke collega's, die laten mij dat dan zien. Dat is gewoon dagelijkse kost.”

Verscheidene kandidaten vertellen dat ze ook binnen de partij getuige zijn geweest van seksistisch gedrag, zij het minder openlijk. Het gaat bijvoorbeeld om seksistische opmerkingen (vaak in de vorm van seksistische grappen) in WhatsApp-chatgroepen van de partij.

Hoewel geen van de ondervraagde mannelijke kandidaten aangaf het doelwit te zijn geweest van seksistisch gedrag, maakten sommige vrouwelijke kandidaten wel melding van dergelijk gedrag tegenover mannen. Tijdens het gesprek trekken die vrouwelijke kandidaten echter een parallel met vrouwelijke kandidaten en benadrukken ze dat ook mannen het slachtoffer kunnen worden van dit soort gedrag.

“Certains m'ont dit qu'il y a quand même des hommes aussi qui ont parfois eu des mains aux fesses.”⁴⁸

---

⁴⁷ “Het zijn vieze blikken naar mijn jonge collega's of opmerkingen zoals ‘ja, op haar zouden we wel stemmen’.”

⁴⁸ “Sommigen hebben mij verteld dat er soms toch ook wel mannen waren die een hand op de billen hebben gehad.”

4.2.1.1.4 SOORTEN SEKSISTISCH GEDRAG

Wanneer we het thema van seksisme tijdens de verkiezingscampagne aankaarten bij onze respondenten, geven ze verschillende voorbeelden van seksistische aanvallen tegen hen. Ook wanneer we hen specifiek vragen naar het soort seksistisch gedrag dat ze hebben meegemaakt, hebben ze het over een breed scala aan uitingen van seksisme.

Om te beginnen noemen verschillende kandidaten de **seksistische opmerkingen** die over hen worden gemaakt. Die kunnen expliciet zijn en onder de noemer vijandig seksisme vallen, bijvoorbeeld seksistische beledigingen (“*déchet de femme*”, “ *salope*”, “*connasse*”⁴⁹, “*bitch*”), negatieve opmerkingen over hun uiterlijk (“*lelijk*”), beschuldigingen dat ze ‘hysterisch’ zijn of dat ze zich door hun emoties laten leiden. Het gebruik van vernederende bijnamen om naar hen te verwijzen tijdens interne vergaderingen of schunnige woordspelingen met hun voor- of achternaam zijn andere voorbeelden van vijandige seksistische opmerkingen waar de respondenten mee te maken kregen. Eén kandidate vertelde ons ook dat ze berichten had ontvangen waarin gevraagd werd met wie ze naar bed was geweest om zo'n functie te krijgen, terwijl andere vrouwelijke kandidaten seksueel getinte voorstellen of opmerkingen hadden gekregen, vergelijkbaar met de reacties onder de berichten van vrouwelijke kandidaten op sociale media die we hebben ingedeeld in de categorie van seksuele objectivering.

“J’ai aussi des remarques, assez hard si je puis dire, du type ‘ça se voit qu’elle suce, ça se voit qu’elle couche avec des migrants, c’est pour ça qu’elle les défend’.”⁵⁰

Andere seksistische opmerkingen die de respondenten aanhalen, zijn impliciet in de zin dat ze positief lijken, maar in feite een vorm van welwillend seksisme zijn. Dat is bijvoorbeeld het geval voor flirten en opmerkingen over hun uiterlijk, zowel op sociale media als tijdens ontmoetingen met burgers (“je bent prachtig, ik zal op je stemmen”, “mooie glimlach”, “je bent mooi”), maar ook binnen hun partij, ook al nemen de opmerkingen in dat geval soms een andere vorm aan (“je ziet er goed uit” of “je hebt een mooie jurk aan” in plaats van “je bent mooi”). Verwijzingen naar gezinsverantwoordelijkheden zijn een ander voorbeeld van een impliciete seksistische opmerking die respondenten kregen, bijvoorbeeld vrouwelijke kandidaten die van campagnevoerders de vraag krijgen of ze kinderen hebben en zo ja, waarom ze dan niet bij hen zijn.

---

⁴⁹ “vrouwelijk afval”, “trut”, “k*wijf”.

⁵⁰ “Ik heb ook opmerkingen gekregen, behoorlijk grof als ik het mag zeggen, van het type ‘je ziet dat ze met migranten slaapt, het is daarom dat ze ze verdedigt’.”

“Il y a des remarques, pas malveillantes, mais plutôt qui partent d'une incompréhension de femmes et qui visent à me dire 'comment ça se fait que tu fais ce métier-là?' 'Au niveau de ta vie privée, comment tu vas faire? Est-ce que t'as pas d'enfants? Est-ce que tu culpabilises pas à l'idée de pas t'en occuper?' C'est comme si l'engagement politique devait être un frein pour les femmes, parce que ce sont nécessairement les femmes qui doivent principalement s'occuper de la famille.”⁵¹

Oneerlijk behandeld worden is een andere vorm van seksisme tijdens campagnes die de geïnterviewde vrouwelijke kandidaten regelmatig vermelden. Een kandidate vertelt dat haar voorstellen tijdens politieke vergaderingen worden genegeerd, terwijl diezelfde voorstellen wel positief onthaald worden wanneer ze van een mannelijke collega komen. Een andere vrouwelijke respondent vertelt spontaan over de *mansplaining* door een mannelijke kandidaat van een andere partij op een evenement met burgers tijdens de campagne. Eén vrouwelijke kandidaat geeft aan dat die *mansplaining* ook doorgaat op sociale media, waar ze opmerkingen krijgt waarin haar geloofwaardigheid in twijfel wordt getrokken (“maar meiske, gij weet niet hoe dat het echt is in het leven”, “je begrijpt er helemaal niks van”, “*elle ne sait pas de quoi elle parle*”, “*elle devrait retourner dans sa cuisine*”⁵²).

Eén vrouwelijke kandidaat betreurt dat vrouwelijke politici worden bekritiseerd omdat ze niet “vrouwelijk genoeg” zouden zijn. Dit verwijst eigenlijk naar de dubbele beperking waarmee vrouwen worstelen. Aan de ene kant wordt van vrouwen verwacht dat ze zich conformeren aan de regels en de geplogenheden van de mannen wanneer ze beslissen om aan politiek te gaan doen. Aan de andere kant nemen ze door zich te conformeren afstand van de stereotypes die met vrouwen geassocieerd worden en lopen ze het risico bekritiseerd te worden omdat ze hun vermeende vrouwelijkheid verraden, omdat ze “te agressief”, “te mannelijk” en dus “niet vrouwelijk genoeg” zijn. Die tegenstrijdigheid zorgt ervoor dat vrouwelijke politici in een situatie worden gedwongen waarin ze steevast het onderspit delven, ongeacht hoe ze zich gedragen.

Een andere vorm van oneerlijke behandeling is de controle van de communicatie: vrouwelijke kandidaten vermelden dat hun partij hen beperkt tot stereotiep vrouwelijke domeinen zoals sociale thema's en duurzame ontwikkeling, en dat ze zich niet mogen uitspreken zoals ze willen, vooral niet over andere onderwerpen.

Volgens verschillende getuigenissen beperkt de oneerlijke behandeling binnen de partij zich niet tot de verdeling van de thema's waarover kandidaten mogen spreken, maar komt die ook tot uiting bij de verdeling van de taken. Eén kandidate legt uit dat toen ze jonger was en op dat moment een hoge functie had, het toch altijd haar taak was om koffie te halen tijdens politieke vergaderingen.

---

⁵¹ “Er zijn opmerkingen, niet kwaadwillend, maar eerder die vanuit onbegrip van vrouwen komen en die bedoelen 'hoe komt het dat je dit beroep doet? Hoe ga je het doen met je privéleven? Heb je geen kinderen? Voel je je niet schuldig als je niet voor hen kan zorgen?' Alsof politiek engagement een rem zou moeten zijn voor vrouwen, want het zijn vanzelfsprekend de vrouwen die zich vooral bezig moeten houden met het gezin.”

⁵² “Ze weet niet waarover ze praat”, “Ze zou beter teruggaan naar haar keuken”.

Een andere kandidaat vertelt over haar ervaring bij de **samenstelling van de kieslijsten**. Ze betreurt dat ze, ondanks dat ze eerder belangrijke politieke verantwoordelijkheden had gehad, moest aandringen en zich moest aanpassen om een verkiesbare plaats op de lijst te krijgen die eigenlijk naar een mannelijke kandidaat zou gaan.

Tot slot vermelden sommige vrouwelijke kandidaten dat ze weinig zichtbaarheid kregen in de media. Eén van hen die op de tweede plaats op een kieslijst stond, geeft aan dat de media alleen haar mannelijke collega - die lijsttrekker was - vernoemden toen zij en hij samen campagne aan het voeren waren. Een andere kandidaat vindt het niet kunnen dat journalisten liever mannelijke kandidaten uitnodigen om deel te nemen aan televisiedebatten, ten koste van vrouwelijke kandidaten, zelfs wanneer ze op een belangrijke plaats op de kieslijst staan.

“We zijn eigenlijk een duo en hij staat op één, ik op twee. En dan merk je zo als er artikelen geschreven worden, dan gaat het over hem en dan lijkt het alsof dat ik er niet ben.”

4.2.1.1.5 CONTEXT VAN SEKSISTISCH GEDRAG

Volgens de ervaringen van de respondenten vindt het seksistische gedrag waarvan ze het doelwit zijn geweest plaats op verschillende plekken en in verschillende contexten.

Ze halen geregeld spontaan het seksisme op **sociale media** (X, Facebook, Instagram, TikTok) aan. Het gaat hierbij zowel om openbare opmerkingen onder berichten (opmerkingen over hun uiterlijk, hun bekwaamheid in vraag stellen, cyberpesten) als om privéberichten die via sociale media worden verstuurd (versturen van berichten over geruchten of vragen met een seksuele connotatie zoals "ben je de minnares van die of die" of "wil je mijn minnares zijn", versturen van ongewenste foto's met een seksuele connotatie zoals foto's van geslachtsdelen). Sociale media worden soms ook beschreven als een negatieve omgeving die geweld in het algemeen in de hand werkt. Dit geldt zowel voor vrouwen als voor mannen.

Ook **binnen de partij** komen seksistische aanvallen voor. Sommige vrouwelijke kandidaten met weinig politieke ervaring krijgen te maken met onbegrip en jaloezie van mannelijke partijgenoten die kritiek hebben op de selectie van vrouwen op een mooie plaats op de kieslijsten terwijl ze geen of niet zoveel politieke ervaring hebben als gemandateerde. Dat onbegrip verdwijnt wanneer ze aan hun tweede mandaat toe zijn. Bovendien komt seksisme binnen de partij ook digitaal tot uiting, bijvoorbeeld in een groepsgeprek op WhatsApp.

“Ik ben getuige geweest van gesprekken of communicatie via WhatsApp bijvoorbeeld, die waarvan ik zeker weet dat die ook werd ervaren als zijnde toch wel over de grens. Er wordt wel eens weggelachen en lacherig over gedaan, maar toch.”

We merken op dat de meldingen van seksisme binnen de partij komen van vrouwelijke kandidaten van verschillende politieke strekkingen, dus ook van socialistische en groene

partijen, die seksisme in de politiek traditioneel gezien proactiever aanpakken maar volgens sommigen niet vrij zijn van seksisme.

“We zijn een partij die vindt dat vrouwen en mannen op dezelfde manier moeten behandeld worden. En wij geven vrouwen een stem op de eerste rij. Dus er zijn heel veel goede intenties, maar ik moet nu wel toegeven dat ik het gevoel heb dat onbedoeld en onbewust dat er toch ook nog altijd seksisme leeft, ook binnen onze organisatie, maar vooral omwille van niet weten of dingen niet genoeg beseffen. (...) Iedereen weet dat vrouwen in de politiek het moeilijk hebben. En dat wij heel veel haat over ons krijgen. Er is nog nooit iemand vanuit de partijtop die al eens aan mij gevraagd heeft: ‘gaat het eigenlijk een beetje?’”

De vrouwelijke kandidaten die we hebben geïnterviewd noemden als context ook spontaan **bijeenkomsten met burgers en met andere politici** en andere campagne-evenementen. Wat seksisme in de 'fysieke' openbare ruimte betreft, noemde één kandidate ook het feit dat vooral de verkiezingsaffiches van mannelijke kandidaten in de openbare ruimte werden aangeplakt en minder van vrouwelijke kandidaten.

Daarnaast verwijzen vrouwelijke kandidaten ook geregeld naar **debatten** (al dan niet op televisie) als een context die zich leent tot seksisme. Meerdere vrouwen vergelijken zo'n debat met een 'hanengevecht'. Ze kunnen zich niet vinden in de stereotiep mannelijke toon die in de verkiezingsdebatten wordt aangeslagen.

“Nous, on n'a pas les codes pour être autant dans le combat en fait. Je trouve des duels horribles. Il n'y a pas d'écoute, pas de construction, il y a juste on se bagarre quoi.”⁵³

“Wie wordt vandaag gezien als een goede politicus? Dat zijn mediagenieke machtsgeile macho mannen, vind ik. Dat is de norm. Dat zijn tafelspringers met vaak een ongelooflijke arrogantie die zichzelf ook heel graag horen praten. En dat manifesteert zich ook in debatten en dus die hebben er geen enkele moeite mee om gewoon alle spreektijd voor zich op te eisen, u te onderbreken, u niet te laten uitspreken.”

“Als ik daarnaar kijk, als vrouwelijke politica, dan word ik wel ongelukkig. Dan denk ik oh mijn God, is dit het beeld van de politiek in België? Allemaal gorilla's die hard tegen elkaar op hun borst zitten te kloppen. Voor mij niet representatief voor wat ik wil.”

Bovendien worden de belangrijkste campagnefuncties (partijvoorzitter, lijsttrekker) nog steeds voornamelijk door mannen ingevuld en zijn de gasten bij verkiezingsdebatten dus vaak vooral mannen. Soms is een kandidate de enige vrouw in het gezelschap en voelt ze zich helemaal alleen tegenover het mannelijke front, zelfs tijdens de informele momenten voor en na het debat.

---

⁵³ “Wij hebben niet de codes om zo in het gevecht te staan. Ik vind duellen vreselijk. Er wordt niet geluisterd, het is niet constructief, het is gewoon van we gaan knokken.”

“J’étais la seule femme invitée et ils étaient tous entre hommes quand je suis arrivée. Ils se sont tous mis en rond et ils ont discuté entre eux de pourquoi il y avait si peu de femmes en politique. Au moment où j’ai essayé de donner mon avis, j’ai pas réussi à le donner en fait. Je me sentais vraiment pas à ma place quoi. C’est hallucinant, mais c’est... Là, je donne un exemple en particulier, mais c’est assez récurrent comme manière de fonctionner. Et je ne suis pas la seule à ressentir ça en tant que femme, les débats surtout.”⁵⁴

Tot slot vermelden verschillende kandidaten dat er sprake is van een meer algemene context van stereotiep mannelijke machtsuitoefening, hetzij om hun macht te vestigen, hetzij om macht te verkrijgen of hun macht te versterken, wat seksisme in de hand zou werken. Een mannelijke kandidaat merkt op dat deze stijl van politiek leiderschap zowel door mannen als vrouwen wordt toegepast. Bovendien zou het voor vrouwen én mannen moeilijk zijn om een andere, minder dominante vorm van macht uit te oefenen.

“Dat voel je wel, dat die emotie en zo het mannelijke zeer agressieve elleboog gebruikend, een vorm van leiderschap dat wel dominant is bij mannen en vrouwen in de politiek en dat je moeilijk overleeft als je probeert gebruik te maken van je vrouwelijk leiderschap, terwijl daar wel enorm veel nood aan is. Maar dat is vermoeiend. (...) De dominantie van dat haantjesgedrag in de politiek helpt niet.”

Uit de getuigenissen blijkt duidelijk dat **informele** momenten een omgeving creëren die seksisme in de hand werkt, ook binnen een professionele setting. Verschillende kandidaten geven voorbeelden van seksisme tijdens informele momenten (bv. op feestjes, wanneer er gedronken wordt, in de gangen enzovoort). Dat zou het gevolg kunnen zijn van een evolutie (zie hieronder) waarbij seksisme minder algemeen aanvaard is en daardoor minder publiek, minder zichtbaar wordt. Bovendien is er tijdens informele momenten meer ruimte voor spontaniteit, wat dan weer kan leiden tot seksistisch gedrag dat in een formele context waarschijnlijk onder controle zou zijn gehouden.

4.2.1.1.6 PERSONEN VAN WIE HET SEKSISTISCHE GEDRAG UITGAAT

Volgens onze respondenten kunnen de seksistische aanvallen van verschillende kanten komen: van partijleden (militanten of leiders), leden van andere partijen of burgers. Seksistische aanvallen kunnen dus ook van **binnen de eigen partij** komen, zelfs nog meer dan van andere partijen, zij het in een andere, meer informele vorm, zoals we hierboven beschreven.

Seksistische aanvallen op sociale media zijn volgens onze respondenten grotendeels het werk van gewone burgers, niet van journalisten of andere politici. Als aanvulling op onze

---

⁵⁴ “Ik was de enige vrouw die uitgenodigd was en ze waren daar met allemaal mannen samen toen ik aankwam. Ze hebben zich in een cirkel gezet en onderling besproken waarom er zo weinig vrouwen in de politiek zijn. Op het moment dat ik mijn mening wilde geven, ben ik er niet in geslaagd om dat te doen. Ik voelde me echt niet op mijn plek. Het is hallucinant, maar... ik geef nu een specifiek voorbeeld, maar het is een redelijk veelvoorkomende manier van functioneren. En ik ben niet de enige die dat zo voelt als vrouw, vooral bij debatten.”

analyse van de sociale media kan het interessant zijn om ook met deze perceptie rekening te houden. Het was namelijk onmogelijk voor ons om de rol te bepalen van de personen van wie de seksistische aanvallen uitgingen: van de individuen kennen we immers alleen hun geslacht. De perceptie van het team dat verantwoordelijk was voor de codering is echter vergelijkbaar met die van de kandidaten die we ontmoet hebben: het zijn vooral burgers die zich seksistisch opstellen op sociale media en geen andere politici of journalisten.

Wanneer we kijken naar de **ideologische strekking** waren de geïnterviewde kandidaten het erover eens dat burgers die zich uiterst rechts van het ideologische spectrum bevinden de neiging hebben om zich seksistisch te gedragen, vooral op sociale media, maar soms ook personen met conservatieve opvattingen (bv. conservatieve geestelijken).

“C’est une question culturelle aussi. Quand on voit. Des personnes d’origine musulmane parfois. Ce n’est pas la religion. Il ne faut pas mal me comprendre. Ce n’est pas la religion, c’est la tradition du pays d’origine où la femme n’a juste rien à dire. [...] Donc ces personnes-là considèrent déjà que nous, on n’a rien à faire en politique. Ce n’est pas notre place.”⁵⁵

Het sociodemografische profiel van de personen van wie de seksistische aanvallen uitgaan, is al even gevarieerd, hoewel de **meeste mannen** zijn. Dat wordt bevestigd door de cijfers uit onze analyse van de sociale media: mannen posten veel meer dan vrouwen en hun reacties zijn vaker negatief en seksistisch, vooral tegenover vrouwelijke kandidaten, in vergelijking met mannelijke kandidaten. Uit de interviews leren we echter dat sommige partijen - extreemrechts werd genoemd - vrouwen hebben die opzettelijk seksistische opmerkingen maken, in de veronderstelling dat dergelijke opmerkingen gemakkelijker aanvaard zouden worden wanneer ze uit de mond van een vrouw komen.

“Ik heb daar wel vaak het gevoel dat vrouwen die instrumentalisering worden vanuit extreemrechtse organisaties om die haatdragende boodschappen te brengen en om te zeggen maar ‘als ik het als vrouw zeg, dan is dat geen probleem’.”

Wat **leeftijd** betreft, lijkt er niet echt een consensus te zijn: volgens sommige vrouwelijke respondenten komen de aanvallen vooral van oudere personen (“wat oudere collega's, die durven, die kunnen daar al smalend zijn”), terwijl ze volgens anderen ook het werk zijn van de jongere generaties. Het lijkt erop dat hier twee tegengestelde dynamieken spelen, die vooral jonge vrouwelijke kandidaten viseren. Aan de ene kant beweren sommigen het slachtoffer te zijn van seksistische aanvallen van oudere personen enkel en alleen omdat ze jong zijn. Aan de andere kant bevestigen sommigen dat ze meer seksisme ervaren van jongeren net omdat ze ongeveer dezelfde leeftijd hebben.

---

⁵⁵ “Het is ook een culturele kwestie. Als je ziet. Mensen met een moslimachtergrond soms. Het is niet de religie. Je moet me niet verkeerd begrijpen. Het is niet de religie, het is de traditie van het land van herkomst waar de vrouw gewoon niks te zeggen heeft. [...] Dus die personen vinden al dat wij niets te zoeken hebben in de politiek. Het is niet onze plaats.”

Of het nu gaat om leeftijd of andere sociodemografische kenmerken zoals etnische afkomst, het feit dat kandidaten **tot dezelfde sociodemografische groep behoren** als de personen die zich seksistisch tegenover hen gedragen, kan de slachtoffers nog meer raken omdat ze zich verraden voelen door personen uit hun eigen 'kamp'.

“Wat mij emotioneel meer raakt is als het zo van mensen komt met een migratieachtergrond die ook seksistisch kunnen zijn. Dat raakt me eigenlijk nog meer. En soms komt dat zo samen en denk ik van ja, ik kan echt voor niemand goed doen.”

Sommige vrouwelijke kandidaten geven aan dat het voor hen moeilijk is om te **bepalen van wie de seksistische aanvallen komen** wanneer die op sociale media gebeuren, omdat de profielen vaak anoniem zijn of we niet kunnen afgaan op de profielfoto om te zien of het om een vrouw of een man gaat - het kan immers gaan om een nepprofiel. Sommigen onderscheiden geen typisch profiel, terwijl anderen aangeven dat het vaak mannen zijn die zich seksistisch opstellen. Bij cyberpesten gaat het volgens de vrouwelijke kandidaten doorgaans om een kleine groep profielen, omdat het steeds dezelfde mensen zijn die hen regelmatig op een gecoördineerde manier aanvallen, althans die indruk krijgen ze. Die indruk wordt bevestigd door onze analyse van de sociale media hierboven: sommige accounts lijken op een extreem actieve manier negatieve of zelfs seksistische opmerkingen te posten over dezelfde kandidaten. Diezelfde accounts vinden we terug in de reacties onder de berichten van meerdere kandidaten. Deze accounts kunnen echter anoniem zijn of de echte namen van de auteurs bevatten (bv. leden van een partij die hun account officieel weergeven in hun biografie).

“Daar kan ik mij dus niet van de indruk ontdoen dat dat 1) fake profielen zijn en 2) dat dat echt een extreem rechtse machine is, waarbij dat dagtaak waarbij dat georganiseerd wordt, dat is echt hilarisch. Ik kan u de namen geven, dat zijn echt altijd dezelfde.”

4.2.1.1.7 DOELGROEPEN VAN SEKSISTISCHE AANVALLEN

Welke groepen zijn vaker het doelwit van seksistische aanvallen dan andere? Welk gedrag kan zo'n aanval uitlokken? De kandidaten beschrijven een aantal situaties waarmee ze te maken krijgen en welke kenmerken volgens hen seksistisch gedrag lijken uit te lokken.

Ten eerste lijkt de **politisering van bepaalde thema's** en het uiten van een politieke mening alleen al seksistisch gedrag te stimuleren.

“J'ai l'impression [...] que dès qu'on ouvre sa gueule, peu importe le moment, quand on décide de politiser ou s'exprimer sur une chose, alors le sexisme arrivera forcément.”⁵⁶

⁵⁶ “Ik heb de indruk [...] dat vanaf wanneer je je mond opendoet, maakt niet uit op welk moment, als je beslist om te politiseren of je ergens over uit te spreken, komt het seksisme sowieso.”

“Je pense que maintenant tout sujet, tout de suite est devenu un prétexte pour recevoir des commentaires sexistes et qui renvoient à la personne.”⁵⁷

De kandidaten schuiven echter een aantal thema's naar voren die sneller seksistische reacties lijken uit te lokken. Het gaat meer bepaald om genderthema's, vrouwenrechten, feminisme of seksisme (enkele voorbeelden die onze respondenten gaven, waren abortus, bevallingsverlof, geweld tegen vrouwen, genderbeleid inclusief quota, reproductieve gezondheid, anticonceptie voor mannen). Sommige vrouwelijke kandidaten geven aan dat ze al van tevoren weten welk onderwerp seksistische reacties zal oproepen, ook al zijn ze soms verrast door het aantal en de hevigheid van die reacties.

“Aborder les questions féministes amène à toute une série de violences. Plus tu t'exprimes sur ce sujet-là, plus tu t'exposes et plus tu t'exposes, plus tu reçois de la violence.”⁵⁸

Ook wanneer kandidaten zich uitspreken over **andere vormen van discriminatie**, zoals racisme, of over onderwerpen die 'gevoelig' of 'polariserend' zouden zijn, zoals secularisme of het dragen van levensbeschouwelijke of religieuze tekens in de openbare ruimte, volgen er steevast seksistische reacties. Dat geldt ook voor de individuele kenmerken die in dat verband geïdentificeerd worden: het risico op seksistische aanvallen wordt groter wanneer er wordt gesproken over onderwerpen die betrekking hebben op personen met die individuele kenmerken (bijvoorbeeld praten over transvrouwen, moslimvrouwen, joodse vrouwen enzovoort). Eén kandidate liet ook weten dat praten over extreemrechts een storm aan seksistische reacties tegen haar had uitgelokt. Sommige vrouwelijke kandidaten meldden dat ze seksistische reacties kregen omdat ze gewoonweg een informatieve video (bijvoorbeeld een video waarin wordt uitgelegd hoe je moet stemmen) hadden gepost.

Ten tweede spelen de **persoonlijke kenmerken van de kandidaten** een rol. Er lijkt geen unanimititeit te zijn wat het politieke niveau betreft. Sommigen lieten weten dat hoe meer politieke verantwoordelijkheden ze hadden, hoe meer seksistische reacties ze kregen. Andere gaven dan weer aan dat net die grotere politieke macht hen beschermd tegen seksistische aanvallen, in vergelijking met wanneer ze die macht nog niet hadden. Politieke macht kan daarom een variabele zijn die een invloed heeft op het soort aanval en de context waarin die plaatsvindt. Wanneer een vrouwelijke kandidaat lager op de lijst staat, zal ze minder aanvragen krijgen van de traditionele media en zal ze dus actiever moeten zijn op sociale media om haar kiezers te bereiken. Kandidaten die minder aandacht krijgen in de traditionele media worden daarom 'directer' blootgesteld aan seksistische aanvallen van internetgebruikers, die niet gefilterd worden zoals bij de traditionele media. Politieke macht is dus een tweesnijdend zwaard.

---

⁵⁷ “Ik denk dat momenteel elk onderwerp meteen een excuus wordt om seksistische opmerkingen te ontvangen en die naar de persoon verwijzen.”

⁵⁸ “Het aanhalen van feministische vraagstukken leidt tot een hele reeks van geweld. Hoe meer je je daarover uitspreekt, hoe meer je je blootstelt, en hoe meer je je blootstelt, hoe meer geweld je krijgt.”

Wanneer we kijken naar persoonlijke kenmerken stellen we vast dat de impact van **moederschap** op seksistische aanvallen nogal ambigu is. Het moederschap zou vrouwen 'beschermen' tegen bepaalde seksistische opmerkingen. Eén kandidate vertelde ons dat ze niet langer flirterige opmerkingen kreeg op sociale media nadat ze moeder was geworden. Het moederschap zou dan wel weer andere soorten seksistische aanvallen uitlokken, zoals verwijten over lange werkuren, opmerkingen over het uiterlijk en dan vooral het gewicht van moeders enzovoort. Een kandidate liet ons weten dat ze een opmerking had gekregen waarin werd getwijfeld aan haar ambitie om zich verkiesbaar te stellen terwijl ze zwanger was.

Sommige kandidaten menen dat seksistische opmerkingen over het moederschap niet altijd intentioneel zijn en kunnen komen van personen (mannen of vrouwen) die zich niet bewust zijn van de problemen en beperkingen die verbonden zijn aan het combineren van een job in de politiek met het ouderschap. Anderen melden dat ze niet altijd weten wie van hun collega's in de politiek wel of geen kinderen heeft.

“Er lopen bij ons ook vrouwen rond die geen kinderen hebben, en die hebben ook wel een beetje die blinde vlek, denk ik soms. Maar dat is totaal niet intentioneel. Ik betrap mezelf daar ook op: voordat ik kinderen had, had ik een ander beeld over moeders dan nadat ik kinderen had.”

Tot slot kwam uit de interviews een duidelijke **intersectionaliteit** naar voren. Bepaalde kenmerken in combinatie met iemands geslacht lijken seksistisch gedrag te stimuleren.

“C'est vraiment une combinaison. Je pense que pour certains hommes de droite conservatrice, le fait d'avoir une jeune femme d'origine étrangère qui remet en question leur façon de faire, d'exister, ce qu'ils pensent, ce qu'ils disent, ça les rend fous.”⁵⁹

Zo zijn verschillende vrouwelijke kandidaten het erover eens dat **vrouwen van kleur** meer te maken zouden krijgen met seksistische aanvallen. Bovendien zeggen de betrokken vrouwen dat die ervaringen zowel seksistisch als racistisch zijn. De aanvallen zijn specifiek gericht op hun geslacht én hun afkomst. Ze hebben het gevoel dat ze verwijten naar hun hoofd geslingerd krijgen die mannen in het algemeen en witte vrouwen niet krijgen.

“Ces personnes nous renvoient toujours vers ce pseudo manque de légitimité qu'on aurait parce que nous on doit prouver plus en tant que femme, en tant que femme racisée. Forcément, on doit être irréprochables.”⁶⁰

Het dragen van levensbeschouwelijke en religieuze tekens in combinatie met geslacht kan eveneens seksistisch gedrag uitlokken. De vrouwelijke kandidaten melden dat vrouwen die

---

⁵⁹ “Het is echt een combinatie. Ik denk dat voor sommige mannen binnen conservatief rechts, het feit dat een jonge vrouw van buitenlandse afkomst hun manier van doen, bestaan, wat ze denken, wat ze zeggen, in vraag stelt, dat maakt hen gek.”

⁶⁰ “Deze mensen verwijzen ons altijd naar dit pseudo gebrek aan legitimiteit dat we zouden hebben omdat we ons als vrouw meer moeten bewijzen. Als vrouw van kleur moet je al helemaal onberispelijk zijn”.

een hoofddoek dragen vaker het slachtoffer zijn van seksistische en islamofobe aanvallen dan andere vrouwelijke kandidaten.

Leeftijd is een belangrijke factor: seksisme lijkt af te nemen met de leeftijd. Sommige vrouwelijke kandidaten melden dat **jonge vrouwen** meer worden aangevallen dan oudere vrouwen. Zoals we in het vorige deel over de auteurs van seksistische opmerkingen al aanhaalden, speelt ook het leeftijdsverschil een rol: ze vallen meestal vrouwen aan die jonger zijn dan zichzelf. Bij de jongste vrouwelijke respondenten merken we soms dat ze het gevoel hebben dat ze geen geloofwaardige kandidaat zouden zijn, een gevoel dat nog versterkt wordt door het feit dat mensen hen niet serieus nemen vanwege hun leeftijd.

“J'ai dû lutter contre l'impression que c'était les gens qui devaient m'expliquer des choses et me convaincre que c'est à moi de leur expliquer des choses. Il y a un paquet de gens qui, quand une petite jeune femme vient leur dire 'Votez pour moi' et ils ont le triple de mon âge, ils ne comprennent pas. J'ai ressenti beaucoup de regards, quelque part entre l'amusement et l'attendrissement. Je ne me suis peut-être pas sentie prise au sérieux comme on aimerait être prise au sérieux. Et ça fait que parfois, je me suis tue sur des sujets, dans des discussions, dans des débats. J'avais tellement peur de passer pour une incompétente que j'ai fini par me taire.”⁶¹

“Ik heb twee keer echt dat ik erbij stond en dat was dan tegen jongere vrouwen en in gesprekken waar dan niet noodzakelijk vrouwen bij zijn. Als er seksistische uitspraken worden gedaan gaat het ook meestal over jongere vrouwen.”

Andere kenmerken in combinatie met geslacht hebben eveneens een negatieve impact, zoals seksuele geaardheid. Een kandidate vermeldde dat lesbische vrouwen mogelijk vaker het doelwit zijn van seksistische aanvallen. Persoonlijkheid (zoals anderen die ervaren) kan ook een rol spelen. Seksistische aanvallen zouden sociaal meer aanvaard zijn wanneer ze gericht zijn tegen personen met een 'sterke' persoonlijkheid.

“Une qui est hyper assertive, on va beaucoup plus tolérer la violence et le sexisme à son égard en se disant 'elle le cherche quoi'.”⁶²

Sommige kandidaten suggereren dat de vrouwelijke politici die het meest te maken krijgen met seksisme ook de bekendste kandidaten zijn. Omdat ze zichtbaar zijn, zijn ze een uitgelezen doelwit voor seksisme, vooral op sociale media.

---

⁶¹ “Ik heb moeten vechten tegen de indruk dat mensen mij dingen moesten uitleggen en mezelf moeten overtuigen dat het aan mij is om hen dingen uit te leggen. Er zijn veel mensen die, als een jonge vrouw hen zegt 'Stem op mij', en ze zijn drie keer zo oud als ik, dat ze dat niet begrijpen. Ik heb veel blikken gekregen die ergens tussen amusement en vertedering in zaten. Ik voelde me misschien niet genoeg serieus genomen zoals je graag serieus genomen zou willen worden. En dat zorgt ervoor dat ik soms gezwegen heb over bepaalde onderwerpen, in discussies, in debatten. Ik was zo bang om als incompetent over te komen dat ik uiteindelijk maar gezwegen heb.”

⁶² “Iemand die super assertief is, daarbij gaat men veel meer geweld en seksisme tolereren, zeggende van 'ze heeft het zelf gezocht'.”

Tot slot kunnen bepaalde kenmerken, in combinatie met geslacht, seksistisch gedrag **temperen**, bijvoorbeeld iemands beroep. Een vrouw zou minder snel een doelwit zijn wanneer ze een beroep uitoefent dat als respectabel wordt gezien. Een handicap kan ook een temperende factor zijn. Volgens één kandidate zou haar handicap haar beschermen tegen seksistische aanvallen: burgers en collega's durven haar niet aan te vallen net vanwege haar handicap.

4.2.2 Gevolgen van seksistische ervaringen

4.2.2.1 Professionele gevolgen

Volgens onze vrouwelijke respondenten had het seksisme waar ze tijdens de campagne mee te maken kregen gevolgen voor hun professionele leven en hun privéleven.

Op professioneel vlak vermelden verschillende vrouwelijke kandidaten spontaan **de impact die het seksisme had op hun politieke engagement**. Ze benadrukken dat ze gepassioneerd zijn door de politiek en geloven dat de politiek een verschil kan maken, maar geven aan hoe moeilijk het is om die aanvallen te incasseren en gemotiveerd te blijven. Het ervaren van seksisme wordt expliciet genoemd als reden om misschien ooit uit de politiek te stappen. Tijdens de voorbereidingen voor de interviews lieten sommige vrouwelijke kandidaten weten dat ze niet wilden deelnemen omdat ze de politiek intussen hadden opgegeven, onder meer omwille van de seksistische (en racistische) aanvallen tegen hen. Andere vrouwelijke kandidaten gaven te kennen dat ze nog steeds de ambitie hebben om een politieke carrière uit te bouwen en zelfs minister willen worden, ondanks de seksistische aanvallen die ze te verduren hebben gekregen.

“Ik heb echt het gevoel dat ik op mijn plaats zit hier, dat dat een sector is waar ik in wil werken. Dus dat is de positieve kant van het verhaal. Maar je begint nu soms wel vragen te stellen. Waarom dat je dat er allemaal bij moet pakken. (...) Maar al die bagger die je er altijd moet bij nemen, dat is gewoon vermoeiend. (...) Dus, ja, dat weegt wel op mijn enthousiasme en mijn engagement. Dat ik me steeds vaker afvraag: Waarom? Waarom doe ik dit eigenlijk? Of waarom moet ik dit eigenlijk pikken?”

“Mocht ik ooit stoppen, dat is één omdat ik niet verkozen raak, of twee omwille hiervan. Ja, niet zozeer omdat dossiers lastig zijn of omdat je veel moet werken. Dat zijn dingen die ik eigenlijk graag doe. Ja, maar wel dat komt er zo precies extra bij.”

Een ander professioneel gevolg van seksisme betreft de deelname aan verkiezingsdebatten. Het risico van niet serieus genomen te worden en van systematisch als incompetent bestempeld te worden, leidt soms tot een gebrek aan zelfvertrouwen bij vrouwelijke kandidaten. Vandaar dat ze soms **weigeren om deel te nemen aan verkiezingsdebatten** wanneer ze er niet zeker van zijn dat ze alle thema's goed beheersen en zich daar perfect over kunnen uitspreken. Het gevaar bestaat dan dat die kandidates kansen mislopen om zich te profileren en hun ideeën te verdedigen.

“Par exemple, être moins à l'aise pour intervenir sur certains sujets, alors que des hommes vont pas avoir de problème à parler et à s'étendre sur des sujets qu'ils connaissent pas forcément. Mais nous on a besoin de plus cette maîtrise des fois j'ai l'impression. Pour en avoir discuté avec des camarades féminines, on se sent moins légitime.”⁶³

Door dat gebrek aan zelfvertrouwen denken sommige kandidates dat ze 'overvoorbereid' moeten zijn om aan een debat deel te nemen zodat ze niet onbekwaam overkomen, zelfs wanneer ze goed vertrouwd zijn met de thema's.

“Si je fais un débat comme ça, je vais m'isoler pendant trois jours pour étudier les contenus. Pour éviter les biais sexistes des autres, pour éviter mes propres biais sexistes, cela me demande beaucoup d'énergie.”⁶⁴

Seksisme kan bovendien de manier waarop **andere politici en journalisten** de kandidaat **zien** beïnvloeden. Een vrouwelijke kandidaat die bijvoorbeeld te maken heeft gehad met seksistische aanvallen betreurt het dat ze door haar collega's en de media wordt gezien als iemand die alleen kan spreken over thema's die te maken hebben met vrouwenrechten of feminisme, terwijl haar deskundigheid veel breder is. Ze voelt zich 'gelabeld' en 'in een hokje geduwd' enkel en alleen omdat ze het doelwit is geweest van seksisme.

Weinig vrouwelijke kandidaten geven aan dat seksisme een invloed heeft gehad op de manier waarop ze **door hun partij worden gezien**. Eén vrouwelijke kandidaat haalt wel een heikel punt aan. Binnen de partij zijn sommige leden er geen voorstander van om vrouwelijke politici die het slachtoffer zijn van seksisme meer verantwoordelijkheden te geven (bijvoorbeeld partijvoorzitter worden, fractieleider worden in het parlement of lid worden van een regering), omdat die vrouwen dan nog zichtbaarder zouden zijn in de publieke ruimte en dus nog meer te maken zouden krijgen met seksisme. Deze vrouwelijke politici worden gezien als kwetsbare en fragiele personen die beschermd moeten worden, een houding die onder de noemer welwillend seksisme valt. Ze krijgen daardoor mogelijk minder kansen om carrière te maken, alleen omdat ze het doelwit zijn van seksistische aanvallen.

4.2.2.2 Persoonlijke gevolgen

Wanneer we kijken naar de persoonlijke gevolgen van seksisme wordt snel duidelijk dat seksistische aanvallen een negatieve invloed hebben op de kandidaten zelf die er het slachtoffer van zijn. Heel wat vrouwelijke kandidaten bevestigen dat die aanvallen, ook al zijn ze er enigszins gewend aan geraakt, hen nog steeds raken en dat het soms moeilijk is om ermee om te gaan.

---

⁶³ “Bijvoorbeeld, minder op het gemak zijn om tussen te komen over bepaalde thema's, terwijl mannen geen probleem hebben om te praten en uit te weiden over onderwerpen die ze niet per se goed kennen. Maar wij hebben er meer nood aan om thema's goed te beheersen. Zoals ik het met vrouwelijke kameraden bespreek, we voelen ons minder legitiem.”

⁶⁴ “Als ik zo'n debat doe, ga ik mij drie dagen lang isoleren om de inhoud te studeren. Om seksistische bias van anderen te vermijden, om mijn eigen seksistische bias te vermijden, dat kost me veel energie.”

“Quand on est dans un niveau de responsabilités élevé ou qu'on est en politique, on a juste besoin d'être considéré d'égal à égal et pas d'être dominée ou protégée. C'est infernal. Ce réflexe est infernal et c'est difficile.”⁶⁵

Eén kandidate beschrijft haar ervaring met seksisme als 'traumatiserend'. Op den duur leren slachtoffers hoe ze met herhaalde seksistische aanvallen kunnen omgaan en hoe ze er het beste op reageren, maar die voortdurende aanvallen zijn wel extra belastend.

“Ça affûte tes outils de défense, parce qu'au plus tu vas vivre des situations d'un même type, au plus tu vas les comprendre aussi, ou en tout cas, en ce qui me concerne, et au plus, elles t'abiment aussi.”⁶⁶

“Het herhaaldelijke. Vanalles op één dag. Soms, dan heb ik echt zo dat ik 5 minuten echt moet uithuilen op mijn bureau. Ja, da's dan het zwaarste.”

Heel wat vrouwelijke kandidaten vertrouwen ons toe dat seksisme een impact heeft op hun gezondheid, vooral op hun **mentale gezondheid**: ze voelen zich moe, zijn angstig, ervaren stress of een gebrek aan zelfvertrouwen, voelen zich ongemakkelijk of onzeker en hebben het gevoel meer 'alert' te zijn. Dat onbehagen is niet alleen het gevolg van concreet seksisme, maar ook van de angst voor eventuele seksistische reacties, waarbij ze bijvoorbeeld stress hebben telkens wanneer er een foto van hen op sociale media verschijnt omdat ze weten dat er opmerkingen over hun uiterlijk kunnen volgen. Volgens één vrouwelijke kandidaat bestaat het gevaar dat vrouwen gaan overreageren op een aanval die relatief onschuldig is, omdat er al heel wat aanvallen aan vooraf zijn gegaan. De aanvaller kan daardoor verrast worden, waardoor die in genderstereotypes vervalt en de kandidate 'hysterisch' of 'emotioneel' noemt.

Vrouwelijke kandidaten moeten dus 'over alles nadenken' (onder meer over hun kleding en hun gedrag), voortdurend anticiperen op mogelijke seksistische aanvallen en zich daaraan aanpassen. Die onzekerheid zorgt ervoor dat ze zichzelf in vraag gaan stellen, wat hun welzijn allesbehalve ten goede komt.

“Als ik dan naar mezelf kijk, merk ik wel dat ik heel onzeker kan zijn en mezelf in twijfel kan trekken en daar soms echt veel te ver in kan gaan. Ik zie wel dat zo'n patronen voor veel vrouwen kunnen leiden tot uiteindelijk van goh, ik voel mij niet meer comfortabel, ik voel mij wat terugtrekken. Ja, het is wel op één of andere manier zo ingebakken in ons.”

Volgens één kandidate zouden seksistische aanvallen tijdens een verkiezingscampagne des te schadelijker zijn omdat ze soms een bestaande malaise kunnen verergeren.

---

⁶⁵ “Als je een hoog niveau van verantwoordelijkheid hebt of als je in de politiek zit, wil je gewoon als gelijke gezien worden en niet gedomineerd of beschermd. Het is hels. Die reflex is hels en dat is moeilijk.”

⁶⁶ “Het scherpt je beschermingsmechanismen aan, want hoe meer je hetzelfde soort situaties meemaakt, hoe meer je ze ook gaat begrijpen, of in elk geval wat mij betreft, en hoe meer ze je ook beschadigen.”

Meerdere kandidaten gaven aan dat ze zichzelf voortdurend in vraag stelden: ze vroegen zich telkens af wat ze verkeerd hadden gedaan en of ze iets anders hadden kunnen doen om de aanvallen te vermijden. Eén kandidate zegt dat de steunbetuigingen die ze daarna van sommige burgers kreeg, haar geholpen hebben om er weer bovenop te komen. Anderen geven aan dat ze steun kregen van collega's. Tijd en ervaring helpen ook om een beter gevoel van eigenwaarde en meer vertrouwen in hun capaciteiten te hebben, waardoor ze anders (lees: makkelijker) met seksistische aanvallen kunnen omgaan. Anderen vinden de herhaling van die aanvallen net moeilijker (zie hierboven).

Vrouwelijke kandidaten die het slachtoffer zijn geweest van cyberpesten ervaren een verhoogde waakzaamheid en bezorgdheid telkens wanneer ze een nieuwe melding op hun sociale media binnenkrijgen.

Die gevoelens worden nog versterkt door het **gebrek aan mogelijkheden om over hun ervaringen met seksisme te praten**. Hoewel sommigen blij zijn met de steun die ze na een aanval krijgen, geven anderen aan dat ze zich soms helemaal alleen voelen.

“Même si nous sommes toute une liste à vivre la campagne, j'étais assez seule face à cela. Ce qui m'a dérangé, c'est que pendant toute la campagne, l'idée était de dire 't'inquiète, tu t'en fous, continue, fonce, vas-y'. J'ai trouvé que c'était un comportement un peu masculin au sens large du terme de dire 'ne t'inquiète pas sur tes émotions' alors que moi j'aurais bien voulu en parler quand ça me mettait mal. Et puis pour essayer d'évoluer, ça m'aurait fait plaisir de tout déballer d'un coup. J'ai l'impression que c'était un peu un peu viriliste comme management.”⁶⁷

“Het is belangrijk om te zien dat dat ook een structureel probleem is en geen individueel probleem. Ik denk dat dat wel belangrijk is, dat je dat samen bespreekt. Ik heb soms wel het gevoel bij andere partijen dat dat minder collectief aangepakt wordt, waardoor die vrouwen zich wel een beetje meer geïsoleerd voelen.”

Eén kandidate merkte op dat haar campagneteam uitsluitend uit mannen bestond, waardoor ze zich nog eenzamer voelde. Dat kan ervoor zorgen dat vrouwelijke kandidaten minder geneigd zijn om hun team in vertrouwen te nemen wanneer ze te maken krijgen met seksisme.

Seksisme tegen vrouwelijke kandidaten kan ook **gevolgen hebben voor hun naasten**. Volgens heel wat vrouwen worden de personen in hun omgeving ook getroffen in die zin dat het moeilijk voor hen is om geconfronteerd te worden met seksistische aanvallen op hun dochter, moeder, vriendin, partner enzovoort.

---

⁶⁷ “Hoewel we met een volledige lijst waren die de campagne doormaakten, stond ik vrij alleen hierin. Wat mij heeft gestoord, is dat tijdens de volledige campagne, het idee was van te zeggen 'maak je niet druk, trek het je niet aan, ga door, ga ervoor'. Ik vond dat een beetje een mannelijke houding in de brede zin van het woord om te zeggen 'maak je niet druk over je emoties' terwijl ik er graag over had willen praten wanneer ik me daar slecht door voelde. En ook om te proberen te evolveren, zou het me plezier hebben gedaan om alles in een keer boven te kunnen halen. Ik heb de indruk dat het een beetje virilistisch was als management.”

Soms willen de personen in hun omgeving over die seksistische aanvallen praten, wat lastig kan zijn voor de kandidate omdat ze dit in de privésfeer liever achter zich laat. Eén van de vrouwelijke kandidaten merkt op dat het toenemende aantal seksistische aanvallen kan leiden tot stemmingswisselingen, die ook doorwegen op het privé- of gezinsleven.

Ook de entourage zelf kan rechtstreeks gevisieerd worden. In het geval van cyberpesten richten de verantwoordelijke groepen zich soms ook rechtstreeks op personen in de omgeving van de kandidate.

Over het algemeen geven vrouwelijke kandidaten regelmatig aan dat ze de lijn trekken bij het feit dat ook hun naasten gevisieerd worden, ongeacht of het gaat om concrete feiten of bedreigingen. Die ervaring of mogelijkheid creëert een gevoel van onzekerheid.

4.2.2.3 Gevolgen voor politieke ambities

Tijdens de interviews peilde het onderzoeksteam ook specifiek naar de gevolgen van seksisme op de politieke ambities van de kandidaten. Seksisme kan een belemmering zijn voor vrouwen om in de politiek te gaan en te blijven.

Het eerste wat we leerden van onze respondenten is dat seksisme in de politiek vergelijkbaar is met seksisme in de samenleving, maar dat het in de politiek **meer uitgesproken is** omdat sommige personen die in de politiek actief zijn een bepaald profiel hebben, strijdlustiger en met een sterkere persoonlijkheid. Het rechtstreekse gevolg hiervan is dat seksisme in de politiek heftiger kan zijn, waardoor vrouwen ontmoedigd raken om in de politiek te stappen. Uit ons onderzoek blijkt ook dat sterkere persoonlijkheden die vaker te maken krijgen met seksisme meer geneigd zijn om in te gaan tegen de seksistische aanvallen van personen met een sterke persoonlijkheid.

“Quand on prend conscience que la société est dure à l'égard des femmes par tradition. Et qu'on sait qu'en plus la politique met encore plus un poids supplémentaire à ce volet-là, les jeunes pourraient se dire 'non merci'.”⁶⁸

Seksisme in de politiek is een tweesnijdend zwaard: aan de ene kant ontmoedigt het vrouwen om aan politiek te gaan doen, maar aan de andere kant kan het de **basis vormen van hun politieke engagement**. Sommige vrouwen geven immers aan dat ze net in de politiek zijn gegaan om seksisme in de samenleving te bestrijden. Een van hen vertelt dat het gebrek aan vrouwelijke kandidaten, dat zij associeert met seksisme, haar ertoe heeft aangezet om lijsttrekker te worden.

---

⁶⁸ “Als je je er bewust van wordt dat de maatschappij traditioneel hard is tegenover vrouwen. En je weet dat de politiek nog meer bijkomend gewicht daaraan toevoegt, zouden jongeren tegen zichzelf kunnen zeggen 'nee bedankt'.”

“J'ai déjà pris des responsabilités parce que je voulais qu'une femme soit à cet endroit-là. Comme il y a du sexisme, je vais un peu me pousser à y aller, parce que je sais qu'il y aura moins de candidates que de candidats hommes. Et donc je vais me forcer à y aller pour représenter les femmes et pour apporter un autre point de vue et une autre voie.”⁶⁹

Seksisme heeft vooral invloed op de ambitie van jonge vrouwelijke kandidaten, die niet geconfronteerd willen worden met de aanvallen die ze bij andere collega's zien. Jonge vrouwelijke kandidaten identificeren zich namelijk met andere vrouwelijke politici die voor hen rolmodellen zijn. Wanneer die *role models* echter het doelwit zijn van zichtbare seksistische aanvallen (bijvoorbeeld op sociale media), hebben jonge vrouwelijke kandidaten het gevoel dat die aanvallen tegen hen gericht zijn, wat ontmoedigend werkt voor hun eigen engagement. Vrouwen die een hoge politieke functie ambiëren, zien bij hun *role models* dat de prijs van meer verantwoordelijkheden (lees: meer seksistische aanvallen) niet meer in verhouding is met de voordelen die zo'n hoge functie met zich meebrengt. De vele aanvallen op vooraanstaande politici zetten het hele veronderstelde positieve fenomeen van de aantrekkingskracht van hun descriptieve aanwezigheid voor aspirant-politici op losse schroeven.

“J'entends des jeunes femmes qui me disent 'je sais pas si j'ai envie de ça, je sais pas si j'ai envie de me mettre en danger', carrément en disant ça comme ça. Je ne sais pas si j'ai envie de me mettre en situation d'être attaquée, d'être malmenée. Oui, me battre pour des idées, mais pas devoir subir tout ce que tu subis.”⁷⁰

“C'est pour ça qu'on peine à recruter des candidates. Elles perçoivent le milieu comme super sexiste, comme violent, comme culpabilisant par rapport à leur vie de famille.”⁷¹

Bovendien ontmoedigt de politieke cultuur, waar de *strong old boys club* overeind blijft, vrouwelijke kandidaten die zich daarin niet op hun gemak voelen. Dat geldt vooral voor hoge politieke posities en nog meer voor het voorzitterschap van een partij waar deze cultuur overheerst. Onze vrouwelijke respondenten verwijzen in dat verband onder meer naar de regeringsonderhandelingen van 2024, waarbij overwegend mannen rond de tafel zitten. Dat veel mannen zo'n machtspositie bekleden, maakt het er niet gemakkelijker op voor beginnende vrouwelijke politici om in die besloten kring binnen te geraken, ook al is hun uitsluiting niet altijd bewust.

---

⁶⁹ “Ik heb verantwoordelijkheden opgenomen omdat ik wilde dat er een vrouw op die plaats zou staan. Omdat er seksisme is, ga ik mezelf wat dwingen om ervoor te gaan, omdat ik weet dat er minder vrouwelijke dan mannelijke kandidaten zullen zijn. En dus ga ik me dwingen om ervoor te gaan, om de vrouwen te vertegenwoordigen en om een ander perspectief en een andere stem aan te brengen.”

⁷⁰ “Ik hoor jonge vrouwen die me zeggen 'ik weet niet of ik daar zin in heb, ik weet niet of ik zin heb om mezelf in gevaar te brengen', echt dat zo zeggen. Ik weet niet of ik zin heb om mezelf in situaties te plaatsen waar ik aangevallen, hard aangepakt, word. Ja, strijden voor mijn ideeën, maar niet moeten doorstaan alles wat jij doorstaat.”

⁷¹ “Het is daarom dat we moeite hebben om vrouwelijke kandidaten te rekruteren. Ze zien het milieu als super seksistisch, als gewelddadig, als een schuldgevoel gevend met betrekking tot hun gezinsleven.”

“Het gaat eerder om het 'copinage'. Ze waren in ieder geval goede vrienden, wat ervoor zorgt dat ze goed met elkaar overweg kunnen. 's Avonds doen ze misschien dezelfde activiteiten en gaan ze pintjes drinken. Hierdoor ontstaat er een vriendschap, waardoor ze subtiel veel meer informatie met elkaar delen.”

Sommige kandidates zijn zich ervan bewust dat ze het seksisme waarmee ze te maken krijgen soms gaan **internaliseren**. Ze beginnen dan te twifelen aan hun eigen capaciteiten en beperken zichzelf in hun politieke ambities.

“Le sexisme entraîne des freins, des freins chez la femme elle-même. Par exemple, moi j'ai hésité à me mettre tête de liste. Ça a été des grosses questions que je me suis posée à moi-même de savoir est ce que je vais assumer avec ma famille, ma petite, etc. Parce que tout le monde m'avait déjà dit 'Quoi? Tu te remets sur les listes?', 'Tu te calmerais pas un petit peu?'. Des choses qu'on t'envoie mais que tu t'envoies aussi à toi-même par la suite, que tu as un peu intégrées.”⁷²

Die impact is des te groter op de politieke ambities van vrouwen die zich niet voldoende kunnen omringen om het hoofd te bieden aan de machocultuur en de dominante mannencultuur.

Tot slot merken twee vrouwelijke kandidaten op dat de politieke ambities van vrouwen niet alleen worden belemmerd door seksistisch gedrag, maar ook door andere factoren die verband houden met genderongelijkheid. Vrouwen nemen bijvoorbeeld nog steeds de meeste huishoudelijke taken op zich, zoals de boodschappen doen, het huishouden regelen en de kinderen opvoeden. Die extra mentale belasting en het gebrek aan tijd en energie kunnen een invloed hebben op hun kansen en bereidheid om aan politiek te doen of om tijdens de campagne grotere verantwoordelijkheden op zich te nemen (bijvoorbeeld lijsttrekker worden).

“Waarom zijn vrouwen in de politiek zo moeilijk en we kregen onze lijsten niet gevuld. Ja, dat komt gewoon, denk ik ook wel een beetje mede daardoor. Vanaf je 27e tot 40e, misschien ben je als vrouw alleen. Ja. Hè, dat is gewoon zo. [...] Maar om dan zo al die dingen er nog bij te nemen? Ja, dat is super moeilijk hè.”

4.2.3 Gedragsaanpassingen naar aanleiding van seksisme

4.2.3.1 Professionele aanpassingen

Wanneer gevraagd wordt naar de gevolgen van seksisme, vertelt een grote meerderheid van de geïnterviewde vrouwelijke kandidaten spontaan hoe ze zich hebben aangepast aan

---

⁷² “Het seksisme veroorzaakt remmen, belemmeringen bij de vrouw zelf. Bijvoorbeeld, ik heb getwijfeld om lijsttrekker te worden. Dat waren grote vragen die ik mezelf stelde om te weten of ik het zou aankunnen, met mijn familie, mijn kleine, etc. Omdat iedereen me al gezegd had van 'Wat? Ga je op de lijst staan?', 'Zou je niet wat kalmeren?'. Dingen die je toegeworpen krijgt maar ook die je naar jezelf toewerpt, die je een beetje hebt geïnternaliseerd.”

seksistisch gedrag, of hoe ze duidelijk beslist hebben om zich niet aan te passen. Kandidaten passen zich zowel professioneel als privé aan seksisme aan.

De aanpassingen die ze in hun professionele leven doen, laten zich voelen in de keuze van bepaalde acties of aandachtspunten, het gebruik van sociale media, de organisatie van campagneactiviteiten zoals flyereren of aanplakken, en interacties met partijgenoten.

Sociale media worden door vrouwelijke kandidaten vaak genoemd als een uitgelezen plek voor seksistische aanvallen, dus het is niet verrassend dat ze hun gebruik van deze platformen hebben aangepast. Doordat ze herhaaldelijk worden aangevallen kan het zijn dat vrouwelijke kandidaten minder enthousiast zijn om aan een nieuwe campagne te beginnen. Ze gaan daarom nieuwe strategieën uitproberen. Als eerste strategie gaan ze hun gebruik van sociale media aanpassen: sommige vrouwelijke kandidaten bevestigen dat ze **bepaalde sociale media (bijvoorbeeld X) niet of minder hebben gebruikt tijdens de campagne** om seksistische reacties online te vermijden. Eén kandidate meldt dat ze haar Instagramaccount in verkiezingstijd op 'privé' heeft gezet nadat ze seksistische reacties had ontvangen. Meestal is het met enige tegenzin dat ze afstand nemen van sociale media, omdat ze graag via sociale media communiceren en/of omdat sociale media voor hen een belangrijke campagnetool zijn.

Daarnaast hebben verschillende kandidates **strategieën ontwikkeld voor het beheer van hun sociale media** om seksistische reacties op te vangen. Zo zetten ze hun meldingen uit, blokkeren ze bepaalde profielen, schakelen ze de mogelijkheid om te reageren uit of verbergen ze reacties, laten ze alleen reacties van bepaalde profielen toe (bijvoorbeeld personen die de partijpagina al enige tijd geleden hebben geliket), lezen ze de reacties onder hun posts en privéberichten niet, rapporteren ze systematisch seksistische reacties of vragen ze aan een lid van hun team om de reacties te filteren. Over het algemeen zijn kandidaten die te maken krijgen met seksisme minder geneigd om interacties aan te gaan via sociale media en gebruiken ze die eerder voor **eenrichtingscommunicatie**.

“Mijn goesting om echt in interactie te gaan, behalve zelf communicatief dingen op Twitter te zetten en dan terug weg te gaan, is de voorbije jaren echt steeds kleiner geworden.”

Sommige vrouwelijke kandidaten **vermijden ook om over bepaalde onderwerpen of ideeën te praten** op sociale media om het risico op seksistische opmerkingen en privéberichten te beperken. Anderen zeggen dan weer dat ze dat niet doen en ook niet willen doen omdat ze niet aan die seksistische druk willen toegeven. Vrouwen die bepaalde onderwerpen vermijden, **verschuiven hun focus naar andere thema's** om meer vertrouwen te krijgen of om zich beter te kunnen voorbereiden en zich gaandeweg zekerder te voelen. Eén kandidate geeft aan dat ze voorzichtiger is geworden in haar communicatie over onderwerpen waar vrouwen traditioneel als minder geloofwaardig worden gezien (bijvoorbeeld belastingen), uit angst om denigrerende opmerkingen te krijgen.

“C'est exactement comme dans la vie physique, quand on explique les stratégies d'évitement que les femmes ont en prenant certaines rues, etc. On peut transposer cela à la vie en ligne, c'est-à-dire qu'on développe des stratégies d'évitement : ne pas parler de certains sujets, ne pas aller lire les commentaires, ne pas faire ceci, ne pas faire cela.”⁷³

“Je me suis rendue compte que j'avais peut-être certains comportements d'évitement et j'ai décidé, quand je m'en suis rendue compte, de passer outre et donc d'aborder les sujets même difficiles.”⁷⁴

“Ik ga dan zelf focussen op het hetgeen waarvan ik zelf ervan uit ga dat ik sterk ben, namelijk op het inhoudelijke.”

“Peut-être par rapport à des sujets socio-économiques ou de fiscalité, etc., où on attend peut être moins les femmes. Je vais peut-être encore plus baliser mon discours et encore plus vérifier les données et lire, etc. Alors que c'est un tweet, on va pas faire une thèse de doctorat pour s'exprimer en x caractères sur un sujet. Mais peut-être plus assurer mes arrières pour un sujet où on n'attend pas les femmes, pour éviter de recevoir des remarques comme ‘De quoi tu parles? Tu n'en sais rien’ et pouvoir dire ‘Si, je me base sur ça en fait’.”⁷⁵

Dergelijk vermijdingsgedrag is vaak te merken in hun communicatie op sociale media. Verschillende vrouwelijke respondenten erkennen wel dat sociale media vandaag nuttig en zelfs essentieel zijn om hun kiezers te bereiken, om een dialoog met burgers tot stand te brengen of in de media te komen, vermits journalisten hun informatie over de campagne regelmatig van sociale media halen. Die kandidates hebben daarom het gevoel dat ze, door hun activiteiten op sociale media te beperken, kansen missen om in contact te komen met burgers en met de traditionele media. =

---

⁷³ “Het is precies hetzelfde als in het fysieke leven, wanneer we de vermijdingsstrategieën uitleggen die vrouwen hebben wanneer ze bepaalde straten nemen. Je kunt dat omzetten naar het online leven, met andere woorden, je ontwikkelt vermijdingsstrategieën: niet praten over bepaalde onderwerpen, geen reacties lezen, dit niet doen, dat niet doen.”

⁷⁴ “Ik heb me gerealiseerd dat ik bepaald vermijdingsgedrag had en ik heb beslist, toen ik het besepte, om het te negeren en om ook moeilijke thema's aan te kaarten.”

⁷⁵ “Misschien met betrekking tot socio-economische onderwerpen of fiscaliteit etc, waar men misschien minder vrouwen verwacht. Ik ga misschien nog meer mijn speech uitschrijven en nog meer de gegevens nakijken en lezen, etc. Terwijl als het een tweet is, ga je niet een doctoraatsthesis maken om je in x karakters uit te spreken over een onderwerp. Maar misschien meer voor rugdekking zorgen bij een onderwerp waar men geen vrouwen verwacht, om te vermijden om opmerkingen te krijgen als ‘Waar heb je het over? Je weet er niks van’ en om te kunnen zeggen ‘Jawel, ik baseer me daar en daar op’.”

“Maar dat betekent dus ook dat oprechte vragen van mensen die echt een vraag stellen of een mening geven die oké is of anders, dat ik die mis. En dat vind ik dan wel erg en jammer omdat door die stroom aan negativiteit, weerhoudt dat er mij van om eigenlijk mijn rol daarin op te nemen. En eigenlijk vind ik dat wel echt een probleem, omdat dat wel is wat je moet doen als politicus.”

De manieren waarop de kandidaten zich aanpassen aan seksistisch gedrag blijven niet beperkt tot sociale media, maar betreffen ook meer traditionele **campagneactiviteiten** zoals het aanplakken van posters en flyer. Sommige vrouwelijke kandidaten passen ook daar bepaalde strategieën toe, zoals niet alleen gaan flyereren zodat ze zich niet **onveilig voelen**, vooral 's avonds. Soms laat een vrouwelijke kandidaat zich vergezellen door een man uit angst dat ze in haar eentje niet geloofwaardig overkomt. Eén kandidate die het doelwit is geweest van seksistische aanvallen zegt dat ze geen posters liet aanplakken bij vrienden en familie uit schrik dat ze anders ook een doelwit zouden worden als ze bijvoorbeeld haar poster op hun auto zouden plakken.

“Le fait d'être femme dans certains quartiers, si je suis seule le soir en campagne, vu la convergence des différentes tensions autour de ma personne, c'est vrai que j'ai peut-être un peu plus peur que si j'avais été un homme. Ça voilà. Et mon entourage était beaucoup plus inquiet.”⁷⁶

Een andere kandidate vertrouwde ons toe dat ze haar telefoonnummer niet op bepaalde verkiezingsfolders had vermeld of dat ze de mensen aan wie ze haar telefoonnummer gaf eerst had gescreend omdat ze al ongepaste berichten had gekregen. Ze zei ook dat ze tijdens het flyereren seksistische opmerkingen had gekregen.

---

⁷⁶ “Het feit om vrouw te zijn in bepaalde wijken, als ik alleen 's avonds op campagne ga, gezien het samenkomen van verschillende spanningen rond mijn persoon, heb ik inderdaad misschien wat meer angst dan als ik een man was geweest. Dat wel. En mijn naasten waren veel bezorgder.”

“Je ne mets pas mon numéro de téléphone sur des tracts que je mets dans les boîtes aux lettres parce que je sais pas auprès de qui ça tombe. J'ai remarqué que mes colistiers hommes s'en foutent complètement de mettre leur numéro de téléphone dans un tract qui va atterrir dans une boîte aux lettres. Mais les candidates femmes, neuf sur dix ne vont pas le faire parce qu'elles savent qu'elles vont se faire emmerder de toute façon. Je trouve que c'est quand même assez interpellant. Et quand je donne de la main à la main, je mets mon numéro de téléphone mais je fais attention à qui je le donne. Mais j'ai parfois la remarque 'ah, donc c'est votre numéro à vous? Donc je peux vous inviter à dîner ou vous demander un rendez-vous?'. Alors je reçois un message 'Est-ce que tu es dispo ce soir? Je vais boire un verre'. Moi j'ai pas envie de m'amuser à avoir deux numéros de téléphone, un privé et un professionnel. C'est mon numéro de GSM, j'ai pas envie de le changer.”⁷⁷

Ook de voorbereiding van **verkiezingsdebatten** vergt allerlei aanpassingen, veelal op basis van de opgedane ervaring en om te anticiperen op eventuele problemen. Eén kandidaat vertelt dat zelfs de (mannelijke) persvoorlichters soms niet voorzagen dat een bepaalde debatconfiguratie een risico op seksistische aanvallen inhield (bijvoorbeeld die journalist, die gasten en dat thema). Duidelijke grenzen stellen tijdens de voorbereiding of beslissen om niet deel te nemen zijn voorbeelden van aanpassingen die de kandidaten doorvoerden. Tijdens het debat moeten kandidaten zich soms aanpassen aan wat er van hem of haar verwacht wordt. Sommige vrouwelijke kandidaten laten weten dat ze hun manier van spreken of hun gedrag bewust niet hebben aangepast, omdat ze zich tegen die druk willen verzetten.

“Dat weiger ik echt. En ook heel bewust. Ik heb me echt altijd voorgenomen dat ik ga blijven wie ik ben. [...] Het is zelfs omgekeerd. Ik rebelleer een beetje. Dus ik vind dat zo onterecht dat wij verwacht worden om *good girls* te zijn of *one of the boys* te worden om aan politiek te doen. Ik bedoel, de normen zijn fout, de normen moeten veranderd worden en dus je hebt meer mensen nodig die afwijken van de norm om te tonen dat het ook anders kan. Ik zal gewoon nooit in een debat mij rustig kunnen houden als ik oprecht verontwaardigd ben.”

Tot slot heeft seksisme een invloed op de manier waarop kandidaten **de politiek aan potentieel geïnteresseerde burgers voorstellen**: ze ervaren een conflict tussen enerzijds mensen willen overtuigen om in de politiek te stappen en anderzijds eerlijk zijn over de moeilijke werkomgeving als gevolg van seksisme.

We merken op dat de respondenten relatief weinig vertelden over de aanpassingen die ze deden **binnen het kader van hun eigen partij**. Eén mannelijke kandidaat vermeldt dat zijn

---

⁷⁷ “Ik zet niet mijn telefoonnummer op de flyers die ik in de brievenbussen doe want ik weet niet bij wie dat terecht komt. Ik heb gemerkt dat mijn mannelijke collega's zich daar totaal niets van aan trekken om hun telefoonnummer op een flyer te zetten die in brievenbussen gaat vallen. Maar vrouwelijke kandidaten, negen op tien gaat dat niet doen want ze weten dat ze sowieso gaan worden lastiggevallen. Ik vind dat toch wel behoorlijk confronterend. En als ik flyers uitdeel, doe ik dat wel met mijn telefoonnummer maar ik let erop aan wie ik het geef. Maar dan heb ik ook al de opmerking gekregen 'Ah is dat uw eigen telefoonnummer? Dus ik kan u uitnodigen voor een etentje of voor een afspraakje?'. Dan krijg ik een bericht 'Ben je beschikbaar vanavond? Ik ga iets drinken'. Maar ik heb geen zin om twee telefoonnummers te hebben, een privé en een voor werk. Dat is mijn gsm-nummer, ik heb geen zin om dat te veranderen.”

vrouwelijke collega's waarschijnlijk sommige van zijn mannelijke collega's mijden om zich tegen seksisme te beschermen. Het is ons ook opgevallen dat sommige vrouwelijke kandidaten **zichzelf censureren** in hun interacties met andere kandidaten en politieke spelers om het feit dat ze moeder zijn niet te benadrukken, uit angst dat hun collega's hen anders en negatiever zouden beoordelen. Hetzelfde geldt voor het benoemen van seksisme en het intern aanklaarten van dit onderwerp binnen de partij: sommige vrouwelijke kandidaten vertellen dat ze het probleem niet op tafel durven leggen omdat het hun macht binnen de partij zou ondermijnen.

“[over moederschap] Ik praat daar eigenlijk op mijn werk bijna nooit over omdat ik absoluut zelf niet wil dat iemand rondom noch van mijn parlement, noch van de parlementsleden, noch in de partijtop het idee krijgt dat mijn rol als moeder mij een minder goeie [politica] zou maken of mij minder tijd zou geven en minder energie om daarin te investeren. Dus ik doe daar zowat aan zelfcensuur (...) Ik durf dat niet te zeggen, omdat ik schrik heb dat ik dan mijzelf kwetsbaar maak in dat *powerplay*. Dat ze van mij minder mogen verwachten of dat ik het niet aankan.”

Toch zijn er enkele **positieve ontwikkelingen** geweest, waarbij kandidaten melden dat er structurele veranderingen zijn gebeurd om meer gelijkheid tussen mannen en vrouwen te garanderen. Eén partij organiseerde bijvoorbeeld een overleg tussen de kandidaten om groepsvergaderingen te organiseren waarbij rekening wordt gehouden met de familiale beperkingen van iedereen. We verwijzen in dat verband naar de overwegingen in het theoretische deel over de organisatie van het werk waarbij te weinig rekening wordt gehouden met gezinsverantwoordelijkheden. Eén kandidaat vertelde ons ook dat hij veel voorzichtiger was geworden in zijn informele interacties met vrouwelijke collega's om niet te vervallen in seksisme, bijvoorbeeld tijdens humoristische gesprekken. Eén candidate in een hoge politieke functie meldt dat ze seksistisch gedrag niet langer laat passeren en dat ze collega's die daar het slachtoffer van worden verdedigt. Zo ontstaan er solidariteitsmechanismen op initiatief van vrouwen met politieke macht. Vrouwelijke kandidaten geven echter aan dat reageren op seksistisch gedrag moeilijk kan zijn. Niet alleen omdat dit mogelijk resulteert in een conflict met de persoon die het gedrag stelt maar ook omdat het ingaat tegen bepaalde stereotypes en ingeburgerde gedragsnormen waarvan wordt verwacht dat vrouwen eraan voldoen.

“Moet ik toegeven dat ik alerter ben omdat in gesprekken en humoristische gesprekken en in informele gesprekken dat ik mij veel bewuster ben van het feit van ‘pas op, gij zijt een parlements lid, medewerker is een vrouw vijftien, twintig jaar jonger’.” (mannelijke kandidaat)

“Quand c'est très gros, moi je laisse plus passer. Surtout en public. Quand une collègue, par exemple, se fait rabrouer par quelqu'un. Je vais intervenir. Je stoppe. ‘Tu la laisses parler ; t'as pas la parole’.”⁷⁸

⁷⁸ “Als het echt grof is, laat ik het niet meer passeren. Als een collega, bijvoorbeeld, de mond wordt gesnoerd door iemand. Dan ga ik tussenkomen. Ik stop het. ‘Je laat haar praten; jij hebt het woord niet’.”

4.2.3.2 Persoonlijke aanpassingen

Kandidaten passen zich niet alleen aan seksisme in hun werkomgeving aan, maar passen ook strategieën in hun privéleven toe om met seksistisch gedrag om te gaan.

Een eerste strategie betreft hun **kleding**. Verschillende vrouwelijke kandidaten vertrouwen ons toe dat ze op hun kleding letten om seksistische aanvallen op hun uiterlijk zo veel mogelijk te vermijden, bijvoorbeeld tijdens een televisieoptreden dat becommentarieerd zal worden op sociale media of als onderdeel van hun campagneactiviteiten in de openbare ruimte. Ze willen er bijvoorbeeld niet te 'vrouwelijk' uitzien en dragen daarom een broek en vermijden te veel make-up, een decolleté of korte rok. Ze willen niet gezien worden als een vrouw die haar uiterlijk uitspeelt omdat ze geen inhoudelijke argumenten zou hebben om zich politiek te verdedigen. Sommige vrouwelijke kandidaten betreuren evenwel dat ze zichzelf stevast 'mannelijker' moeten kleden om geloofwaardig over te komen. Sommige kandidates geven aan dat ze hun kledingstijl niet aanpassen om seksistische aanvallen uit te sluiten, maar gewoon uit respect voor hun politieke status en hun mandaat.

“Ik verzet mij ook tegen de tendens van vrouwen die mannenpakken aan beginnen doen om serieus genomen te worden. Dat vind ik ook absoluut niet nodig.”

“Je ne veux pas m'habiller trop sexy ou des trucs comme ça. Peut-être parce que tu as envie d'être l'égal de l'autre. En tout cas, tu as envie de mettre le focus sur le propos. Moi ça m'arrive ça, de me dire comment je vais m'habiller pour tel ou tel moment où on va me voir, où je vais être confrontée à des hommes. Je fais gaffe d'être... de m'habiller aussi d'égal à égal. C'est bizarre, non?”

Vrouwelijke kandidaten passen ook **de manier waarop ze zich gedragen of uitdrukken** aan vanwege seksisme. Iemand met een joviale persoonlijkheid wordt bijvoorbeeld terughoudender om mogelijke beschuldigingen van 'frivoliteit' en het risico dat ze niet ernstig wordt genomen te vermijden; of kandidates blijven extra kalm om niet beschuldigd te worden van 'hysterie'. Eén kandidate vertrouwt ons toe dat ze met een diepere stem sprak zodat er meer naar haar geluisterd zou worden en ze niet langer onderbroken zou worden.

Persoonlijke aanpassingen aan seksisme kunnen ook te maken hebben met het gebruik van de openbare ruimte, ongeacht of die 'fysiek' is (op straat) of 'virtueel' (sociale media). Eén kandidate laat weten dat ze 's avonds liever niet alleen buitenkwam nadat ze te maken had gekregen met een reeks seksistische aanvallen. Wat sociale media betreft, benadrukken verschillende vrouwelijke kandidaten dat ze geen foto's van hun naasten (vooral hun kinderen) plaatsen, hen niet taggen in berichten of hun gezichten onherkenbaar maken.

Sommige kandidates vermelden ook dat ze aanpassingsstrategieën op de lange termijn toepassen. Eén kandidate vertelde ons bijvoorbeeld dat ze **mental coaching** krijgt speciaal voor vrouwen in een verantwoordelijke functie. Het doel van deze strategie is om beter om te gaan met aanvallen, maar ook om jezelf mentaal te beschermen. Eén kandidate vertelt

bijvoorbeeld dat ze slecht sliep nadat ze seksistische opmerkingen had gekregen, ook al dacht ze dat ze zich er wel overheen kon zetten.

“Dat proberen begrijpen helpt mij wel om zo niet cynisch of zuur te worden of om zo de twijfel in mezelf te trekken. Want in het begin dacht ik echt van ‘oei, ik doe hier zoveel verkeerd; ik kan dat niet’.”

4.2.4 Gericht seksisme tijdens de verkiezingscampagne

De meeste geïnterviewde vrouwelijke kandidaten geven aan dat het seksisme meer uitgesproken is tijdens verkiezingscampagnes. De concentratie van activiteiten en aandacht voor de politiek bij de hele bevolking maakt dat het seksisme erger wordt.

Aangezien de verkiezingscampagne een periode is van intense politieke activiteit en sociale interacties tussen politici, journalisten en burgers, **is er een grotere kans op seksistische aanvallen, die buiten de campagneperiode meer gespreid zouden zijn.** Verschillende vrouwelijke respondenten vertellen bijvoorbeeld dat ze tijdens de campagne veel actiever waren op sociale media, waardoor de kans op seksistische aanvallen groter werd.

“Tu reçois du sexisme plus régulièrement parce que tu es plus visible, tu es plus médiatisée, tu publies plus sur les réseaux, enfin t’es plus sous le feu des projecteurs.”⁷⁹

Tijdens de campagneperiode tonen burgers en journalisten meer belangstelling voor de politiek, waardoor er mogelijk meer seksistische aanvallen komen van personen met wie de vrouwelijke kandidaten gewoonlijk niet in contact komen. Een voorbeeld van een politieke activiteit waarbij kandidaten **in contact komen met een publiek dat ze niet gewend zijn**, zijn gesponsorde posts op sociale media, die dus meer kritiek en/of beledigingen en zelfs seksistische aanvallen kunnen triggeren.

Bovendien **richt de campagneperiode de aandacht op kandidaten als individuen** die persoonlijk zichtbaar zijn op straat, in de gewone media en op sociale media (met hun naam, foto's en persoonlijke gegevens). Kandidaten geven aan dat aanvallen tijdens de campagneperiode vaak persoonlijker zijn dan aanvallen buiten de campagneperiode, die meer gericht zijn op de inhoud van standpunten. Tijdens de verkiezingscampagne vinden de kandidaten het nodig om persoonlijker uit de hoek te komen om kiezers te overtuigen, zodat ze hen hun voorkeurstem geven. Die meer persoonlijke aanpak triggert seksistische aanvallen die volgens sommige respondenten minder voorkomen buiten de campagneperiode.

Pariteit op de lijsten betekent dat er evenveel mannelijke als vrouwelijke kandidaten campagne voeren en quota zorgen ervoor dat vrouwen ook op zichtbare plaatsen op de lijst staan. Vrouwen zijn echter nog steeds ondervertegenwoordigd in vergaderingen en regeringen, althans in zichtbare posities. Dat verschil in aantal en zichtbaarheid tussen de

⁷⁹ “Je krijgt vaker seksisme omdat je zichtbaarder bent, je krijgt meer aandacht in de media, je publiceert op de netwerken, samengevat je staat meer in de schijnwerpers.”

campagneperiode en de periode daarbuiten betekent dat **vrouwelijke politici tijdens de campagne meer aanwezig zijn op het politieke toneel en in de media** dan op andere momenten in hun politieke leven. Dat kan zorgen voor een toename van seksistische aanvallen tijdens de campagne. Of zoals een candidate het verwoordde: "als je iets meer bestaat dan normaal, krijg je te maken met seksisme."

Tot slot kunnen ook de gevolgen van seksisme tijdens de campagne erger worden: de vermoeidheid en stress die seksisme veroorzaakt wegen nog zwaarder in een campagnecontext. Tijdens deze specifieke periode hebben kandidaten minder tijd om te rusten en om gezond te eten, kunnen ze minder tijd besteden aan activiteiten die goed zijn voor hun fysieke en mentale gezondheid (bv. sport), waardoor ze **kwetsbaarder zijn voor de schadelijke gevolgen** van seksistische aanvallen.

Toch zeggen sommige respondenten dat het publiek tijdens de campagne anders is en minder seksistisch uit de hoek komt dan tijdens de gewone legislatuur. Volgens anderen is de campagne een voortzetting van het normale politieke leven. Het seksisme in de politiek gaat dus ook gewoon door tijdens de campagneperiode.

4.2.5 Perceptie van veranderingen in seksisme tijdens verkiezingscampagnes doorheen de jaren

Is seksisme in 2024 anders dan het seksisme van pakweg 10, 20, 30 jaar geleden? Verschillende geïnterviewde kandidaten hebben heel wat jaren in de politiek op de teller staan en zijn dus goed geplaatst om de evolutie van seksisme in de politiek in het algemeen en tijdens verkiezingscampagnes in het bijzonder te beoordelen. De kandidaten zijn het niet eens over die evolutie: sommigen geven aan dat er in 2024 meer seksisme is dan vroeger, anderen zien geen echte verandering, terwijl weer anderen van mening zijn dat er nu minder seksisme is.

Sommige kandidaten vinden dat seksisme meer voorkomt dan vroeger. Eén belangrijk aandachtspunt dat alle kandidaten naar voren schuiven, is dat de antigender- en antifeministische bewegingen in 2024 **duidelijk gestructureerder** zijn dan vroeger en zich organiseren om vrouwelijke kandidaten en vooral feministes te viseren en tijdens de campagne in een slecht daglicht te stellen.

"Avoir des cabales contre des féministes parce qu'elles sont féministes pour essayer de les empêcher d'être élues, de diffuser des informations, des quasiment des dossiers confidentiels sur elles. Maintenant, le monde, le vieux monde, comme je dis souvent, est beaucoup plus organisé."⁸⁰

---

⁸⁰ "Duistere groeperingen hebben tegen feministen omdat ze feminist zijn om te proberen hen te verhinderen om verkozen te worden, informatie te verspreiden, bijna vertrouwelijke dossiers tegen hen. Tegenwoordig is de wereld, de oude wereld zoals ik het vaak zeg, veel meer georganiseerd."

Over het algemeen zijn de personen van wie de seksistische aanvallen uitgaan minder terughoudend dan vroeger en uiten ze zich directer, dus minder impliciet (vijandig in plaats van welwillend seksisme). Sommige kandidaten merken op dat dit fenomeen extra kracht wordt bijgezet door het grotere **politieke geweld** van de afgelopen jaren. Sommige politieke leiders treden dit bij met daden en woorden en bevestigen het seksisme. Tot slot komen er **steeds meer kanalen** bij die het makkelijker maken om kandidaten aan te vallen, vooral nu er meer online campagne wordt gevoerd. Sociale media zijn een onvermijdelijk onderdeel van verkiezingscampagnes geworden, maar volgens de kandidaten zijn ze niet het enige kanaal om campagne te voeren. Het feit dat politiek geweld vandaag zo zichtbaar is op sociale media komt volgens sommige kandidaten het imago van verkiezingscampagnes en de politiek in het algemeen allesbehalve ten goede. Het belang van online campagnes moet daarom genuanceerd worden.

“Comme c'est l'endroit où c'est le plus agressif et que c'est visible, je pense que ça prend une place qui est plus grande que la place que ça en a.”⁸¹

Uit de interviews bleek ook dat er eigenlijk weinig veranderd is. Volgens sommige kandidaten bestaat seksisme in de politiek al heel lang en zal het ook niet meteen stoppen. “De **ongelijkheden tussen mannen en vrouwen** bestaan nog steeds.” Als voorbeeld noemt één kandidate de weerstand tegen het principe van pariteit, die al heel lang voelbaar is en niet lijkt af te nemen. Het argument van de tegenstanders is dat we mensen moeten selecteren op basis van hun bekwaamheid en niet omdat ze man of vrouw zijn. De kandidate bevestigt dat dit conservatisme nog steeds aanwezig is, ondanks de veranderingen in verband met quota, en dat het niet alleen merkbaar is bij de oudere generaties, een teken dat het door de jaren heen niet in kracht is afgenomen.

Volgens heel wat kandidaten zijn er niettemin ook positieve veranderingen merkbaar. Die veranderingen zijn in de eerste plaats het gevolg van maatschappelijke veranderingen. Seksisme is tegenwoordig minder een probleem dan 20 jaar geleden, omdat de maatschappij verandert. In 2024 is het gemakkelijker om een vrouw in de publieke belangstelling te zijn, en dat geldt ook voor vrouwelijke verkiezingskandidaten. Er is momenteel een **groter bewustzijn** van de problemen rond seksisme, waardoor meer mensen kandidaten kunnen steunen die het slachtoffer zijn van seksistische aanvallen. Verschillende vrouwelijke kandidaten hebben het ook over solidariteitsmechanismen, vooral op sociale media, wanneer iemand wordt aangevallen. Hoewel de agressie is toegenomen, staan slachtoffers van seksistische aanvallen minder alleen.

“Ik merk dat er ook veel meer bewustzijn rond is. Veel, veel, veel meer bij onze jonge medewerkers. En ze gaan daar veel bewuster mee om en signaleren het.”

Er werken vandaag ook meer vrouwelijke journalisten in de media. Daarom zien vrouwelijke kandidaten een geleidelijke bewustwording van wat vrouwen in de politiek allemaal moeten

---

⁸¹ “Omdat het de plek is waar het het meest agressief is en dat het zichtbaar is, denk ik dat het een plaats inneemt die groter is dan de plaats die het heeft.”

doorstaan (beledigingen, discriminatie enzovoort) en dit wordt vooral benadrukt door vrouwelijke journalisten, die de motor achter die zichtbaarheid zijn. Het soort woordenschat dat wordt gebruikt om politieke en a fortiori seksistische feiten te verslaan, lijkt evenzeer te veranderen.

Als gevolg van die bewustwording is seksisme volgens sommige vrouwelijke kandidaten vandaag **niet meer zo zichtbaar**. Zo wordt het luidop maken van seksistische opmerkingen over het uiterlijk van een vrouw in 2024 niet meer zo aanvaard als vroeger. We merken op dat er geen eensgezindheid bestaat over de veranderingen: terwijl sommigen zeggen dat seksisme (of op zijn minst vijandig seksisme) niet langer sociaal aanvaardbaar is, wijzen anderen op een zekere **bagatellisering** van dergelijk gedrag. Vrouwelijke kandidaten vragen zich echter af of die veranderingen wel zo positief zijn. Is het echt beter dat zo'n opmerkingen voortaan achter de rug gemaakt worden? Ze zetten vraagtekens bij de verschuiving van vijandig seksisme naar welwillend of zelfs verborgen seksisme.

Ook binnen partijen is er een verschuiving merkbaar in de richting van minder seksisme. De vrouwelijke kandidaten bevestigen het positieve effect van quota en het ritssysteem, twee maatregelen die het hoger op de lijsten zetten van vrouwen hebben **gelegitimeerd**. Sommige vrouwelijke kandidaten geven aan dat ze voor de invoering van die maatregelen een zekere jaloezie, rancune en onbegrip voelden bij hun mannelijke partijgenoten die het niet accepteerden dat hun vrouwelijke collega's bovenaan de lijsten stonden.

“Avant, c'est beaucoup plus difficile parce qu'on avait plus l'impression – enfin, certains hommes avaient vraiment l'impression – qu'on leur volait quelque chose. Je trouve que c'est moins le cas aujourd'hui puisque c'est ancré. La règle est connue dès le départ et je trouve que ça, ça change fortement l'ambiance et l'atmosphère sur les listes et pendant la campagne.”⁸²

We vernemen dat er ook tijdens de campagne een positieve evolutie merkbaar is **in de taakverdeling** tussen de vrouwelijke en mannelijke kandidaten binnen de partij. Sommige vrouwelijke kandidaten hebben tijdens deze campagne een gevoel van gendergelijkheid ervaren (aanwezigheid bij campagne-evenementen, zichtbaarheid in nieuwsbrieven van de partij, keuze van onderwerpen waarover ze willen spreken enzovoort), een gevoel dat ze vroeger niet hadden. Andere kandidaten geven dan weer aan dat er wel degelijk nog altijd sprake is van een ongelijke taakverdeling. Niet alle kandidaten hebben dus dezelfde ervaringen en beleving.

---

⁸² “Vroeger was het veel moeilijker omdat men meer de indruk had – ofja, bepaalde mannen hadden echt de indruk – dat we iets van hen afpaken. Ik vind dat dat vandaag minder het geval is want het is vastgelegd. De regel is gekend vanaf het begin en ik vind dat dat sterk de stemming en de sfeer verandert op de lijsten en tijdens de campagne.”

4.2.6 Aanbevelingen van kandidaten

In het licht van voorgaande vaststellingen hebben onze respondenten een reeks aanbevelingen en suggesties gedaan om seksisme tijdens verkiezingscampagnes, maar ook daarbuiten, te verminderen of helemaal uit te bannen. De kandidaten die we interviewden, stelden een aantal denksporen voor die politici, de media, politieke partijen, parlementen, socialemediaplatformen en de maatschappij in het algemeen kunnen verkennen. Die denksporen, samen met onze eigen overwegingen naar aanleiding van dit onderzoek, hebben geleid tot concrete aanbevelingen, die we op het einde van dit rapport meegeven.

De belangrijkste aanbeveling die uit de interviews naar voren kwam in verband met politici (mannen en vrouwen) die het slachtoffer of getuige zijn geweest van een seksistische aanval, is dat het belangrijk is om de **aanval los te koppelen van het individu dat er het doelwit van is** en om die aanval te zien als een politieke daad gericht tegen een persoon in zijn of haar rol als verkiezingskandidaat. Afstand nemen kan namelijk helpen om de psychologische gevolgen van zo'n aanval te verlichten en om er als groep mee om te gaan in plaats van alleen. Verscheidene kandidaten merken op dat het nuttig is om zich bij een seksistische aanval goed te laten omringen. Erover praten met collega's of andere personen die je in vertrouwen kunt nemen, kan helpen om de gevolgen van een aanval te boven te komen. Eén kandidate vermeldt onder meer ook de steun die vrouwen-netwerken binnen de partij kunnen bieden. We merken evenwel op dat dit soort aanbevelingen de verantwoordelijkheid voor de aanval bij de slachtoffers kan leggen. Ze zijn dus louter een reactie op seksisme en geen oplossing om de oorzaken ervan uit te roeien.

Eén kandidate redeneerde als volgt en gaf mee dat het belangrijk is om seksistische aanvallen niet verborgen te houden zodat er effectief kan worden ingegrepen:

“Les visibiliser, c'est aussi les politiser et donc en faire aussi des objets qui ne sont pas dus à moi et à qui je suis, mais à des trucs de système est beaucoup plus grand.”⁸³

Eén vraag die echter uit de interviews naar voren kwam, is **welke houding je best aanneemt wanneer je met seksisme te maken krijgt**. Hoe kunnen we over seksistische aanvallen praten zonder ze te promoten en aan te moedigen? Is erover zwijgen een betere strategie? Die zichtbaarheid kan zinvol zijn voor het individu, maar kan ook contraproductief werken.

Wat de **media** betreft, benadrukten de geïnterviewde vrouwelijke kandidaten het belang van **woordkeuze**. De woordenschat die wordt gebruikt om over politiek te spreken is vaak strijdlustig en viriel, wat begrijpelijk is gezien het (seksistische) geweld dat er kan optreden. Dit versterkt evenwel het gevoel dat politiek gewelddadig is en ontmoedigt burgers om zich politiek te engageren. Een alternatief zou zijn om de politiek voor te stellen als een plek waar je burgers concreet kunt helpen en dingen in beweging kunt zetten.

---

⁸³ “Ze zichtbaar maken, dat is ook ze politiseren en er dus zaken van te maken die niet door mij komen en door wie ik ben, maar door systeemdingen die veel groter zijn.”

“Il suffit qu'on lise un petit peu la presse, la manière dont les narratifs sont mis en place, c'est toujours le lexique de la guerre, d'écraser l'ennemi. Ça, je pense que ça rebute dès le départ.”⁸⁴

Eén kandidate stelt ook voor om vrouwelijke en mannelijke kandidaten een gelijke plaats in de media te geven, bijvoorbeeld door pariteit voor te stellen bij televisiedebatten.

Zoals we eerder al aanhaalden, zou de aanwezigheid van meer vrouwelijke politiek journalisten de media kunnen stimuleren om niet langer een woordenschat te gebruiken die schadelijk is voor het imago van de politiek en die seksistisch geweld in de politiek zou kunnen legitimeren en aanmoedigen.

Een hele reeks aanbevelingen van onze respondenten heeft betrekking op het melden van seksistisch gedrag en het gevolg dat daar concreet aan wordt gegeven. Verschillende vrouwelijke kandidaten vinden het nodig om meldstructuren op te zetten om slachtoffers te begeleiden of hen te helpen een klacht in te dienen als ze dat willen, maar stellen de organisatie van die structuren niet noodzakelijk op hetzelfde niveau voor.

Sommigen roepen op om gevallen van seksisme **op partijniveau** aan te pakken. Volgens hen moeten de partijen vertrouwenspersonen aanduiden of een cel oprichten waarbij iemand die het slachtoffer is van seksisme kan gaan aankloppen om steun te krijgen. De vorm van die steun varieert naargelang de kandidaat. Volgens hen zouden die structuren binnen de partijen een luisterende en adviserende rol kunnen vervullen, of zelfs de mogelijkheid bieden om klacht in te dienen namens de partij indien er sprake is van een seksistische handeling.

“Moi ce que je pense vraiment qu'il serait utile que dans chaque parti, il y ait une cellule qui soit présente pour porter plainte au nom du parti quand il y a des attaques sexistes ou racistes sur les femmes et les hommes politiques ou les militants un peu exposés, visibles et qui ont des mandats. Quand j'ai porté plainte, je n'y ai même pas pensé. En fait, je suis juste allée porter plainte. Je n'ai même pas prévenu mon parti parce que ça ne m'a même pas traversé l'esprit.”⁸⁵

---

⁸⁴ “Het volstaat om een beetje de pers te lezen, de manier waarop de narratieven worden gecreëerd, het is altijd oorlogstaal, het verpletteren van de vijand.”

⁸⁵ “Ik denk echt dat het nuttig zou zijn dat in elke partij een cel aanwezig is om klacht in te dienen in de naam van de partij wanneer er seksistische of racistische aanvallen zijn tegen vrouwelijke en mannelijke politici of militanten die wat meer blootgesteld zijn, zichtbaar en die mandaten hebben. Toen ik klacht indiende, heb ik daar niet eens aan gedacht. Ik ben gewoon klacht in gaan dienen. Ik heb het zelfs niet aan mijn partij laten weten want dat is zelfs niet bij me opgekomen.”

“Le truc qui me vient directement, ce serait que les partis politiques ou une administration devrait... il devrait y avoir quelque chose qui nous permet de parler à quelqu'un qui puisse nous aider. (...) J'aimerais bien en parler juste quinze minutes avec quelqu'un comme ça. Après on lâche tout. Je pense qu'une personne de référence comme ça, ça pourrait être intéressant”⁸⁶

“Dus dat is iets waarvan ik denk dat partijen een belangrijke rol kunnen spelen. Ja, ergens zijn dat wel onze werkgevers, hè? En is dat wel de verantwoordelijkheid van partijen om vrouwen daar niet alleen in te lichten, maar hen ook te steunen en te coachen. En ook niet mee te doen aan dat soort gedrag of dat soort gedrag te belonen.”

Door de partijen uit te nodigen hun verantwoordelijkheid te nemen en seksisme mee te helpen bestrijden kunnen we voorkomen dat die verantwoordelijkheid alleen bij de vrouwen komt te liggen, en dan vooral die kandidates die als feministes worden gezien en van wie daarom wordt gedacht dat ze zich met deze problematiek moeten bezighouden.

“Moi je me souviens, quand j'ai eu une [collègue candidate] qui a eu ses photos dévoilées sur les réseaux sociaux, d'un coup, comme je savais que j'étais un peu la féministe de service (...), je savais que c'était à moi de l'appeler et de savoir comment elle allait, etc. Alors que dans ce moment-là, moi je suis aussi juste une candidate et on est aussi dans la galère.”⁸⁷

Eén vrouwelijke kandidaat stelt voor om een stap verder te gaan en ook actie te ondernemen **op parlementair niveau**. Verkozenen worden immers onvoldoende beschermd tegen seksistisch en seksueel geweld omdat ze niet hetzelfde recht op welzijn op het werk hebben als andere werknemers. Dat zou het bijvoorbeeld moeilijk maken om een collega-politicus te ontslaan die verantwoordelijk is voor seksistisch gedrag. Het statuut van de verkozenen aanpassen in plaats van zich te beperken tot de partij zou daarom volgens haar een ruimere bescherming bieden voor elke verkozene. Toch erkent deze kandidate ook dat het als publiek figuur gemakkelijker is om een rechtszaak te beginnen dan voor een gewone burger, en om media-aandacht te krijgen als je gevallen van seksisme publiekelijk aan de kaak wilt stellen. Het zou vooral belangrijk zijn om bekendheid te geven aan dit soort juridische stappen van verkozenen, omdat die het voorbeeld kunnen geven.

Verschillende respondenten opperden ook het idee om binnen de partijen en parlementen **opleidingen** te organiseren over seksisme en hoe daarmee om te gaan. Eén kandidate benadrukt hoe belangrijk het is om mannen bij de strijd tegen seksisme te betrekken.

---

⁸⁶ “Iets waar ik direct aan denk, zou zijn dat politieke partijen of een administratie zouden moeten... er zou iets moeten zijn dat ons toelaat om te praten met iemand die ons kan helpen. (...) Ik zou daar graag eens vijftien minuten met iemand over praten. Daarna laat je alles los. Ik denk dat zo'n soort referentiepersoon interessant zou kunnen zijn.”

⁸⁷ “Ik herinner mij, toen ik een [collega-kandidate] had van wie er foto's werden onthuld op sociale media, ineens, gezien ik wist dat ik een beetje de feminist van dienst was (...), wist ik dat het aan mij was om haar te bellen en te vragen hoe het ging, etc. Terwijl ik op dat moment ook een kandidate was en ook in de ellende zat.”

Wanneer we kijken naar de werkomgeving, stelt één kandidate voor om afstand te nemen van de hele 'informele' cultuur die heerst onder politici. Volgens onze respondenten creëert die informaliteit een context die seksisme in de hand werkt.

“En concrete maatregelen bevorderden waarbij we volgens mij wel af moeten van die heel informele cultuur. Ik bedoel, dat mag er zijn binnen bedrijven, is dat ook normaal dat je om de zoveel tijd een teambuilding doet en dat het gezond is om met de collega's eens te gaan lunchen en dat soort zaken? Maar ja. Soms gaat het wel heel ver in alcohol gebruiken en dat soort zaken en dat is niet echt een gezonde cultuur.”

Onze respondenten zien ook **socialemediaplatformen** als een hefboom om actie te ondernemen tegen seksisme. De kandidaten breken een lans voor een betere bescherming en moderatie van reacties en berichten op sociale media, vooral tijdens verkiezingsperiodes, wanneer politici meer in de kijker staan.

“Je trouve quand même que la manière aujourd'hui encore où, sur les réseaux, on laisse des personnes menacer, insulter, est vraiment problématique. Mais toute cette violence sexiste en ligne, elle n'est pas suffisamment réglementée et ça, vraiment, c'est quelque chose.”⁸⁸

Eén vrouwelijke kandidaat raadt aan om opleidingen te organiseren over hoe politici met sociale media kunnen omgaan om zichzelf tegen seksistische aanvallen te beschermen.

Onze respondenten schuiven daarnaast ook meer omvattende aanbevelingen naar voren. Ze willen bijvoorbeeld dat er actie wordt ondernomen rond de **descriptieve representatie van vrouwen** - dankzij het pariteitsbeleid en quota, maar ook het kiezen van vrouwelijke lijsttrekkers - omdat de grotere aanwezigheid van vrouwen zou leiden tot een minder mannelijke cultuur in de politiek, die dus minder vatbaar is voor seksisme.

Tot slot suggereren de kandidaten verschillende **maatschappelijke denksporen**. Meerdere respondenten wijzen in dat verband naar het beleid rond ouderschap, zoals de uitbreiding van het geboorteverlof, of het feit dat mannen meer huishoudelijke taken op zich nemen.

“Alle mannelijke politici een keer twee weken moeder laten zijn en dan allemaal eens twee weken om een werkende of een vrouwelijke politica moeder te laten zijn. Omdat ik denk dat dat de enige manier is om hen te laten doorhebben dat het echt anders is.”

Eén kandidate benadrukt hoe belangrijk opvoeding is: meisjes moeten leren om hun stem te laten horen en jongens om respectvol te zijn. Een andere kandidate wijst in dat verband op de rol van 'EVRAS' (relationele, affectieve en seksuele opvoeding) om seksisme vanaf jonge leeftijd tegen te gaan. Tot slot roept een andere kandidate op om het gerecht meer middelen te geven om tegen seksistisch en seksueel geweld op te treden.

---

⁸⁸ “Ik vind toch wel dat de manier waarop men vandaag nog op de netwerken, personen laat bedreigen, beledigen, echt problematisch is. Maar al dat seksistisch geweld online is niet voldoende gereglementeerd, en dat is echt een ding.”

5. Conclusies en aanbevelingen

Het doel van dit onderzoek is om de prevalentie van seksisme tijdens de verkiezingsperiode in de aanloop naar de regionale, federale en Europese verkiezingen van 9 juni 2024 in België in kaart te brengen, de vormen en gevolgen ervan te onderzoeken en de aanpassingen te bestuderen die de kandidaten hebben doorgevoerd als reactie op seksisme of om daarop te anticiperen. Daarvoor zetten we drie belangrijke instrumenten in: theoretisch werk om seksisme te definiëren en te operationaliseren, een kwantitatieve analyse van seksisme ten aanzien van de kandidaten in de reacties op hun berichten op sociale media tijdens de laatste maand van de verkiezingscampagne, en een kwalitatieve analyse op basis van interviews met de kandidaten na de campagne.

Voortbouwend op die solide empirische studie formuleren we een aantal vaststellingen en aanbevelingen voor burgers, politieke partijen, de media en overheden, om de strijd tegen seksisme in de politiek in een verkiezingscontext op te voeren. Die aanbevelingen berusten op drie pijlers: het seksisme herkennen, de betrokkenen responsabiliseren en het seksisme monitoren. Er worden concrete voorstellen gedaan om die drie uitdagingen aan te pakken.

5.1 Seksisme herkennen

Zowel onze kwantitatieve analyse van sociale media als onze kwalitatieve analyse op basis van gesprekken met de kandidaten laten zien dat het niet altijd gemakkelijk is om seksisme te herkennen. Dit sluit aan bij onze eerste theoretische vaststelling dat de definitie zelf van seksisme heel veel verschillende dimensies omvat. De meest voor de hand liggende en klassieke definitie van seksisme zou dit begrip beperken tot alleen vijandige of expliciete vormen. Die zijn gemakkelijker en directer te herkennen, bijvoorbeeld door de reacties op de berichten van de kandidaten op sociale media te lezen of door een anekdote die een kandidaat tijdens het interview vertelt als seksisme te labelen. Door echter dieper te gaan graven, realiseerden we ons snel dat seksisme alomtegenwoordig is en dat er dus naast de meest zichtbare, vijandige vormen ook andere soorten seksismen bestaan. Dat zogenaamde welwillende seksisme is meer verborgen en impliciet. Een voorbeeld is de systematisch verschillende behandeling van mannelijke en vrouwelijke kandidaten op sociale media, binnen de politieke partijen en in de media. Het feit dat vrouwelijke kandidaten meer negatieve reacties krijgen op sociale media dan mannelijke kandidaten is geen directe indicatie van vijandig seksisme, omdat niet alle negatieve reacties seksistisch zijn. Het benadrukt wel dat vrouwelijke en mannelijke kandidaten niet dezelfde ervaringen met sociale media hebben. Ook het feit dat vrouwelijke kandidaten aangeven dat ze niet evenveel spreektijd krijgen als hun mannelijke collega's tijdens campagne-evenementen of mediadebatten, duidt op een verschillende behandeling die we als een vorm van seksisme zien. Tot slot kan zelfs gedrag zonder kwade bedoelingen als seksisme worden beschouwd (bijvoorbeeld wanneer vrouwelijke kandidaten complimenten krijgen over hun uiterlijk of hoe ze gekleed zijn).

Onze kwalitatieve studie toont de omvang van de gevolgen van seksisme voor vrouwelijke verkiezingskandidaten en voor vrouwen die overwogen om in de politiek te gaan, in absolute zin. Die gevolgen zijn zowel professioneel als privé en het feit dat ze decennialang zijn blijven bestaan, toont aan dat het probleem nog altijd niet wordt gezien en begrepen. Seksisme kan overal voorkomen en kan eerder impliciet of eerder expliciet zijn. Dat het probleem zo wijdverspreid is, maakt dat politici, de media en het grote publiek seksisme mogelijk niet herkennen. Het is derhalve nodig om het seksisme te benoemen, niet alleen om dergelijk gedrag te voorkomen maar ook om de kandidaten die ermee te maken krijgen te steunen.

In het licht van voorgaande vaststellingen, stellen we daarom twee concrete oplossingen voor.

Het eerste voorstel is om een **bewustmakingscampagne** te voeren die burgers en vooral politici attent maakt op de vele verschillende vormen van seksisme in de politiek, ook die vormen die minder goed zichtbaar zijn zoals de ongelijke behandeling van mannelijke en vrouwelijke politici. Mensen bewust maken van de seksistische aard van bepaalde gedragingen of systemen, zelfs als ze beweren welwillend tegenover vrouwen te staan, is een essentiële eerste stap in het uitroeien van seksisme.

Het tweede voorstel is om een online **toolbox** te ontwikkelen die vrij toegankelijk is en die handig kan zijn om de bewustmaking en begeleiding praktisch te organiseren. Die toolbox zou nuttig materiaal bevatten om mensen bewust te maken van wat seksistisch is en wat niet (bijvoorbeeld op basis van reacties verzameld op sociale media of getuigenissen van kandidaten), maar ook praktische oplossingen om seksistisch gedrag en seksistische systemen te vermijden. Het doel van de toolbox is dat iedere lokale partijafdeling, elke persredactie en elke politieke instelling die gemakkelijk en onbelemmerd kan gebruiken om meer bewustzijn te creëren en slachtoffers van seksisme te ondersteunen.

5.2 Partijen, media en overheden responsabiliseren

Eén voorname conclusie die we uit ons onderzoek kunnen trekken, is dat heel veel vrouwen in de politiek het doelwit zijn van seksisme, maar dat dit niet voor alle vrouwen geldt en niet voor iedereen in dezelfde mate. De vrouwelijke politici die ons vertelden dat ze het doelwit waren geweest van seksisme, zeiden vaak dat ze zich alleen voelden wanneer ze met dit probleem werden geconfronteerd en dat ze weinig institutionele steun kregen. Zoals bij het begin van dit onderzoek werd uitgelegd, is de populatie die in dit rapport wordt bestudeerd ietwat ongewoon: kandidaat zijn is immers geen beroep, wat betekent dat burgers die in de politiek gaan weinig mogelijkheden hebben om via institutionele kanalen actie te ondernemen, zoals het instellen van een tuchtprocedure tegen een collega-parlementslid (bv. in de Kamer van Volksvertegenwoordigers is het mogelijk om een parlementslid dat zich “schuldig maakt aan feitelijkheden ten opzichte van een van zijn collega's” voor tien vergaderingen uit te sluiten). Heel wat kandidaten zijn geen beroepspolitici, hebben nauwelijks ervaring en weinig macht. Ook lijken de politieke partijen relatief weinig te doen om het probleem aan te pakken, mogelijk omdat het niet altijd duidelijk herkenbaar is (zie punt 1). Dat maakt dat kandidaten het gevoel krijgen dat er helemaal alleen voor staan tijdens de verkiezingscampagne. Hoewel de aanwezigheid van seksisme systemisch is, wordt het omgaan met de gevolgen ervan overgelaten aan individuen.

De politieke partijen zijn echter niet de enige die iets aan het seksisme in de politiek kunnen doen. We denken ook aan de overheden die de verkiezingen organiseren en die al informatie en hulpmiddelen verstrekken aan kandidaten die zich verkiesbaar stellen, zonder evenwel seksisme specifiek aan te pakken. Anderzijds verwezen de kandidaten met wie we spraken ook regelmatig naar de media.

Het lijkt erop dat deze drie betrokken partijen vaak de alomtegenwoordigheid van seksisme tijdens verkiezingscampagnes niet correct inschatten. Ze schuiven mogelijk de schuld op elkaar af en politieke partijen, de overheden die de verkiezingen organiseren en de media vatten hun verantwoordelijkheid te licht op.

Omdat seksisme vaak nogal eng gedefinieerd wordt (er wordt alleen gekeken naar vijandig seksisme en seksistische aanvallen), kunnen kandidaten alleen putten uit het bestaande juridische arsenaal. Als we seksisme echter ruimer definiëren als de systematisch verschillende behandeling van kandidaten op basis van hun geslacht, dan moeten de verschillende betrokkenen hun verantwoordelijkheid nemen om dit fenomeen aan te pakken en helemaal uit te sluiten. Niet alleen vijandig seksisme heeft schadelijke gevolgen voor kandidaten tijdens de campagne en daarna; welwillend seksisme kan net zo verwoestend zijn. Het is daarom van cruciaal belang om de partijen, de overheidsdiensten die de verkiezingen organiseren en de media bewust te maken van hun verantwoordelijkheden om meer bewustzijn te creëren rond de alomtegenwoordigheid van seksisme en de gevolgen ervan voor de kandidaten. Om dat mogelijk te maken, stellen we de volgende maatregelen voor:

Ten eerste moeten de politieke partijen systematisch een **mentorsysteem** ontwikkelen, zodat **nieuwe vrouwelijke kandidaten** voor en tijdens de campagne worden begeleid door **meer ervaren collega's** die hen helpen om zich voor te bereiden en om te gaan met eventuele aanvallen. Ons onderzoek toont aan dat kandidaten met ervaring in de politiek een meer afstandelijke houding kunnen aannemen ten opzichte van seksisme. Bovendien hebben meer ervaren vrouwelijke politici vaak ook grotere verantwoordelijkheden, waardoor seksistische aanvallen deels (maar niet volledig) worden ontmoedigd. Ervaren vrouwelijke politici kunnen gemakkelijker met dergelijke aanvallen omgaan dan vrouwen die net beginnen. Ze ontwikkelen ook strategieën om zichzelf minder een doelwit voor seksisme te maken. Omdat de vrouwelijke kandidaten met wie we spraken de behoefte voelen om over dit onderwerp te kunnen spreken en omdat de meeste partijen daar de ruimte niet voor hebben, lijkt het ons cruciaal dat we de partijen stimuleren om beginnende kandidaten proactief in contact te brengen met meer ervaren collega's. Sommige partijen doen dit al, maar het zou goed zijn om dergelijke maatregelen te veralgemenen.

Ten tweede, terwijl de eerste maatregel er vooral op gericht is om vrouwelijke kandidaten de nodige tools te geven in de aanloop naar de verkiezingscampagne - dit is volgens ons onderzoek de periode waarin de kans op seksisme het grootst is - willen we de politieke partijen ook aanmoedigen om een **praatnetwerk** op te zetten voor vrouwelijke kandidaten die het doelwit zijn van seksisme om hen uit hun isolement te halen. Het zich alleen voelen, of zelfs schaamte voelen om bepaalde gedragingen of systemen als seksistisch te benoemen, put vrouwelijke kandidaten uit, wat er op langere termijn voor kan zorgen dat ze de politiek vaarwel zeggen. Naast een mentorsysteem, waarbij twee collega's aan elkaar gekoppeld worden, kan een collectief initiatief nuttig zijn om meer bewustzijn te creëren rond de

alomtegenwoordigheid van seksisme en om de basis te leggen voor een gezamenlijke respons. Zo'n netwerk is waarschijnlijk gemakkelijker te implementeren binnen de partij, maar kan ook buiten de partij uitgebouwd worden, waardoor bruggen ontstaan over ideologische voorkeuren heen.

Ten derde mogen we ook niet over het hoofd zien welke belangrijke rol de overheden vervullen die de verkiezingen organiseren. We willen die overheden vragen om **infosessies** te organiseren voor toekomstige kandidaten om hen zo goed mogelijk voor te bereiden op seksisme en de algemene vijandigheid tegenover politici - zowel mannen als vrouwen -, vooral op sociale media. Die sociale media zijn een onmisbare tool, maar zijn tegelijk ook een voorkeurskanaal voor negatieve reacties. Die infosessies zijn vooral nuttig voor kandidaten die niet kunnen rekenen op concrete maatregelen vanuit hun eigen partij.

Ten vierde zouden de politieke partijen verplicht moeten worden om een **charter** te ondertekenen met concrete acties (waaronder de acties die we hierboven hebben beschreven) om seksisme in de politiek te voorkomen en aan te pakken, vooral tijdens de verkiezingscampagne, omdat dat het moment is waarop politici die normaal gezien minder zichtbaar zijn, plots zichtbaarder worden, met alle positieve en negatieve gevolgen van dien. Dat charter zou ook een verplichting inhouden voor de politieke partijen om zich mee in te zetten om de seksistische cultuur binnen hun partijorganisatie en daarbuiten te veranderen en zo seksistisch gedrag preventief tegen te gaan.

Ten vijfde is het de verantwoordelijkheid van de hele samenleving om ervoor te zorgen dat personen die het doelwit zijn van seksisme steun en begeleiding krijgen. Daarom stellen we voor om **contactpersonen** aan te duiden bij de politieke partijen, mediagroepen en politieke instellingen die slachtoffers van seksisme opvangen en hen ondersteunen bij de stappen die ze willen ondernemen (gaande van psychologische begeleiding tot het indienen van een klacht). Die maatregel zou een breder bereik hebben dan het louter steunen van kandidaten, in de veronderstelling dat seksisme niet stopt bij de grenzen van de politiek, maar zich ook laat voelen in de journalistiek en het overheidsapparaat.

5.3 Seksisme monitoren

Ons onderzoek is een van de eerste onderzoeken die specifiek seksistische reacties en praktijken tijdens verkiezingscampagnes in België monitoren. Dit eerste onderzoek geeft een objectief beeld van het fenomeen, althans een deel daarvan. Het blijft echter beperkt tot de verkiezingscampagne van mei-juni 2024, hoewel onze respondenten tijdens de interviews vaak verwezen naar eerdere gebeurtenissen, waardoor we de evolutie van seksisme in de tijd kunnen situeren. Zo stelden we bijvoorbeeld vast dat face-to-face vijandig seksisme steeds minder sociaal aanvaard wordt, maar dat het online, via goed georganiseerde groepen, extreem aanwezig is en blijft. Het is absoluut noodzakelijk om permanente kwantitatieve en kwalitatieve controle-instrumenten te ontwikkelen waarmee we het fenomeen in de tijd kunnen observeren, zodat we het in al zijn complexiteit beter kunnen begrijpen.

Om dat mogelijk te maken, doen we twee concrete aanbevelingen.

Ten eerste is het van cruciaal belang om **de prevalentie van seksisme doorheen de tijd te kunnen vergelijken**, zodat we niet alleen vertrouwen op de getuigenissen van vrouwelijke kandidaten na de feiten. Zo'n longitudinaal onderzoek zou ook het voorkomen en de vormen van seksisme tijdens de verkiezingscyclus en daarbuiten moeten vergelijken, temeer omdat ons onderzoek erop wijst dat er in een verkiezingscontext meer vijandigheid en meer seksisme zijn. Daarnaast moet ook de aanwezigheid van seksisme **in de ruimte** bestudeerd worden, waarbij rekening wordt gehouden met de verschillende bevoegdheidsniveaus in België. Hoewel ons onderzoek zich beperkte tot de campagne in de lente van 2024, werden de interviews afgenomen in de zomer van 2024, op een moment dat de campagneperiode voor een ander bevoegdheidsniveau, namelijk het lokale niveau, al begonnen was. We kunnen op basis van de gegevens die we tijdens dit onderzoek hebben verzameld geen betrouwbare conclusies trekken over de overeenkomsten en verschillen tussen een campagne voor supralokale versus lokale verkiezingen.

Ten tweede is het nodig om het **onderzoekdesign** van dit onderzoek te herhalen, waarbij kwantitatieve en kwalitatieve methodes worden gecombineerd om de verschillende dimensies van seksisme op te sporen. De combinatie van een kwantitatieve analyse van de kenmerken van reacties en berichten op sociale media op basis van een strikt codeerschema en een kwalitatieve analyse van individuele interviews bleek uiterst vruchtbaar voor dit onderzoek, waarbij het ene ons in staat stelde om het andere te begrijpen en vice versa. Er zijn nog andere gegevensverzamelingsmethodes mogelijk die relevant kunnen zijn voor het bestuderen van seksisme. Vanuit kwantitatief oogpunt kan de inhoudelijke analyse van de reacties op sociale media bijvoorbeeld worden uitgebreid naar de traditionele geschreven en audiovisuele media. Vanuit kwalitatief oogpunt garanderen de semigestructureerde interviews de anonimiteit die nodig is voor het doel van het onderzoek. De resultaten zouden evenwel nog completer kunnen zijn wanneer er bijvoorbeeld gewerkt zou worden met focusgroepen die bestaan uit kandidaten, journalisten en/of partijleiders. Tot slot kunnen ook etnografische methodes overwogen worden, waarbij de kandidaten bijvoorbeeld tijdens de campagne worden gevolgd.

5.4 Aanbevelingen van de rondetafel

Vier van de hierboven beschreven aanbevelingen zijn verder uitgediept tijdens een rondetafel evenement met personen die actief zijn in de politiek, de media en het middenveld.

De doelstelling van deze rondetafel was om samen met personen die de politiek goed kennen de aanbevelingen verder uit te werken en concreter te maken zodat deze aansluiten bij de realiteit van de sector.

De vier aanbevelingen die verder zijn uitgediept tijdens de rondetafel zijn: het ontwikkelen van een sensibiliseringscampagne, het uitwerken van een toolbox voor bewustwording rond seksisme in de politiek, het opzetten van een systeem van mentorschappen en andere vormen van *peer support* binnen politieke partijen, en het opstellen van een charter waarin politiek en media zich engageren om zowel preventief als reactief seksisme tegen te gaan.

5.4.1 Sensibiliseringscampagne

De deelnemers aan de rondetafel gaven aan dat er verschillende doelgroepen zijn aan wie een sensibiliseringscampagne gericht kan worden: het brede publiek, slachtoffers van seksisme, daders, omstanders en getuigen, en beleidsmakers. De campagne kan diverse soorten boodschap brengen: bewustmaken over wat seksisme is en hoe het te herkennen, bewustmaken over welke soort opmerkingen of gedrag acceptabel zijn en welke niet, bewustmaken over de consequenties van seksisme en daarbij ook bekend maken waar slachtoffers terecht kunnen en wat de gevolgen voor daders zijn. De media kunnen ingezet worden om de sensibiliseringscampagne te verspreiden, maar binnen de media zelf is sensibilisering ook nodig.

Wat betreft de inhoud, is voorgesteld om de toon eerder positief te houden om vrouwen in de politiek met positieve zaken te associëren. Er moet rekening gehouden worden met mogelijke *backlash* en de toon mag dus niet te belerend zijn. Er zou gewerkt moeten worden met concrete voorbeelden of getuigenissen, die sprekender zijn dan de theorie. Bovendien zou er niet geaarzeld moeten worden om een originele invalshoek te gebruiken, bijvoorbeeld door getuigenissen van vrouwen te delen maar de persoon die het vertelt een man te laten zijn. Tenslotte was één van de ideeën om verder te kijken dan enkel seksisme en ook andere vormen van ongelijkheid aan te kaarten, met als motto 'iedereen verdient respect', maar daarbij werd ook de bezorgdheid geuit dat seksisme als thema dan misschien onvoldoende naar voren zou komen.

5.4.2 Toolbox voor sensibilisering

Een eerste constatering van de deelnemers aan de rondetafel is dat er al veel documentatie en instrumenten bestaan over seksisme, en dat het niet nodig is om het warm water opnieuw uit te vinden. Daarom zou er een website gemaakt moeten worden die alle bestaande tools in België en het buitenland verzamelt, met een bijbehorende campagne om deze online toolbox bekend te maken. Deze website zou geïntegreerd kunnen worden als een pagina op de bestaande overheidswebsite over de verkiezingen (<https://verkiezingen.fgov.be/>). Op basis van het overzicht van wat er al bestaat, kan geanalyseerd worden wat er nog ontbreekt. De toolbox zou minstens de volgende zaken moeten bevatten: herinnering aan het bestaande wettelijk kader, telefoonnummers van waar je terecht kan als je nood hebt aan steun of juridische stappen wilt ondernemen, positieve voorbeelden van campagnes, video's, informatie over hoe campagne voeren en over hoe reageren op seksisme (als doelwit en als

getuige). De website kan daarnaast ook vormingen rond seksisme in de politiek voorzien die gekoppeld zijn aan informatiedeling over andere relevante onderwerpen voor (aankomende) politici, gericht op iedereen die actief is in de politiek en over de partijgrenzen heen.

5.4.3 Mentorschap en *peer support* in politieke partijen

Volgens de deelnemers aan de rondetafel is het belangrijkste doel van een mentor- of *peer supportsysteem* dat er een veilige ruimte gecreëerd wordt waar personen zich vrij kunnen uitspreken zonder bang te hoeven zijn voor repercussies. Binnen deze systemen zou er ook geen concurrentiepositie moeten zijn tussen de deelnemers onderling. De mentor- en *peer supportsystemen* kunnen ook over partijen heen georganiseerd worden en niet enkel binnen elke politieke partij apart. Er kan daarnaast onderzocht worden hoe bestaande Europese en internationale netwerken aangepast kunnen worden aan het Belgisch niveau of hoe Belgische netwerken daarin geïntegreerd kunnen worden. De mentor- en *peer supportsystemen* kunnen zowel informeel (bv via WhatsAppgroepen) als formeel (vormingen, assertiviteitstrainingen, discussieavonden, ...) georganiseerd worden. Bij mentorschap is het belangrijk om goed na te denken over wie de rol van mentor op zal nemen en hoe deze personen aangewezen worden; het zouden niet enkel vrouwelijke politici met veel ervaring moeten zijn want hen wordt al systematisch gevraagd om die rol op te nemen en dat kan als belastend worden ervaren.

Politieke partijen moeten een engagement aangaan om structurele netwerken te organiseren en hierover ook extern te communiceren. Wat betreft de praktische organisatie van samenkomsten, moet er rekening gehouden worden met gezinsverantwoordelijkheden.

5.4.4 Een charter als engagementsverklaring

De deelnemers aan de rondetafel stelden voor om drie verschillende charters uit te werken, gericht aan drie doelgroepen: politieke partijen, media en lokale besturen. Een eerste stap die nodig is, is om de *sense of urgency* van het onderwerp duidelijk te maken en de nood om er iets aan te doen. Bij het opstellen van de charters zouden vrouwen die actief zijn in de politiek betrokken moeten worden. De charters moeten kort en bondig zijn, met 10 concrete acties en een bijkomende uitleg betreffende de definitie van seksisme. De evaluatie ervan zou best niet door de ondertekende partij zelf worden gedaan. Voor de lokale besturen kan er samengewerkt worden met de Vlaamse Vereniging van Steden en Gemeenten (VVSG), de Union des Villes et Communes de Wallonie (UVCW) en Brulocalis, omdat zij gemeenteraden van voorstellen van huishoudelijk reglement kunnen voorzien, waarin maatregelen tegen seksisme kunnen worden opgenomen. Controle op de naleving van het charter is moeilijk, maar er kan wel een indirecte controle zijn door te kijken wie er tekent en wie niet, en wie er tekent maar niet handhaaft (*peer pressure*).

In het charter voor de media kunnen de volgende engagementen worden opgenomen, die zowel met extern als intern beleid te maken hebben: het modereren van de eigen socialemediapagina's, waakzaam zijn om zelf geen seksistische content te posten, aandacht hebben voor het type vragen dat vrouwelijke en mannelijke politici krijgen in interviews, aandachtig zijn over welke politici en experts worden bevraagd over welke thema's, en algemeen de nadruk leggen op de verantwoordelijkheid als werkgever en het bevorderen van respect tussen collega's onderling.

Het charter voor de politieke partijen kan de volgende engagementen bevatten: de thema's in de campagne en debatten gelijk verdelen tussen vrouwen en mannen, genderevenwicht in de

diverse commissies van het parlement en vrouwen vorming bieden zodat ze zich ook uitspreken over thema's die eerder aan mannen worden toegewezen, het vormen van kandidaten en politici over het omgaan met seksisme en geweld, een contact- of vertrouwenspersoon aanwijzen binnen de partij, collega's stimuleren om elkaar onderling te steunen, en het modereren van de eigen socialemediapagina's om seksisme te weren en ook hun eigen mandatarissen hierop wijzen. Het charter zou idealiter worden opgenomen in de partijstatuten.

5.4.5 Andere suggesties

Naast de uitwerking van de vier aanbevelingen zoals hierboven beschreven, brachten de deelnemers aan de rondetafel nog een aantal andere suggesties naar voren. Er werd benadrukt dat het belangrijk is om steeds een intersectioneel perspectief te hanteren bij het opstellen van maatregelen tegen seksisme. Ook zou een herziening van Artikel 150 van de Grondwet onderzocht moeten worden om online seksistische haatspraak beter te kunnen vervolgen. Daarnaast zou de seksismewet versterkt moeten worden om verbale vormen van seksisme beter te kunnen bestraffen.

Er moet gewerkt worden aan de responsabilisering van politieke actoren via vormingen voor alle leden van politieke partijen over het vermijden van en omgaan met agressief gedrag. Interne arbitragecomités rond genderkwesties, die in sommige politieke partijen al bestaan, kunnen helpen om de mogelijkheid te bieden om seksisme aan te kaarten, dit moet wel anoniem kunnen gebeuren. Daarnaast kan er op overheidsniveau een bepaald budget worden voorzien voor de bestrijding van seksisme. Ten slotte kunnen clausules rond seksisme opgenomen worden in de partijstatuten, inclusief sancties voor seksistisch gedrag.

6. Referenties

Childs, Sarah, en Sonia Palmieri. "Gender-sensitive parliaments: feminising formal political institutions." *Handbook of Feminist Governance*. Edward Elgar Publishing, 2023. 174-188.

<https://doi.org/10.4337/9781800374812.00021>

Coffé, Hilde, Robin Devroe, Audrey Vandeleene, en Bram Wauters. "Preferences for and perceptions about politicians' goals and how they impact women's and men's political ambition." *European Journal of Politics and Gender* 5.2 (2022): 191-210.

<https://doi.org/10.1332/251510821X16423796696763>

Collier, Cheryl N., en Tracey Raney. "Understanding sexism and sexual harassment in politics: A comparison of Westminster parliaments in Australia, the United Kingdom, and Canada." *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society* 25.3 (2018): 432-455.

<https://doi.org/10.1093/sp/jxy024>

Conroy, Meredith, Sarah Oliver, Ian Breckenridge-Jackson, en Caroline Heldman. "From Ferraro to Palin: Sexism in coverage of vice presidential candidates in old and new media." *Politics, groups, and identities* 3.4 (2015): 573-591.

<https://doi.org/10.1080/21565503.2015.1050412>

Erikson, Josefina, Sandra Håkansson, en Cecilia Josefsson. "Three dimensions of gendered online abuse: Analyzing Swedish MPs' experiences of social media." *Perspectives on Politics* 21.3 (2023): 896-912.

<https://www.cambridge.org/core/journals/perspectives-on-politics/article/three-dimensions-of-gendered-online-abuse-analyzing-swedish-mps-experiences-of-social-media/F52E7389E355C1C78335B44B9E66811E>

Glick, Peter, en Susan T. Fiske. "The Ambivalent Sexism Inventory: Differentiating Hostile and Benevolent Sexism." *Journal of Personality and Social Psychology* 70.3 (1996): 491-512.

<https://doi.org/10.1037/0022-3514.70.3.491>

Gothreau, Claire, Kevin Arceneaux, en Amanda Friesen. "Hostile, Benevolent, Implicit: How Different Shades of Sexism Impact Gendered Policy Attitudes." *Frontiers in Political Science* 4 (2022): 817309.

<https://doi.org/10.3389/fpos.2022.817309>

Hilton, James L., en William Von Hippel. "Stereotypes." *Annual review of psychology* 47.1 (1996): 237-271.

<https://doi.org/10.1146/annurev.psych.47.1.237>

Europees Instituut voor gendergelijkheid (EIGE). Sexism at work: how can we stop it? Handbook for the EU institutions and agencies, 2020. <https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/sexism-work-how-can-we-stop-it-handbook-eu-institutions-and-agencies>

Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen. Aanbeveling van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen no 2022-R/010 betreffende de wet ter bestrijding van seksisme in de openbare ruimte, 2022. <https://igvm-iefh.belgium.be/nl/documentatie/de-wet-ter-bestrijding-van-seksisme-de-openbare-ruimte>

Krook, Mona Lena, en Juliana Restrepo Sanín. "The cost of doing politics? Analyzing violence and harassment against female politicians." *Perspectives on Politics* 18.3 (2020): 740-755. <https://doi.org/10.1017/S1537592719001397>

Mansell, Jordan, Allison Harell, Melanee Thomas, en Tania Gosselin. "Competitive loss, gendered backlash and sexism in politics." *Political Behavior* 44.1 (2022): 455-476. <https://doi.org/10.1007/s11109-021-09724-8>

Montay, Johanne. « Quelles sont les principales manifestations du sexisme en politique belge? Le cas des assemblées électorales ». Mémoire de master, Université catholique de Louvain (2018). <https://dial.uclouvain.be/memoire/ucl/en/object/thesis%3A13838>

Schaffner, Brian F. "Optimizing the measurement of sexism in political surveys." *Political Analysis* 30, 3 (2022): 364-380. <https://doi.org/10.1017/pan.2021.6>

Tromble, Rebekah, en Karin Koole. "She belongs in the kitchen, not in Congress? Political engagement and sexism on Twitter." *Journal of Applied Journalism & Media Studies* 9.2 (2020): 191-214. https://doi.org/10.1386/ajms_00022_1

Union Interparlementaire et Assemblée parlementaire du Conseil de l'Europe. Sexisme, harcèlement et violence à l'égard des femmes dans les parlements d'Europe ». Bulletin thématique, 2018. <https://www.ipu.org/fr/ressources/publications/bulletins-thematiques/2018-10/sexisme-harcelement-et-violence-legard-des-femmes-dans-les-parlements-deurope>

Van Hove, Hildegard (Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen). Seksisme in België – Resultaten van de enquête #YouToo? – Theoretisch kader en vragenlijst, 2021. <https://igvm-iefh.belgium.be/nl/themas/seksisme/onderzoeken>

Van Hove, Hildegard (Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen). Seksisme in België – Resultaten van de enquête #YouToo? Seksuele intimidatie op de werkvloer. Thematisch rapport, 2021. <https://igvm-iefh.belgium.be/nl/themas/seksisme/onderzoeken>

Van Hove, Hildegard (Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen). Wraakporno, online seksuele intimidatie en andere vormen van cyberpesten. Rapport, 2022. <https://igvm-iefh.belgium.be/nl/documentatie/wraakporno-online-seksuele-intimidatie-en-andere-vormen-van-cyberpesten>

7. Bijlagen

Cyclus 1: Voorbereidende fase

a. Interviewschema voor vrouwelijke politici

Inleiding: Onaangename sociale interacties

- Heb je al onaangename sociale interacties meegemaakt in je politieke leven? Kun je enkele voorbeelden geven?
- Heb je de indruk dat die onaangename ervaringen te maken hebben met het feit dat je een vrouw bent?
- Heb je soms het gevoel dat je als vrouw in de politiek anders wordt behandeld?
  - Gaat het om een positievere behandeling?
  - Gaat het om een negatievere behandeling?

Definitie van seksisme

Wat is seksisme volgens jou?

Ervaring met seksisme

- Heb je ooit seksisme in de politiek meegemaakt?
  - Persoonlijk
  - Als getuige
- In welke context vinden seksistische aanvallen gewoonlijk plaats?
  - Laat de respondent spontaan antwoorden
  - In het parlement
  - In de media
  - Tijdens ontmoetingsmomenten met burgers
  - Op sociale media
  - Binnen de partij
  - Ergens anders?
- Wat triggert meer of minder seksistische aanvallen?
  - Laat de respondent spontaan antwoorden
  - Het innemen van een standpunt (over welk soort onderwerp?)
  - Afhankelijk van je handelingen
  - Afhankelijk van sommige persoonlijke kenmerken
- Komen seksistische aanvallen vaker voor tijdens bepaalde periodes van je politieke leven?
  - Laat de respondent spontaan antwoorden
  - Tijdens verkiezingscampagnes?

Personen of groepen van wie het seksisme uitgaat

- Wat voor soort personen hebben de neiging om zich seksistisch te gedragen?
  - Geslacht, leeftijd?
  - Type rol: politicus, journalist, burger?
- Zijn bepaalde soorten personen vaker het doelwit van seksistische aanvallen?
  - Intersectionaliteit

Slotvragen

- Heb je in de loop der jaren veranderingen opgemerkt in seksisme in de politiek?
  - Positieve, negatieve veranderingen?
  - Op welk niveau?
- Wil je nog iets toevoegen?

b. Interviewschema voor journalisten

Inleiding: Definitie en perceptie van seksisme

- Kun je enkele voorbeelden geven van seksistisch gedrag?
- Wat is seksisme volgens jou?

Ervaring met seksisme

- Heb je ooit gehoord van of ben je ooit getuige geweest van seksistisch gedrag in een politieke context?
- In welke context vinden seksistische aanvallen in de politiek gewoonlijk plaats?
  - Laat de respondent spontaan antwoorden
  - In het parlement
  - In de media
  - Tijdens ontmoetingsmomenten met burgers
  - Op sociale media
  - Binnen de partij
  - Ergens anders?
- Wat triggert meer of minder seksistische aanvallen in een politieke context?
  - Laat de respondent spontaan antwoorden
  - Het innemen van een standpunt (over welk soort onderwerp?)
  - Afhankelijk van je handelingen
  - Afhankelijk van sommige persoonlijke kenmerken
- Komen seksistische aanvallen vaker voor tijdens bepaalde periodes van het politieke leven?
  - Laat de respondent spontaan antwoorden
  - Tijdens verkiezingscampagnes?
- Is de politiek een omgeving die bijzonder vatbaar is voor seksistische aanvallen?
  - In welke mate?

- In welke vorm?

Personen of groepen van wie het seksisme uitgaat

- Wat voor soorten personen hebben de neiging om zich seksistisch tegenover politici te gedragen?
  - Geslacht, leeftijd?
  - Type rol: politicus, journalist, burger?
- Zijn bepaalde soorten politici vaker het doelwit van seksistische aanvallen?
  - Intersectionaliteit

Slotvragen

- Heb je in de loop der jaren veranderingen opgemerkt in seksisme in de politiek?
  - Positieve, negatieve veranderingen?
  - Op welk niveau?
- Wil je nog iets toevoegen?

Cyclus 2: Analyse van sociale media

Codeboek sociale media

Variabelen die geen verband hebben met de inhoud van de reactie

1. Publicatiedatum
2. Tekst van de reactie
5. Media in de reactie
  - Afbeelding
  - Video
  - GIF
  - Geen media
6. (Als de reactie bepaalde media bevat) Beschrijving van de media in de reactie
7. Emoticon(s) in de reactie
  - Ja
  - Nee
8. (Als de reactie emoticons bevat) Beschrijving van de emoticons
9. Geslacht van de auteur van de reactie
  - Man
  - Vrouw
  - Collectieve auteur
  - Onbekend/anoniem
10. Tekst van het oorspronkelijke bericht
11. Media in het oorspronkelijke bericht
  - Afbeelding
  - Video
  - GIF
  - Geen media
12. (Als de reactie bepaalde media bevat) Beschrijving van de media in het oorspronkelijke bericht
13. Emoticon(s) in het oorspronkelijke bericht
  - Ja
  - Nee
14. (Als de reactie emoticons bevat) Beschrijving van de emoticons
15. Onderwerp van het oorspronkelijke bericht
  - Politiek
  - Persoonlijk
  - Beide
  - Twijfel
16. (Indien politiek) Domein van het overheidsbeleid (*meerdere antwoorden mogelijk*)
  - Openbaar ambt
  - Binnenlandse zaken
  - Buitenlandse zaken
  - Communicatie en voorlichting

- Cultuur en erfgoed
  - Dierenwelzijn
  - Financiën en economie
  - Gezondheid, ouderenzorg, welzijn en gezin
  - Immigratie, minderheden
  - Infrastructuur en vervoer, openbare werken
  - Jeugd
  - Justitie
  - Landbouw, voedselveiligheid, visserij en veeteelt
  - LGBTQIA+
  - Leefmilieu, klimaat
  - Bedrijven, industrie, handel en arbeid
  - Onderwijs
  - Parlementaire zaken
  - Gevangeniswezen, politie, defensie, openbare veiligheid
  - Gewestelijke ontwikkeling en planning
  - Religieuze zaken
  - Sport en toerisme
  - Vrouwenzaken, gendergelijkheid
  - Wetenschap en technologie
  - Huisvesting
  - Algemeen beleid (bv. "De Vlaamse regering levert goed werk")
  - Twijfel
17. (Als een beleidsdomein wordt genoemd) Gaat het om hard policy
- Ja
  - Nee
18. (Als een beleidsdomein wordt genoemd) Gaat het om soft policy
- Ja
  - Nee
19. (Als een beleidsdomein wordt genoemd) Gaat het om een neutraal beleidsdomein
- Ja
  - Nee
20. Wordt in het bericht verwezen naar seksisme/feminisme/vrouwenproblemen
- Ja
  - Nee
21. Wordt in het bericht verwezen naar het ouderschap
- Ja
  - Nee
22. Platform
- Twitter/X
  - Facebook
  - Instagram

Variabelen in verband met de kandidaat

23. Naam van de kandidaat
24. Geslacht van de kandidaat
  - Man
  - Vrouw
25. Leeftijd van de kandidaat
26. Etnische afkomst van de kandidaat
  - Etnische meerderheid in België
  - Etnische minderheid in België
27. Ouderschap
  - Ja
  - Nee
28. Zichtbaarheid: aantal volgers X 13 mei
29. Zichtbaarheid: aantal volgers X 9 juni
30. Zichtbaarheid: aantal volgers Facebook 13 mei
31. Zichtbaarheid: aantal volgers Facebook 9 juni
32. Zichtbaarheid: aantal volgers Instagram 13 mei
33. Zichtbaarheid: aantal volgers Instagram 9 juni
34. Regeringsleider
  - Ja
  - Nee
35. Minister/staatssecretaris
  - Ja
  - Nee
36. Parlementslid
  - Ja
  - Nee
37. Partijvoorzitter
  - Ja
  - Nee
38. Vicepartijvoorzitter
  - Ja
  - Nee
39. Voorzitter van de Kamer/Senaat
  - Ja
  - Nee
40. Lokaal mandaat
  - Ja
  - Nee
41. Geen eerder politiek mandaat
  - Ja
  - Nee
42. Partij van de kandidaat
  - PVDA-PTB

- Vooruit
  - PS
  - Groen
  - Ecolo
  - MR
  - Open VLD
  - N-VA
  - Vlaams Belang
  - DéFi
  - Les Engagés
43. Niveau van de kandidaat
- Regionaal
  - Federaal
  - Europees
44. Plaats op de lijst
- Verkiesbaar
  - (Potentieel) niet-verkiesbaar
45. Taal van de kandidaat
- Franstalig
  - Nederlandstalig

Variabelen in verband met de inhoud van de reactie

46. Toon van de reactie
- Negatief
  - Positief
  - Neutraal
  - Twijfel
47. Doelwit van de reactie (meerdere antwoorden mogelijk)
- Vrouwen in het algemeen
  - Mannen in het algemeen
  - De betrokken mannelijke of vrouwelijke kandidaat
  - Een andere vrouwelijke kandidaat
  - Een andere mannelijke kandidaat
  - Politici in het algemeen (bv. de regering, de partij...)
  - Andere
48. Aanwezigheid van seksisme
- Ja
  - Nee

a. Verwijzingen naar genderstereotypes

Het gaat om opmerkingen die geworteld zijn in traditionele genderrollen of waarin bepaalde taken en gedragingen als typisch mannelijk of als typisch vrouwelijk worden gezien. Het betreft onder meer uitspraken dat leiderschap een mannelijke eigenschap is, dat vrouwen niet geschikt zijn voor de politiek, of opmerkingen waarin vrouwelijke politici als emotioneel,

hysterisch of irrationeel worden beschreven, waarbij ze vaak ten onrechte worden bekritiseerd om hun vermeende over-emotionaliteit (over-rationaliteit in het geval van mannelijke politici) of waarbij hun professionele capaciteiten worden geassocieerd met stereotype rollen zoals moederschap/ouderschap of de traditionele verdeling van huishoudelijke taken.

- Ja
- Nee
- Twijfel

b. Verwijzingen naar uiterlijke kenmerken

Het gaat om opmerkingen over iemands fysieke verschijning, onder meer opmerkingen over iemands gewicht, kleding, uitstraling of andere uiterlijke kenmerken. Het betreft elke vermelding waarin het uiterlijk van kandidaten wordt benadrukt of bekritiseerd ten nadele van hun kwalificaties, beleid of acties, wat illustreert hoe percepties van uiterlijke kenmerken vooroordelen in het politieke discours kunnen beïnvloeden of weerspiegelen.

- Ja
- Nee
- Twijfel

c. Seksistische humor

Het gaat om grappen die gebaseerd zijn op genderstereotypes of die deze versterken, die personen vernederen op basis van hun geslacht, maar ook humor die seksuele toespelingen of verwijzingen bevat. Het betreft onder meer het bagatelliseren van genderongelijkheden, het gebruiken van stereotypes voor komische doeleinden of impliceren dat het ene geslacht inferieur/superieur is aan het andere, maar ook grappen met een seksuele of suggestieve connotatie, waarin personen vaak worden geïmiseerd of geobjectieerd op basis van hun geslacht.

- Ja
- Nee
- Twijfel

d. Gendergerelateerde beledigingen

Het gaat om denigrerend taalgebruik of beledigingen die specifiek bedoeld zijn om iemand te kleineren vanwege zijn of haar geslacht. Deze termen maken gebruik van genderstereotypes en versterken negatieve percepties van mannelijkheid of vrouwelijkheid, die vaak worden gebruikt om iemand te kleineren, te intimideren of te ontmenselijken op basis van zijn of haar genderidentiteit. Het betreft termen zoals 'bitch', 'heks', 'slet' (voor vrouwelijke politici) en 'macho', 'boze witte man', 'bèta-mannetje', 'lul' (voor mannelijke politici).

- Ja
- Nee
- Twijfel

e. Neerbuigende houding op basis van gender ('mansplaining')

Het gaat om situaties waarin iemand informatie op een neerbuigende manier overbrengt aan een kandidaat, in de veronderstelling dat de kandidaat het onderwerp niet begrijpt vanwege zijn of haar geslacht. Dit gedrag uit zich in laatdunkende of neerbuigende uitspraken, die suggereren dat het geslacht van de politicus/politica hem/haar minder bekwaam of minder deskundig maakt.

- Ja
- Nee
- Twijfel

f. Afwijzing van feministische standpunten

Het gaat om vernederende opmerkingen of het bespotten van kandidaten die feministische standpunten innemen of voorstander zijn van gendergelijkheid, bijvoorbeeld door te suggereren dat ze 'te gevoelig' zijn of 'de regels van het spel niet begrijpen'. Het betreft reacties die feministische ideologieën of inspanningen om gendergelijkheid te bereiken in diskrediet brengen, waardoor de legitimiteit en het belang van discussies over gendergelijkheid worden ondermijnd.

- Ja
- Nee
- Twijfel

g. Seksuele objectivering (dit gaat verder dan louter verwijzen naar iemands uiterlijk)

Het gaat om reacties die kandidaten herleiden tot een object van seksueel verlangen en die hun politieke ideeën of prestaties overschaduwden met seksueel suggestieve opmerkingen of toespelingen. Het betreft onder meer uitspraken waarin de nadruk wordt verlegd van de professionele capaciteiten van een politicus/politica naar zijn/haar seksuele aantrekkelijkheid, waardoor zijn/haar rol en bijdragen worden gereduceerd tot alleen zijn/haar fysieke of seksuele kenmerken.

- Ja
- Nee
- Twijfel

h. Intimidatie/seksuele intimidatie

Het betreft elk gedrag dat erop gericht is iemand te intimideren, bang te maken of te bedreigen vanwege zijn of haar geslacht, dus ook expliciete of impliciete seksuele bedreigingen (zoals dreigen met seksueel geweld) of acties die bedoeld zijn om vrouwelijke politici die hun ervaringen delen te kleineren door hen te discrimineren of belachelijk te maken.

- Ja
- Nee
- Twijfel

i. Misogyne/misandriene reacties

Dit zijn reacties die haat, minachting of vooroordelen uiten tegen individuen vanwege hun geslacht, gericht tegen vrouwen (misogynie) of mannen (misandrie), en waarbij de auteur zich onrechtvaardig behandeld of benadeeld voelt. Het betreft elke reactie die erop gericht is kandidaten te kleineren, te vernederen of vijandig te behandelen vanwege hun geslacht.

- Ja
- Nee
- Twijfel

31. Soorten seksisme

We coderen een uiting als welwillend als die impliciete of subtiele vormen van seksisme bevat, waarbij vrouwen worden gezien als personen die bescherming en zorg nodig hebben, en mannen als moreel superieur vanuit een paternalistisch standpunt. We coderen uitingen als vijandig als ze expliciete vijandigheid bevatten, de onbetrouwbaarheid en/of inferioriteit van vrouwen benadrukken, of als er sprake is van ontkenning van genderdiscriminatie, vaak in combinatie met openlijke kritiek op initiatieven voor gendergelijkheid.

- Welwillend/impliciet seksisme
- Vijandig/expliciet seksisme

Cyclus 3: Semigestructureerde interviews

Interviewgids voor kandidaten

Inleiding

Doel - het gesprek op gang brengen en de personen het gevoel geven dat er naar hem/haar geluisterd wordt

- Hoe is de verkiezingscampagne verlopen? Hoe voelde je je aan het einde van de campagne over de **interacties** die je had met burgers, andere kandidaten, journalisten en anderen?

Percepties en ervaringen met seksisme in verkiezingscontext

Doel - hun eigen ervaring met seksisme begrijpen en kijken wat er spontaan bij hen opkomt

- Heb je tijdens de campagne zelf dingen **meegemaakt** die je zou omschrijven als verband houdend met seksisme in de politiek?
  - Persoonlijk
  - Als getuige
  - *Indien geen eigen ervaring/gevoel: kun je een anekdote vertellen over een campagnemoment dat verband houdt met een of andere vorm van seksisme?*
  - *Als de respondent geen ideeën heeft, stel dan de soorten seksistische aanvallen voor in de volgende vraag*
- Wat voor seksistisch **gedrag** heb je meegemaakt?
  - *Laat de respondent spontaan antwoorden. Als de respondent geen ideeën heeft, ga dan verder met de volgende elementen (maar je hoeft niet alles systematisch te behandelen).*
  - *Seksistische organisatie van het werk (bv. moment waarop vergaderingen worden gepland)*
  - *Oneerlijke behandeling (bv. toewijzing van taken, mansplaining, kleineren)*
  - *Seksistische opmerkingen (bv. grappen, beledigingen)*
  - *Seksistische beelden (bv. ongewenste afbeeldingen)*
  - *Seksueel geweld en seksuele intimidatie (bv. ongepaste blikken, gebruik van bijnamen, avances maken enzovoort)*
- Wat was de **context** van deze seksistische aanvallen tijdens de campagne?
  - *Laat de respondent spontaan antwoorden. Als de respondent geen ideeën heeft, ga dan verder met de volgende elementen (maar je hoeft niet alles systematisch te behandelen).*
  - *Tijdens ontmoetingsmomenten met burgers*
  - *Op sociale media*
  - *In privéberichten (e-mail of andere berichten)*
  - *Tijdens openbare debatten of andere campagne-evenementen*

- *Bij ontmoetingen met andere politici*
- *In de media (televisie, geschreven pers, radio)*
- *Binnen de partij*
- *Ergens anders?*
- Wanneer je kijkt naar je eigen ervaringen, wat voor **soorten personen** hebben dan de neiging om zich seksistisch te gedragen?
  - ***Laat de respondent spontaan antwoorden. Als de respondent geen ideeën heeft, ga dan verder met de volgende elementen (maar je hoeft niet alles systematisch te behandelen).***
  - *Geslacht, leeftijd, afkomst?*
  - *Soort rol: politicus van jouw partij, politicus van een andere partij, journalist, burger?*
  - *Status: leidinggevende, gelijkwaardige rol*

Gevolgen van die ervaringen

Doel - peilen naar hoe de respondent zelf de gevolgen van de seksistische aanvallen die hij/zij heeft meegemaakt ervaart

- Welke **gevolgen** hebben deze seksistische aanvallen op jou gehad? Of welke gevolgen zouden ze in de toekomst nog kunnen hebben? (Als je zelf geen aanvallen hebt meegemaakt, welke gevolgen heeft zo'n aanval dan volgens jou op je collega's?)
  - ***Laat de respondent spontaan antwoorden en maak bij de codering een onderscheid tussen wat spontaan genoemd werd en wat niet. Als bepaalde elementen niet spontaan genoemd worden, vraag er dan naar.***
  - Professioneel
    - Impact op hoe andere politici jou zien
    - Impact op hoe journalisten jou zien
    - Impact op hoe de partij jou 'behandelt': aandacht, de verantwoordelijkheden die je krijgt, de invloed die je ervaart
  - Persoonlijk
    - Impact op hoe je je voelt (mentale gezondheid, welzijn)
    - Impact op je naasten, op je privé- en gezinsleven
  - Andere?
- Heb je iets van je gedrag **aangepast** vanwege seksisme?
  - ***Laat de respondent spontaan antwoorden en maak bij de codering een onderscheid tussen wat spontaan genoemd werd en wat niet. Als bepaalde elementen niet spontaan genoemd worden, vraag er dan naar.***
  - Professioneel
    - Je hebt je strijdpunten aangepast
    - Je hebt je aangepast aan de personen met wie je een politiek debat aangaat
    - Je hebt je activiteiten op sociale media aangepast
    - Je hebt je manier van communiceren met de traditionele media aangepast
    - Je hebt je politieke ambities aangepast

- Persoonlijk
  - Je hebt je kledingstijl aangepast
  - Je hebt je privé-/gezinsleven aangepast
  - Je hebt je manier van spreken aangepast
- Hebben verschillende **soorten** seksistische aanvallen ertoe geleid dat je meer maatregelen neemt dan anderen? Zorgden bepaalde soorten aanvallen ervoor dat je sneller reageerde?
  - **Zoom in op de aard van de aanvallen: type, context, van wie ging de aanval uit**
- Heeft de **intensiteit** van de seksistische aanvallen ertoe geleid dat je meer maatregelen neemt dan anderen? Zorgde de intensiteit van bepaalde soorten aanvallen ervoor dat je sneller reageerde?
  - **Zoom in op de ervaren intensiteit van de aanvallen**
- Heeft de frequentie van de seksistische aanvallen ertoe geleid dat je meer maatregelen neemt dan anderen?
  - **Zoom in op de herhaling van de seksistische aanvallen, zelfs wanneer die onbelangrijk lijken**

Denkoefening

Doel - de respondent afstand laten nemen van seksisme in de politiek door zich los te maken van zijn/haar persoonlijke ervaring

- Houden de seksistische aanvallen volgens jou **verband** met een bepaalde context? Wat heeft ertoe geleid dat de aanvaller zich zo gedraagt?
  - **Laat de respondent spontaan antwoorden. Als de respondent geen ideeën heeft, ga dan verder met de volgende elementen (maar je hoeft niet alles systematisch te behandelen).**
  - *Afhankelijk van bepaalde kenmerken van het slachtoffer/de aanvaller (zo ja, welke? geslacht, leeftijd, afkomst, ouderschap, ...?) of zijn/haar politieke status*
  - *Het innemen van een standpunt (zo ja, over welk soort onderwerp?)*
  - *Het stellen van specifieke handelingen (zo ja, wat voor handelingen?)*
- Heb je het gevoel dat seksistische aanvallen meer aanwezig/heviger zijn tijdens **verkiezingscampagnes** dan op enig ander moment in je politieke leven?
  - *Wat is het verschil?*
  - *Voor ervaren kandidaten: zijn je veranderingen opgevallen in vergelijking met vorige campagnes?*

Slotvragen

Doel - het interview afsluiten met meer algemene en minder persoonlijke vragen. Breng het gesprek terug naar het niveau van een normaal gesprek.

- Als je een toverstokje had, wat zou je dan doen om seksisme in de politiek effectief tegen te gaan? Welke maatregel zou je als eerste voorstellen?

- **Als er nog tijd is:** Denk je dat seksistisch gedrag mensen ontmoedigt om een carrière in de politiek te overwegen? Is seksisme volgens jou een obstakel dat mensen kan demotiveren om in de politiek te gaan?

Colofon

Gepubliceerd in januari 2025.

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Michel Pasteel, directeur van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen

INSTITUUT VOOR DE GELIJKHEID VAN VROUWEN EN MANNEN

Victor Hortaplein 40

1060 Brussel

T +32 2 233 44 00

info@igvm.be

<https://igvm-iefh.belgium.be>

DEPOTNUMMER

D/2025/10.043/2

De functies, titels en graden die in deze publicatie worden gebruikt, verwijzen naar personen van eender welk geslacht of genderidentiteit.

Cette publication est également disponible en français.

Instituut voor de gelijkheid
van vrouwen en mannen

igvm-iefh.belgium.be

Victor Hortaplein 40
1060 Brussel
T +32 2 233 44 00
info@igvm.be

.be